

TRO INNSIKT UTSYN HÅP

ST. OLAV

KATOLSK TIDSSKRIFT FOR
RELIGION OG KULTUR

02/2025

**Paven
er død
– leve
paven!**

**AVSKJEDSINTERVJU
MED BISKOP BERNT**

DET KATOLSKES LONDON

Nº 02/2025

Innhold

Leder	3
Paven har ordet	4
Min tro: Lea Benedicte De Borba Waage	6
Katolsk byvandring i London	10
Ambassaderåd og prest i London: Øystein Lund	14
Avskjedsintervju med biskop Bernt I. Eidsvig	16
Gymnastikk-lærer Eidsvig	21

PAVE LEO XIV	22
Pavens preken ved innsettelsesmessen	24
Fakta om pave Leo	27
Kardinal Anders Arborelius om pave Leo XIV	28
En sosial pave for en ny tid	30
«Han er en utmerket sjåfør og elsker grillmat»	31
«Alle liker ham»	32
Kardinal Pizzaballa: – Kirkens liv er ikke adskilt fra verdens liv	33
Leo XIV lar seg ikke lett kikke i kortene	34
De tolv siste pavene	35
Reaksjoner Norge rundt	36
Reaksjoner verden rundt	38

PAVE FRANS 1936–2025	40
Pave Frans' begravelse: Han samlet verden både i sitt liv og sin død	42
Klipp: Kommentarer ved pave Frans' død	45
Kunst: «Maria knuteløser» – et bilde som sto pave Frans nær	46
Boken <i>Hope</i> : Pave Frans' livsfortelling som testamente	48
Ståle Johannes Kristiansen om pave Frans' teologiske og intellektuelle bakgrunn	52
Minnes Frans med musikk	57

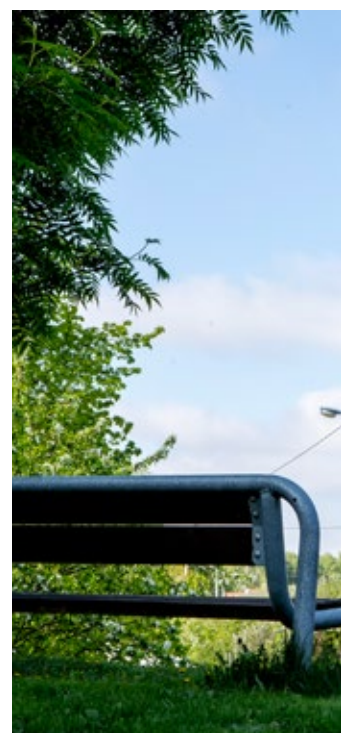

BETRAKTNINGER

«Om vi hadde kunnet se inn i hjertene, og latt det røde
være uttrykk for tro og kjærlighet og det svarte for det
motsatte, ville det nok kommet til syne en god del rødt
blant de svarte, og adskillig svart blant de røde.»

KJELL ARILD POLLESTAD, SIDE 94

Mariahuset 50 år: – Hvert menneske er unikt	58
Kirkevandring i Roma: San Carlo al Corso	64
Historie: Bedrageren som ville bli erkebiskop i Norge	68
Katolsk profil: Mette Nygård	72
Guds ord ved fr. Arne Fjeld, O.P.	77
Min søndagsmiddag ved Helge Erik Solberg	79
Klostertanker ved søster Hedvig Sophie	80
Sannhetsserum: Katter eller katedraler?	82
Bokomtaler	84
Blikk i arkivet	85
Forfatterjubileum: Flannery O'Connor	90
Betraktninger ved Kjell Arild Pollestad	94
Olsok i Oslo og jubelår på Selja	96
Signert: Ewa Siarkiewicz-Bivand	97
Aktuell profil: Søster Else-Britt	98
Nytt om navn: Søster Ingeborg-Marie	100
Utgangspunkt: <i>Jeg er bare et skritt</i> av pave Frans	102

72

Katolsk profil:
Mette Nygård

6

Min tro:
Lea Benedicte
De Borba
Waage

LEDER

OVERGANGSTID

Vi har fått en ny biskop av Roma, pave Leo XIV, og om et par måneder tiltrer Fredrik Hansen som ny biskop av Oslo. Slike overganger er vel forberedt og følger fastlagte prosedyrer. Det som ikke kan forutsies og planlegges, er hvilket preg de to vil sette på henholdsvis den universelle kirken og Oslo katolske bispedømme. Uten å redusere betydningen av de nære ting – det norske bispeskiftet – ser vi nå i første omgang mot Roma.

DE ELDSTE AV OSS HAR OPPLEVD syv paver, og kan bevitne at Pius XII, Johannes XXIII, Paul VI, Johannes Paul I, Johannes Paul II, Benedikt XVI og Frans var høyst forskjellige, både som personer og i sin måte å lede Kirken på. Av gemytt og orientering spente de fra det opphøyde til det joviale, fra det karismatiske til det meditative, fra det intellektuelle til det folkelige, fra bevaringsomsorg til endringsvilje, fra det mer konservative til det mer liberale. De er da også blitt vurdert høyst forskjellig. Men i overgangstider som disse er det grunn til å minne om at det under alle forskjeller ligger en tro som forener. Som avgående biskop Bernt betimelig fremhever: både paver og vi andre er først og fremst katolikker. I Kirken samles mangfoldet i en troens enhet som overskrider alskens meningsforskjeller.

PAVE FRANS OVERRASKET fra første stund, og har høstet både anerkjennelse og kritikk. Før han var lagt i graven begynte diskusjonen om hans ettermæle i aviser og andre medier. Han var den første ikke-europeer på Petri stol, den første jesuitt og den første som tok navn etter Frans av Assisi – et klart signal om sosialt engasjement, omsorg for en truet natur og ønsket om å leve i evangelisk enkelhet, ikke som en kirkefyrste.

Han avsto pavepalasset og tok bolig i gjestehuset Casa Santa Marta i Vatikanet. Han reduserte kardinalenes romslige gasjer. Han søkte fellesskap, ikke opphøyd isolasjon, menneskelig nærhet, ikke formell avstand. Han utnevnte kvinner til viktige posisjoner. Han åpnet Vatikanets arkiver. Under pandemien vandret han gjennom Romas gater, til kirkene Santa Maria Maggiore og San Marcello al Corso for å be. Da Russland angrep Ukraina, gikk han,

mot all tidligere praksis, til den russiske ambassade i Roma for å tale fredens sak.

HAN VAR MER FRITT-TALENDE enn sine forgjengere, og kunne ytre seg om kontroversielle spørsmål på en måte som noen tolket som avvikende fra Kirkens tradisjon. Det falt enkelte tungt for brystet. Kritikere helt opp til biskops rang gjorde sitt til å gjøre noen av hans dager tyngre. Men han lot sjelden sine omgivelser merke plagene, enten de var av mental eller fysisk art. Og det hjalp sikkert at han hadde humor.

Hvordan ettertiden vil vurdere alle sidene ved hans virke, vet vi ikke. Noen vil knytte «den store» til hans navn, men den slags titler er det ikke opp til enkeltpersoner eller redaksjoner å dele ut. Fra vårt utsiktspunkt var hans pontifikat fremfor alt preget av ønsket om å møte menneskene i åpenhet og tillit, der de er og som de er. Han hadde omsorg for de lidende og fattige, han kritiserte en urettferdig økonomisk verdensorden, han var bekymret for klimaet og mante til fred. Han ville føre videre impulsene fra Det annet vatikankonsil. Han ville bort fra en klerikalisme som gjør prestene til de egentlige aktørene i Kirken, hevet over legfolket. Kjernen i hans synodalitetsprosjekt var ønsket om å la de troende på alle nivåer bli hørt, i dialog og åpen samtale. Han overvurderte ikke egen betydning; så på sitt pontifikat som kun ett skritt i Gudsfolkets lange vandring gjennom historien.

NÅ SER VI I SPENNING OG HÅP frem mot Kirkens neste skritt, under en ny *pontifex*, en ny brobygger. Tegnene i verden er og blir urovekkende: enorme ressurser brukes på kriger i stedet for bekjempelse av fattigdom, kløften vokser mellom de rike og de fattige, menneskerettigheter ignoreres, demokrati og rettsstat angripes, løgner og falske nyheter spres. Og makt undertrykker rett.

Konfrontert med slike problemer bør vi helhjertet støtte arbeidet med å finne løsninger. Sammen med vår nye pave kan vi alle være brobyggere.

NILS HEYERDAHL
REDAKTØR

Fred være med dere alle!

Kjære brødre og søstre, dette var den første hilsenen fra den oppstandne Kristus, den gode hyrde som ga sitt liv for Guds flokk. Også jeg ønsker at denne fredshilsenen skal nå inn i deres hjerter, og nå deres familier, alle mennesker, hvor enn de er, alle folkeslag, hele jorden. Fred være med dere!

DETTE ER DEN OPPSTANDNE KRISTI FRED, en ubevæpnet og avvæpnende fred, ydmyk og standhaftig. Den kommer fra Gud, som elsker oss alle, betingelsesløst. I våre ører lyder fortsatt den svake, men alltid modige stemmen til pave Frans som velsignet Roma!

«Vi ønsker å være en synodal Kirke, en Kirke på vandring, en Kirke som alltid søker fred, som alltid søker kjærlighet, som alltid prøver å være nær, spesielt dem som lider.»

DEN PAVEN SOM VELSIGNET ROMA, ga sin velsignelse til hele verden den påskemorgenen. Tillat meg å fortsette den samme velsignelsen: Gud er glad i oss, Gud elsker dere alle, og det onde skal ikke vinne! Vi er alle i Guds hender. Uten frykt, sammen, vil vi gå videre, hånd i hånd med Gud og med hverandre. Vi er Kristi disipler. Kristus går foran oss. Verden trenger hans lys. Menneskeheten trenger ham som bro, for å bli nådd av Gud og hans kjærlighet. Hjelp til, alle sammen, hjelp hverandre med å bygge broer, gjennom dialog, gjennom møter, la oss gå sammen for å være ett folk, alltid i fred. Takk til pave Frans!

JEG VIL OGSÅ TAKKE alle mine brødre, kardinalene, som valgte meg til Peters etterfølger og til å vandre sammen med dere, som én Kirke. Vi vil alltid søke fred og rettferdighet. Tro mot Jesus Kristus vil vi alltid uten frykt prøve å arbeide for å forkynne evangeliet, og være misjonærer.

JEG ER EN AUGUSTINER, sønn av den hellige Augustin, som sa: «Med dere er jeg kristen, og for

dere er jeg biskop.» I denne ånd kan vi alle vandre sammen mot det hjemland som Gud har gjort i stand for oss.

EN SPESIELL HILSEN til Kirken i Roma! Vi må sammen finne ut hvordan vi kan være en misjonerende Kirke, en Kirke som bygger broer, dialog, alltid åpen for å ta imot, med åpne armer, slik som denne plassen, for alle som trenger vår kjærlighet, vår nestekjærlighet, dialog og kjærlighet.

TILLAT MEG OGSÅ å si noen ord med hilsen til alle, og spesielt til mitt kjære bispedømme Chiclayo i Peru, hvor et trofast folk har fulgt sin biskop, delt sin tro og gitt mye, mye for fortsatt å være en Kirke som er trofast mot Jesus Kristus.

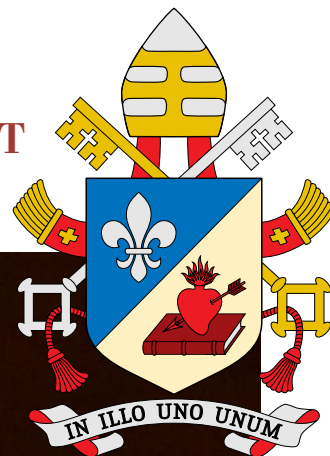
TIL DERE ALLE, brødre og søstre i Roma, Italia og hele verden: Vi ønsker å være en synodal Kirke, en Kirke på vandring, en Kirke som alltid søker fred, som alltid søker kjærlighet, som alltid prøver å være nær, spesielt dem som lider.

I DAG ER DAGEN vi ber til Vår Frue av Pompeii. Vår mor Maria ønsker alltid å vandre sammen med oss, være nær, hjelpe oss med sin forbønn og sin kjærlighet.

LA OSS BE SAMMEN for denne nye misjonen, for hele Kirken, for fred i verden, og la oss be om denne spesielle nådegaven fra Maria, vår mor.

Hill deg, Maria, full av nåde, Herren er med deg, velsignet er du blant kvinner, og velsignet er ditt livs frukt, Jesus. Hellige Maria, Guds mor, be for oss syndere, nå og i vår dødstime. Amen.

*Leone PP. XIV
8 maggio 2025*

Dette er talen Leo XIV holdt fra balkongen på Peterskirken 8. mai, i sitt første møte med folket etter at han var blitt valgt til pave.
FOTO: NTB / REUTERS/Guglielmo Mangiapane

BØNNENS KRAFT: -Hvis alle mennesker ba for omsorg og kjærighet, ville verden blitt et bedre sted, sier teologistudent Lea Benedicte De Borba Waage.

”

Jeg opplever at det er dypt meningsfullt å tro på en kjærighet som er sterkere enn døden.

Hun studerer til prest uten å kunne bli det

Lea Benedicte De Borba Waage går på profesjonsstudiet i teologi på MF vitenskapelig høyskole i Oslo. Som første katolske kvinne på det studiet.

TEKST: ALI JONES ALKAZEMI FOTO: KRISTIN SVORTE

I dag skriver hun masteroppgave om unge menn som søker til Den katolske kirke i Norge.

– Men først, hvorfor studere til prest når du som katolsk kvinne ikke kan bli det?

– Jeg hadde tenkt å ta en bachelorgrad, men tekniske formaliteter rundt registrering ved studiestart gjorde profesjonsstudiet administrativt sett mest praktisk, forklarer Lea.

OPPVEKST

Hun har vært styremedlem i Katolsk ungdomslag i Trondheim og har arbeidet i Den norske kirke.

Lea vokste opp i Tromsø med katolske foreldre og flere søsken. Morens familie er ikke kristne, mens farssiden beskriver hun som 'naturlig katolsk' med flere generasjoner bak seg. Moren gikk inn i Den katolske kirke i tyveårene, inspirert av tidebønner og karmelittene i Tromsø.

– Etter å ha tilbrakt tid med søstrene ble det like greit å bli tatt opp i Kirken. Samtidig er mor veldig økumenisk. I dag besøker hun både Den norske kirke og Den katolske kirke regelmessig.

– Hva med din far?

– Jo, i dag er han gift med en prest i Den norske kirke. Så også han er økumenisk av seg. Nå har pappa og stemoren min blitt pensjonister; de bor det ene halvåret i Norge og det andre i Portugal. Når de er i Norge, går de i Den norske kirke, og når de er i Portugal drar de i Den katolske kirke.

– Hvordan var det da du var liten?

– Da gikk vi hver søndag til Vår Frue kirke i Tromsø. Jeg gikk på katekese, ministrerte og fikk etter hvert til oppgave å lese 'andre lesning' i familiemessene annenhver søndag. Jeg kjente ikke særlig til Den norske kirke før jeg var 8–9 år.

SØSTER KATARINA

Fra den lille menigheten i Tromsø husker Lea spesielt elisabetsøstere Katarinas milde utstråling og tilnærming. Lea så opp til søsteren som barn og gledet seg alltid til å se henne.

– For to-tre år siden møtte jeg henne igjen i St. Hallvard kirke i Oslo. Noen sa til henne: «Der er Lea fra Tromsø!» Først kjente hun meg ikke igjen. Men så lyste ansiktet hennes opp, og det var den samme milde tonen og blikket. Det var så fint, for det vakte minner fra de årene da vi var mye sammen.

Hun husker minnene av juletefest hos elisabethsøstrene i Tromsø. At sr Katarina hadde katekese og førstekommunionsundervisning. Året Lea gikk til førstekommunion var hun den eneste på sitt kull. Hun fikk en vakker rosenkrans av søsteren, forteller hun smilende.

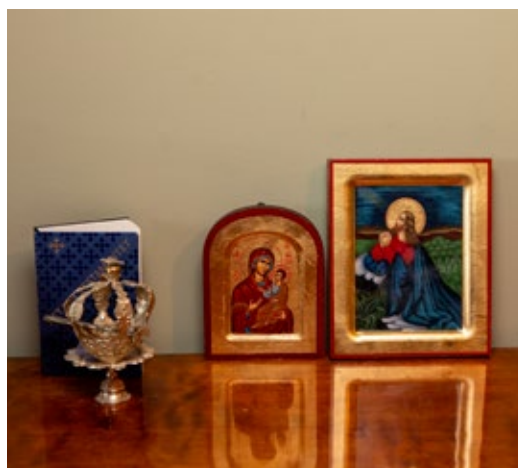
– Det var den vakreste rosenkransen jeg har sett. Det å gi noe så fint til en syvåring, var noe helt spesielt. Og at vi var alene under undervisningen, har gitt meg mange fine minner om henne.

FAMILIE OG OMSORG

Lea forteller at en av de røde trådene i »

AKTIVT TROSLIV: Lea opplever det som dypt meningsfullt å tro på en kjærighet som er sterkere enn døden.

LEA BENEDICTE DE BORBA WAAGE

Født: 2000

Bor: Ullevål i Oslo

Favorittelgen: Frans av Assisi

livet hennes har vært foreldrenes kjærighet og omsorg.

— Foreldrene mine har alltid vært der for meg gjennom oppveksten. Moren min var der som en trygghet og hun utstrålte mye omsorg. Jeg blir rørt bare av å tenke på det. Jeg tror det har gitt meg en følelse av stabilitet.

— På hvilken måte?

— Deres kjærighet og omsorg har vært som et anker for meg. Omsorgen de alltid har vist, er noe jeg stadig kan huske og føle meg trygg i.

Psykologien har lært henne at de første relasjonene i livet er viktige for om man utvikler en trygghetsfølelse, og at det er viktig med stabile omsorgspersoner når man er barn. Det kan hun bekrefte av egen erfaring.

— Og forholdet til din far?

— Selv om jeg har vært mest hos mor etter at foreldrene mine ble skilt, har far alltid stått opp for meg. Jeg har følt at han tar de minste problemer på alvor. Gjør alt i hans makt for å hjelpe når det trengs.

Faren flyktet fra diktaturet *Estado Novo* i Portugal og kom som politisk asylsøker til Norge i 1971. Under fascismen var hans hjemland

preget av undertrykkelse og forfølgelse. Som i Francos Spania støttet Kirken regimet og legitimerede autoritære verdier. Men så snudde Kirken gradvis utover på 1960-tallet. Det var viktig for faren at Lea også fikk en portugisisk identitet.

— Jeg har en norsk-portugisisk identitet. Far var opptatt av at vi skulle lære portugisisk og identifisere oss med kulturen. Å leve som norsk-portugiser er helt naturlig og veldig fint for meg!

KJØNNSPOLARISERING

For øyeblikket skriver Lea en religionssosiologisk masteroppgave om unge menn som søker seg til Den katolske kirke. Hun sier at dagens utvikling er interessant, for den er uvanlig.

— Tilveksten skjer ikke kun i Den katolske kirke, men i de fleste kirkesamfunn. Jeg vil egentlig sammenligne pinsemenigheter og Den katolske kirke, men det ble for omfattende. Så jeg endte opp med å undersøke fenomenet i romersk-katolsk kontekst.

Hun sier at sammenlignet med tidligere tider er den sterke kjønnspolariseringen uvanlig. Flere medier har det siste året fanget opp

MASTEROPPGAVE: Lea skriver en masteroppgave om blant annet grunnene til at unge menn søker seg til Den katolske kirke.

MIN TRO

at gutter av Generasjon Z oppsøker kirker hyppigere. Men det er også dokumentert at jenter av Gen Z oftere melder seg ut, sier hun.

– *Det er altså underkommunisert at kvinner melder seg ut?*

– Ja, for det er det som også er interessant. Sosiologien peker jo egentlig på – og den har stått ganske stødig – at i kristendommen tenderer kvinner mot å bli mer religiøse og delta i kirken. Det har vært trenden i omtrent alle land med kristen majoritet. Slik har det også vært i Norge.

– *Men nå går denne kjønnsopolariseringen i motsatt retning?*

– Den begynte på 60-tallet. En fersk undersøkelse fra *King's College* i London viser at både gutter og jenter av Gen Z opplever en større kjønnsopolarisering enn tidligere generasjoner. For eksempel omtaler 53 prosent av jentene seg som feminister, mens kun 32 prosent av guttene gjør det samme. 60 prosent av guttene mente at menn «gjør for mye» for likestilling, mens bare 38 prosent av jenter sa det samme. En annen undersøkelse fra *Church Times* (2022) peker på at i Finland forlater mange jenter Den lutherske kirke, fordi de forbinder den med patriarkalske verdier.

– *Hva med guttene?*

– Mediene knytter tilveksten av unge gutter til høyrebølgen. Men mange sier at de ikke er der på grunn av dette, selv om de erkjenner fenomenet. Noen har påstått at man ikke kan være feminist og katolikk, og mange har hentet inspirasjon fra Jordan Peterson, Bishop Barron og lignende stemmer. Det er variasjoner, utenom på ett punkt: Omtrent alle jeg har intervjuet er skeptiske til kvinnelige prester og holder abort-spørsmålet som en kjerne-sak i politikken. Men hvorfor? Handler det om usikre tider, algoritmer, tradwife-fenomenet – eller et behov for noe stødig? Det blir spennende å finne ut av mer!

GUDS KJÆRLIGHET

Lea forteller at hun hadde en ungdomsperiode da hun dro mindre til kirken på søndager.

– Da var det mer appellerende å være med venner og gjøre noe hyggelig en lørdag kveld enn å dra til kirken på søndag formiddag. Jeg var ikke sint på kirken, men andre ting fikk mer plass: venner, fritidsaktiviteter, ungdomsliv. Men for meg ble det etter hvert igjen fint å gå i kirken og balansere mellom de to verdener.

– *Hva holder troen gående?*

– Tro kan henge sammen med personlighetstrekk. Eller ha med oppvekst å gjøre. Uansett opplever jeg at det er dypt meningsfullt å tro på en kjærlighet som er sterkere enn døden. Og å bli minnet om dette og om de kristne verdier hver søndag. Jeg har ofte tenkt på bønnens kraft. At hvis alle mennesker ba for omsorg og kjærlighet, så ville verden blitt en bedre plass. Da ville vi sett og verd satt hverandre bedre.

– *Føler du at bønn og kristne verdier har stor plass i livet ditt?*

– Jeg søker i hvert fall stadig til det kristne, for det gir mer mening enn det rent sekulære. Glede og frihet føles ikke like meningsfullt uten troen på Guds kjærlighet. •

Jeg har ofte tenkt på bønnens kraft. At hvis alle mennesker ba for omsorg og kjærlighet, så ville verden blitt en bedre plass

Katolsk byvandring i London

London er et populært reisemål for mange nordmenn, enten det er for shopping, kultur eller historiske severdigheter. Det færre kanskje kjenner til, er byens rike katolske arv og det katolske livet som fortsatt leves midt i storbyen.

TEKST OG FOTO: ØYVIND JOHANNES VARDENÆR EVENSTAD

Den katolske forfatteren Joanna Bogle har ledet byvandring som setter søkelys på denne siden av byen i en årrekke, men det er også fullt mulig å oppleve det katolske London på egen hånd.

På de neste sidene foreslås en katolsk byvandring i London som kan gjennomføres på én dag, og som ikke trenger å ta mer enn to til tre timer – avhengig av hvor lenge man stopper opp. Perfekt for en helgetur med mening. Turen ble gjennomført av undertegnede etter en søndagsmesse i Westminster Cathedral, og med en viss grad av hastverk for å rekke nok en byvandring ledet av Joanna Bogle i Catholic History Walks. Det er lurt å beregne litt mer tid imellom..

Byen London, med sine nesten ti millioner innbyggere, er delt i to katolske bispedømmer: Westminster nord for Themsen, hvor kardinal Vincent Nichols er erkebiskop, og Southwark sør for elven. Dette er det nok mange som ikke vet. De fleste turister, katolske så vel som ikke-katolske, tilbringer mesteparten av tiden på Westminster-siden. Det gjelder også byvandringen som foreslås her. Likevel kan det anbefales å krysse elven, ikke minst for å se den praktfulle St George's Cathedral i nygotisk stil.

START I WESTMINSTER

Turen begynner i Westminster Cathedral, den største katolske kirken ikke bare i England, men i hele Storbritannia. Katedralen i bysantinsk stil er umiskjennelig med sin røde og hvite fasade og imponerende klokketårn. Kirkerommet er fullt av kunst, ikke minst

”**Turen begynner i Westminster Cathedral, den største katolske kirken ikke bare i England, men i hele Storbritannia.**”

OLAV I LONDON: Norges evige konge, på hjørnet av St. Olaf House i Tooley Street.

mosaikker og det store krusifikset over alteret. I et sidekapell finner man relikviene av den hellige John Southworth, som led martyrdøden i 1654. I krypten ligger graven til kardinal Henry Edward Manning, som også har en blå minneplakett i en av gatene bak katedralen. Dette er et aktivt sentrum for katolsk liv i London med daglige messer, andakter og andre arrangementer.

Herfra kan man gå vestover for å komme til London Oratory i Brompton, drevet av oratorianerne som den hellige John Henry Newman tilhørte, eller til presteseminaret Allen Hall ved Themsen. I bydelen Chelsea finner man også en blå minneplakett for den katolske historikeren Hilaire Belloc. Men vi beveger oss nord og øst til Westminster Abbey, kanskje den mest ikoniske anglikanske kirken i London. Her ble kong Charles III kronet, som alle britiske monarker siden 1066. Dette var nemlig en katolsk kirke frem til reformasjonen, og ble bygget over et tidligere benediktinerkloster. Den hellige kong Edvard Bekjenneren er gravlagt her.

Fra Westminster Abbey går turen forbi parlamentsbygningen og Elizabeth Tower, som er navnet på klokketårnet som huser Big Ben. Gå oppover Whitehall for å oppleve den høytidelige stemningen rundt krigsminnesmerket Cenotaph, som har ekstra betydning i forbindelse med 80-årsmarkeringen for slutten

STORT: Noe av det første man legger merke til i Westminster Cathedral, i tillegg til den vakre kunsten, er selve størrelsen.

ENGELSK MARTYR: Malt triptyk av den hellige John Fisher i kirken All Hallows-by-the-Tower, som ble biskopens siste hvilested.

av andre verdenskrig. På enden av gaten ser du Trafalgar Square og det britiske nasjonalgalleriet, som for tiden holder en utstilling av religiøse malerier fra 1300-tallets Siena, med kunstnere som Duccio, Martini og Lorenzetti. Den varer frem til 22. juni i år.

SKJULTE SKATTER

Ikke langt fra Piccadilly Circus ligger Our Lady of the Assumption & St. Gregory Church, som er hovedkirken til det personlige ordinariatet for Vår Frue av Walsingham – startet av pave Benedikt XVI for å bevare den anglikanske arven til tidligere anglikanere i Den katolske kirke. Den pene kirken ligger litt anonymt til på Warwick Street, men har visstnok vekket oppmerksomhet også før den tilhørte ordinariatet. Den hellige John Henry Newman skal ha sagt at hvis kirkefedrene Athanasius eller Ambrosius var i London i dag, ville de ha gått til Warwick Street for å be.

Herfra kan man gå nordvest til den ukrainsk-katolske katedralen og St. James's eller nordøst

til St. Patrick's, men vi beveger oss østover gjennom Chinatown til Maiden Lane i nærheten av Covent Garden. Hvis den forrige kirken var anonym, er denne nesten helt skjult. Rett ved uteserveringen til puber og restauranter ligger inngangen til Corpus Christi Catholic Church, særlig viet til Det allerhelligste sakrament – Kristi reelle nærvær i eukaristien. Den røkelsesfylte stillheten står i kontrast til støyen fra gaten utenfor, og gjør et besøk i denne kirken til en ganske unik opplevelse.

RIDDERE OG MUNKER

Gå videre langs gaten Strand, forbi Royal Courts of Justice og inn en gammel dør merket med «Temple Church». Dette er i dag en anglikansk kirke, men ble bygget på 1100-tallet av Tempelridderordenen (derav navnet) for å være deres engelske hovedkvarter. Hvis du kom deg hit, er du kanskje ikke heldig nok til at selve kirkedøren også er åpen. Ingen fare! Fra utsiden kan du oppleve arkitekturen til denne runde kirken, som er inspirert av Den hellige gravs kirke i Jerusalem og dukket opp i filmen Da Vinci-koden fra 2006. Den har også gitt navn til hele området Temple.

Videre østover finner man flere «katolske» steds- og gatenavn: Whitefriars Street er oppkalt etter karmelittklosteret som lå her i middelalderen, noe Carmelite Street også vitner tydelig om. Blackfriars er et område som ➞

Se kart
neste
side!

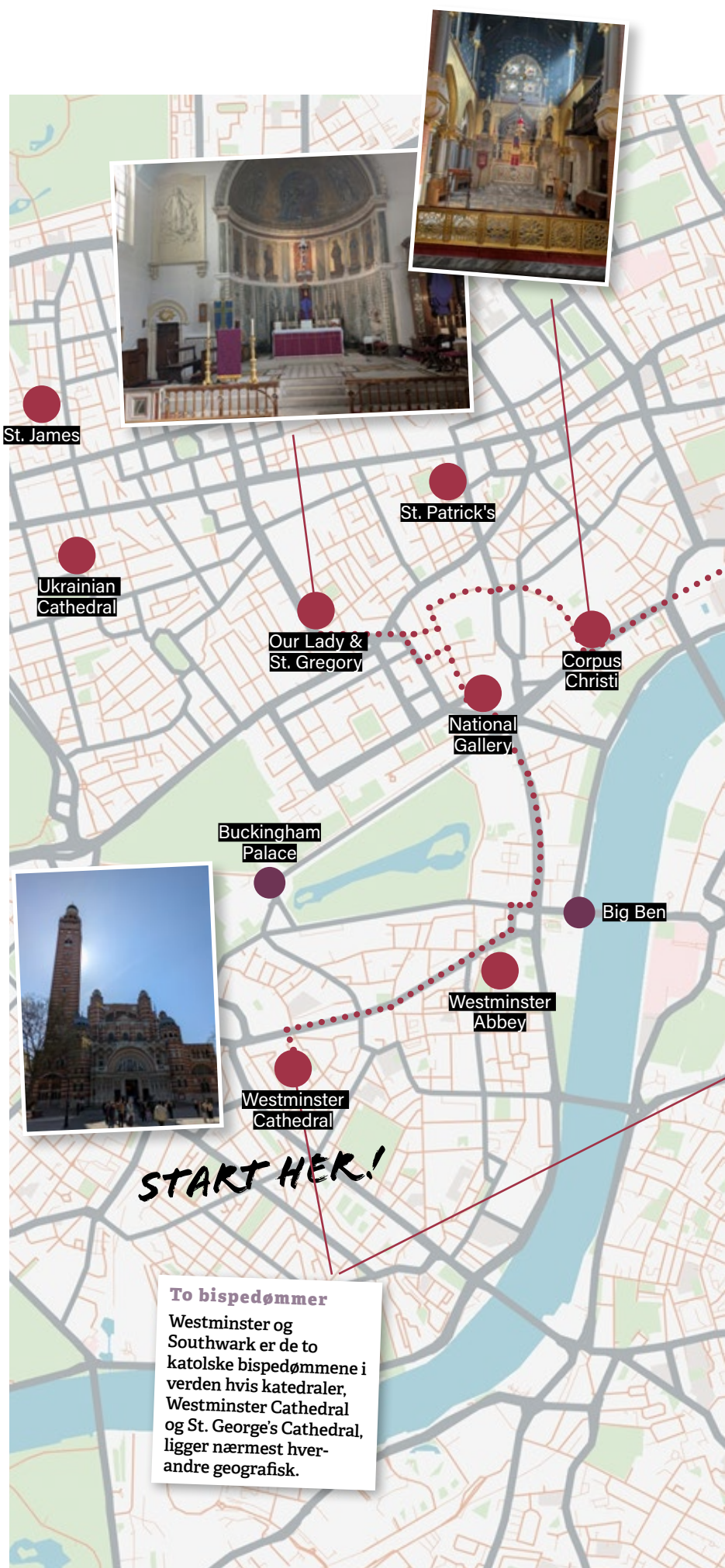
MIDT I BYEN: St. Patrick's i Soho er en kirke med en rolig atmosfære.

har fått sitt navn fra de sorte kappene til dominikanerne som hadde sitt kloster her. Nordvest for St. Paul's Cathedral ligger **Christchurch Greyfriars Church Garden**, ruinene av en kirke som ble bygget på stedet for et fransiskankloster og ødelagt for siste gang under andre verdenskrig. I dag er det anlagt en hage ved ruinene, et stille og velduftende sted som inviterer til ettertanke – og en pust i bakken.

NORSKE OG ENGELSKE MARTYRER

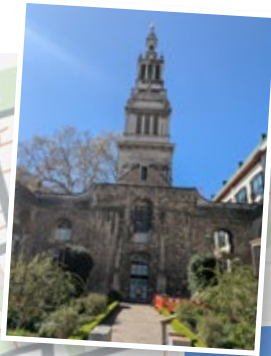
Like ved London Bridge står monumentet over den store bybrannen i 1666 som simpelthen heter Monument. Ifølge Joanna Bogle har barnesangen *London Bridge is falling down* en «skjult» katolsk betydning: broen skal ha blitt revet ned av selveste Olav den hellige i 1014, nærmere bestemt 8. september – som er Vår Frues fødselsdag. Derfor synger man *my fair lady*, mener Bogle. På monumentet ved broen nevnes også **Saint Magnus-the-Martyr**, en anglikansk kirke i nærheten som er oppkalt etter den hellige Magnus Orknøjarl. Her er det flust med både katolske og norske forbindelser.

Sør for Themsen finner man St. Olaf House i Tooley Street, som også er oppkalt etter St. Olav (St. Olave's → St. Tooley's → Tooley). På nordsiden ligger den anglikanske **St. Olave's Church**, med en historie som går tilbake til 1200-tallet. Kirkene som er viet til norske martyrer ligger kort vei fra den katolske Church of the English Martyrs ved Tower Hill. I denne kirken minnes man de engelske martyrene under reformasjonen, først og fremst de hellige Thomas More og John Fisher. Det hender at byvandringene til Catholic History Walks går herfra. •

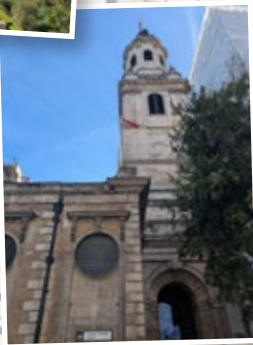
St. Etheldreda's

Londons eldste katolske kirke, bygd en gang før 1290 og oppkalt etter den hellige Etheldreda av Ely (ca. 636–679).

St. Etheldreda's

Christchurch
Greyfriars

Church of the
English Martyrs

Temple Church

St. Olave's

St. Magnus-
the-Martyr

Tower of London

St. Olaf House

St. George's
Cathedral

Sjømannskirken

BEVANDRET: Joanna Bogle har ledet byvandring i London i en årrekke.

KATOLSK BYVANDRING med Joanna Bogle

Joanna Bogle, damen som står bak Catholic History Walks og ofte selv leder byvandringene, er litt av en legende i det katolske London. Hun har skrevet utallige artikler og mange bøker, inkludert *Newman's London: A pilgrim handbook* og en bok om St. Mary's University i Twickenham. I tillegg har hun deltatt i tv-programmer og holdt foredrag. Som turguide fremstår hun som svært kunnskapsrik og bevegelse seg lett fra det ene temaet til det andre, det være seg kristendommens tidlige historie i romersk Britannia eller anekdoter fra landet og byen hun åpenbart elsker.

Fra kirken viet til martyrene tar hun oss med til Tower of London, borgen hvor katolske martyrer under reformasjonen – blant andre – satt fengslet før de ble henrettet. Den ble bygget av Vilhelm Erobreren i 1066 og hang sammen med den romerske bymuren. I nærheten står

All Hallows-by-the-Tower, en anglikansk kirke som sies å være den eldste kirken i London. Den hellige John Fisher, den eneste biskopen som nektet å anerkjenne kong Henrik VIII som overhode for Kirken i England, led martyrdøden og ligger begravet her.

Katolikkers forhold til de britiske styresmaktene var lenge preget av motsetninger og konflikt, som gjorde det vanskelig for mange å føle seg helt hjemme i landet – selv etter katolsk «emansipasjon» på 1700-tallet. Joanna Bogle påpeker at ting heldigvis er blitt bedre. Da pave Johannes Paul II kom til Storbritannia i 1982, møtte han dronning Elizabeth II og ble dermed den første paven til å besøke en britisk monark siden reformasjonen. Pave Benedikt XVI besøkte dronningen i 2010 på hennes egen invitasjon, noe som tidligere hadde vært utenkelig.

TROEN GIR TRYGGHET I TRAVEL HVERDAG:

Både ambassaderåd og prest i London

Øystein Lund har mange gjøremål, men våger å ikke ha full kontroll.

TEKST OG FOTO: ØYVIND JOHANNES VARDENÆR EVENSTAD

I sin leilighet med utsikt over Themsen møter vi p. Øystein Lund. Han kommer fra en bakgrunn som førsteamanuensis og studiedekan ved MF, ble tatt opp i Den katolske kirkes fulle fellesskap i 2009, og har i dag en uvanlig kombinasjon av oppgaver: å tjene som prest og samtidig inneha en krevende stilling innenfor norsk forsknings- og utdanningsdiplomati.

– Det var en forutsetning og en avtale da jeg ble ordinert i 2014 at jeg skulle livnære meg selv med en «sivil» jobb i tillegg til å være prest, forteller han.

Fra 2014 til 2022 jobbet han som direktør for tilsynsavdelingen i NOKUT (Nasjonalt organ for kvalitet i utdanninga). Prestetjenesten i St. Olav og St. Johannes menigheter i Oslo kom ved siden av.

– Noen dager i uken hadde jeg ansvar for messer i ulike kirker, for å ha en rytme. Jeg har også hjulpet til i kulissene: i presteseminar, finansrådet, Gravridderordenen og «Lund-kommisjonen» etter medlemsregistersaken.

P. Øystein er én av fire prester med dispensasjon fra sølibatet i Oslo katolske bispedømme. Hans kone, Helene Lund, sitter i Gravridderordenens stormagisterium (sentralstyre) som eneste kvinne. Sammen har de to voksne sønner.

FRA NOKUT TIL DIPLOMATIET

I dag arbeider p. Øystein som forsknings- og utdanningsråd ved den norske ambassaden i London, en stilling med diplomatisk status. Faglig er han utsendt av Kunnskapsdepartementet.

– Hva går jobben din ut på?

– Ingen har vært i denne stillingen før, så jeg måtte bygge den opp fra grunnen av. Noe av det jeg gjør, er å jobbe med departementene i Norge og Storbritannia for å skape best mulig relasjon mellom vårt og deres. I tillegg jobber jeg konkret med å tilrettelegge for samarbeid mellom universiteter.

Etter Storbritannias utmelding fra Erasmus- og Horizon-programmene som et resultat av Brexit i 2021, ble forsknings- og utdanningssamarbeidet mer usikkert. Fra og med 2024 er Storbritannia igjen medlem av Horizon. Nå er det åpnet forhandlinger om Storbritannias gjeninntreden i student-samarbeidet Erasmus+.

– Mest av alt er det en følelse av usikkerhet. Min oppgave

er å skape et rammeverk for samarbeidet og si at dette går bra, forteller p. Øystein.

Han har ansvar for utdanning på alle nivåer, fra barnehager til høyere utdanning og forskning. Han utfører også representasjonsoppgaver for ambassaden, for eksempel tenkte han den norske julegranen i Edinburgh i fjor.

TROENS BETYDNING

Med mange pågående samarbeidsprosjekter er p. Øystein jevnlig i møter med departementer, direktorater og statsråder. Han sier at han egentlig mangler selvdisiplin, men at han likevel får til ekstremt mye.

– Når jeg først gjør ting, går det fort. Du må våge å ikke ha full kontroll, men som oftest har jeg det. Det er også troens prosjekt. Troen gir deg en egen trygghet som hjelper i alle livets situasjoner, ved å hvile i Gud.

Han forteller at han som prest ofte kontaktes av mennesker som vil utforske livets store spørsmål.

– Jeg får anledning til å ha gode samtaler, skape nysgjerrighet og rydde opp i fordommer. Ofte forteller folk om guden de ikke tror på. Da kan jeg si meg enig i at

den guden hadde ikke jeg trodd på heller.

Han forteller om en gang han var i Alta for å snakke om University of the Arctic og studentutveksling i nord. Under middagen ble han stort sett bare spurt ut om skapelsesberetningen i Det gamle testamente, fordi folk visste at han var teolog.

– Det er en type kirkelig nærvær som er der folk er, sier han.

PRESTETJENESTE I OSLO OG LONDON

P. Øystein er fortsatt aktiv i prestatjenesten. I Oslo er han stiftskapellan, medlem av finansrådet, studiedekan ved St. Eystein presteseminar og prest for Gravridderordenen. I London feirer han messe på onsdager i St. James's ved Spanish Place og på søndager i St. George's Cathedral, i tillegg til messer i sitt eget hjem.

Bispedømmet Westminster og erkebispedømmet Southwark er de to katolske bispedømmene i verden hvis katedraler, Westminster Cathedral og St. George's Cathedral, ligger nærmest hverandre geografisk. P. Øystein kjenner katedraldekanen i St. George's, Michael Branch, godt.

«Jeg får anledning til å ha gode samtaler, skape nysgjerrighet og rydde opp i fordommer.»

HJEMME I SOUTHWARK: P. Øystein Lund feirer ofte søndagsmesse i St. George's Cathedral når han befinner seg i London.

ET BREDT SAMARBEID

- Blant de konkrete prosjektene p. Øystein jobber med, er North Sea University Partnership – et partnerskap mellom universiteter i Norge og England med fokus på temaer som energi, kulturarv, Arktis og helse. Jonas Gahr Støre og Keir Starmer har møttes og løftet frem dette samarbeidet.
- St. Mary's University i Twickenham er det eneste katolske universitetet i London, og det største i Storbritannia. P. Øystein synes det ville være naturlig med et samarbeid mellom St. Mary's og institusjoner med lignende utdanninger i Norge.
- Han nevner at det allerede pågår samarbeid om medisin og kunstig intelligens med King's College, nordiske studier med University College London og det grønne skiftet med Durham University.

Han har også feiret messer for Missionaries of Charity, Mor Teresa-søstrene, som holder til ved den anglikanske Southwark Cathedral på sørbredden av Themsen.

– De driver suppekjøkken og et hus med rom for dem som trenger det, forteller han.

Fra før kjente han Philip Whitmore, tidligere rektor for det engelske kollegiet og nå prest i St. James's. Han besøkte Brompton Oratory da p. Ole Martin Stamnestrø var hos oratorianerne, og ble spurt om å feire messer også der.

Han reiser hjem til Norge rundt annenhver måned, seks ganger i året. Litt for å være i Oslo, men også for å besøke universiteter rundt omkring i Norge. Tidligere i år deltok han under ordinasjonen av biskop Fredrik Hansen, og han kommer trolig tilbake for ordinasjonen av diakon Mathias Bruno Ledum i slutten av juni.

KIRKELIV I NORGE OG ENGLAND

P. Øystein forteller at det er flere forskjeller mellom Kirken i Norge og Kirken i England.

– For det første er den mye større her. Den katolske kirke i England alene er større enn Den norske kirke. Men selv om organisasjonen er mer robust, sliter de mer med kall. London er 10 ganger større enn Oslo, så det skulle kanskje vært 10 ganger flere seminarister. Det er det ikke, bekrefter han.

Et annet særpreg ved tros livet i London er de mange ordenene – jesuitter, dominikanere, karmelitter – og den sterke tilstedeværelsen av katolske skoler.

– Av offentlig finansierte skoler i England er 25 prosent religiøse: 15 prosent anglikanske og 10 prosent katolske.

Det gjelder for eksempel skolen ved Brompton Oratory, som jeg har besøkt noen ganger. Privatskoler kommer i tillegg.

Samtidig er det veldig mye som ligner, både når det gjelder troens innhold og troens liv.

– Katolisismen begge steder er preget av en arbeiderbakgrunn. Her har det vært mye irsk innvandring, og senere fra andre steder. I Norge er det mye arbeidsinnvandring, som gjør at katolisismen i stor grad kommer «nedenfra». Men det finnes også vestkant-katolikker, i London som i Oslo. •

KATOLSK LONDON

- London er en av verdens mest flerkulturelle byer med 8,98 millioner innbyggere.
- En rapport fra tankesmien Theos viser at londonerne er de mest religiøse i Storbritannia. 62 prosent i London identifiserer seg med en religion mot 52 prosent ellers i landet.
- Den katolske kirke er det største kristne kirkesamfunnet i London. 35 prosent er katolikker, 33 prosent er anglikanere. I resten av landet er den anglikanske kirke den største.
- Religiøse londonere er mer konservative i sosiale og etiske spørsmål, som i synet på abort, assistert selvmord og sex før ekteskapet.
- En av forklaringene på at London er mer religiøs er at byen har en høyere andel etniske minoriteter enn resten av landet. Etniske minoriteter er generelt mer religiøse. (Kilde: Dagen)

BISKOP BERNT I. EIDSVIG:

– Jeg er ikke avhengig av at folk er enige med meg. Det som teller er den gode vilje!

Han har bevart både troen og roen gjennom sine 20 år som overhyrde, også når det har blåst friskt rundt ham. Omgivelsene har til tider vært høyrøstet. Pågående journalister har jaktet på friske oppslag. Men han har stått støtt og stødig på post gjennom det hele.

TEKST: NILS HEYERDAHL FOTO: TOR G. STENERSEN

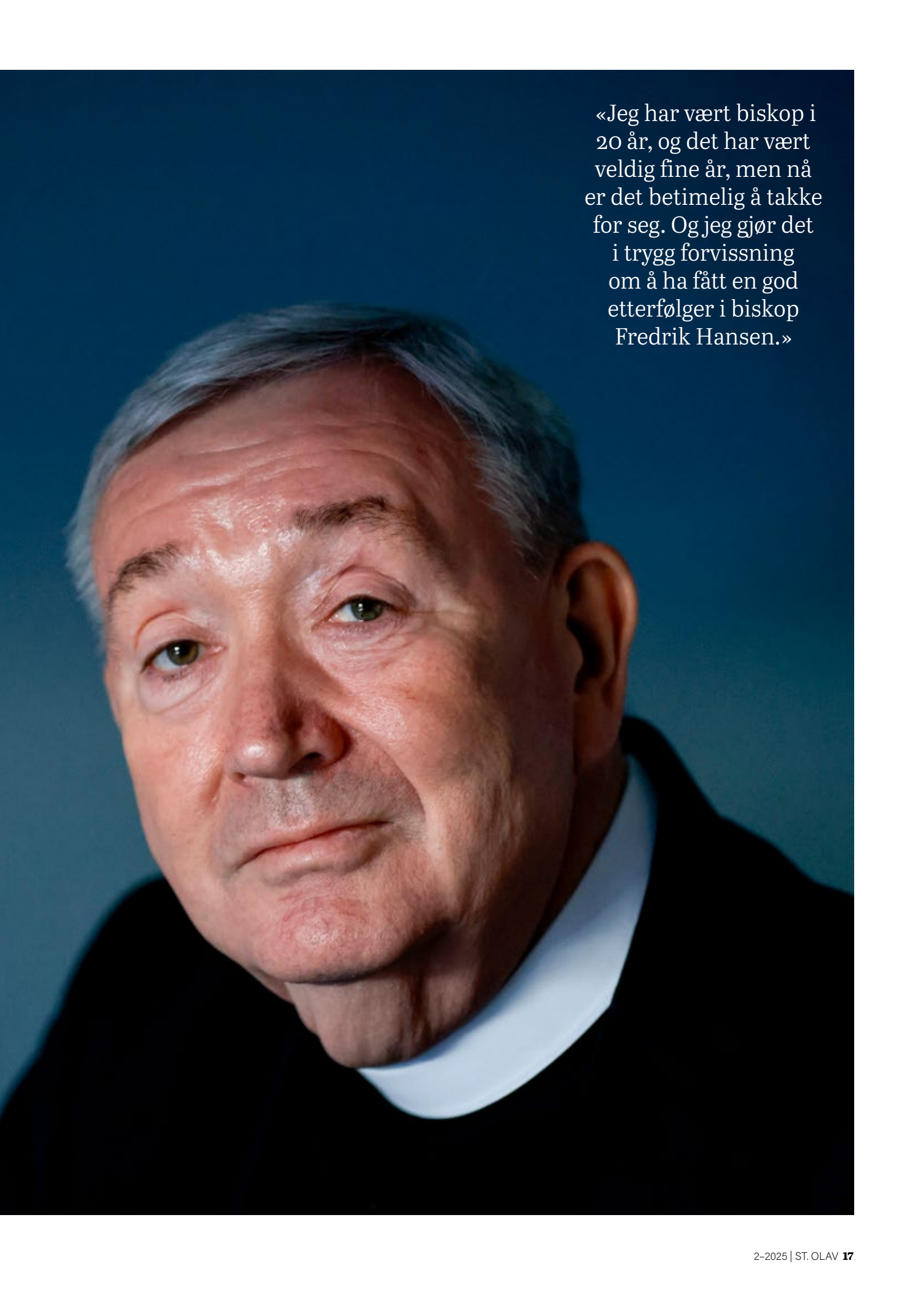
Biskopens sans for humor har sikkert kommet godt med i mange situasjoner. Den har kunnet stikke hull på det oppblåste og jekke det overdrevne ned til bakkenivå. Mon ikke hans uvilje mot det ytterliggående og polariserende i sitt vesen er *katolsk* – alminnelig, samlende og universell.

Han ville egentlig ha stått i sin tjeneste til fylte 75 år i 2028, men problemer med knærne gjorde det etter hvert vanskelig. En biskop bør være mobil, mente han, og etter grundige overveielser søkte han pave Frans om å få gå av. Løsningen ble en myk overgang: først en periode med en hjelpebiskop ved sin side, og så, når pave Leo gir sin tilslutning, den definitive sorti. Det blir antagelig i august.

– Hvilke tanker gjør du deg når du ser mot avslutningen av ditt apostolat som biskop?

– Om det tenker jeg at det er på høy tid. Jeg har vært biskop i 20 år, og det har vært veldig fine år, men nå er det betimelig å takke for seg. Jeg er over 70, og merker

»

A close-up portrait of an older man with grey hair, wearing a black clerical garment with a white collar. He is looking slightly to the left of the camera with a calm expression. The background is a solid dark blue.

«Jeg har vært biskop i 20 år, og det har vært veldig fine år, men nå er det betimelig å takke for seg. Og jeg gjør det i trygg forvisning om å ha fått en god etterfølger i biskop Fredrik Hansen.»

«Den store medieoppmerksomheten rundt pave Frans' bortgang og valget av pave Leo er vel et symptom på at verden ikke bare er interessert, men også innser at den globale, katolske kirke er en betydningsfull åndelig og sosial kraft.»

også på helsen at det er riktig å slutte. Og jeg gjør det i trygg forvisning om å ha fått en god etterfølger i biskop Fredrik Hansen.

De samarbeider godt, biskopen og hans hjelpebiskop. Et eksempel: under feiringen av olsok skal de opp tre som parhester med hvert sitt foredrag. Biskop Bernt tok for et par år siden initiativ til en oppgradert feiring i hovedstaden. 29. juli blir det igjen samling i og rundt St.Olav domkirke, med tidebønn, musikalsk innslag ved Consortium Vocale Oslo, seminar med flere foredrag, byvandring knyttet til Oslos middelalderminner, og til slutt pontifikalmesse med etterfølgende måltid. Alt under overskriften «I Olavs fotspor frem mot 2030».

– Hvordan er ditt eget forhold til Hellige Olav?

– Tett og nært. Det har det alltid vært. Jeg har feiret olsok med stor glede gjennom hele livet, og kanskje særlig de årene jeg også hadde ansvaret for Trondheim stift, med dets solide historiske tradisjoner. I min tid som biskop har jeg vært med på en rekke fine markeringer av St. Olavs betydning for vårt land og folk, slik som de årvisse samlingene rundt Olavsalteret i Roma og den storslåtte feiringen i Rouen i 2014 av 1000-årsjubileet for hans dåp. Jeg håper også å få med meg det store jubileet i 2030, på ett eller annet vis. Markeringen i 1930 var en stor begivenhet. Det skal bli spennende å se hvordan millenium-feiringen blir.

– Når du ser tilbake på ditt pontifikat, hva er det som særlig har gledet deg?

– Kanskje først og fremst det gode samarbeidet med prestene og de ansatte i Oslo katolske bispedømme. Vi har så mange fine folk. Mennesker av god vilje. Meningsforskjeller og konflikter kan selvfølgelig oppstå i et arbeidsmiljø, og har gjort det. Da blir den gode vilje desto viktigere. Ja, i et videre perspektiv er den gode vilje nødvendig for frelsen. Troen kan ikke overvinne mangelen på god vilje.

– Er det noe du i tilbakeblikk gjerne hadde gjort annerledes?

– Det har vært en og annen personalsak som jeg i ettertid ser at jeg kunne ha taklet annerledes. Jeg kan ha såret noen eller fattet beslutninger som de har oppfattet

LESELYST: Biskop Eidsvigs boksamling inneholder ikke bare klassikere, men også kriminalromaner.

som gale eller urettferdige. Det er ikke til å unngå når man leder en stor bedrift. OKB er jo ikke bare et fellesskap av troende, det er også en organisasjon med mange avdelinger og ansatte. Jeg har prøvd å være en rettferdig leder, og jeg håper at man ikke mistenker meg for å ha handlet av ond vilje i enkeltsaker.

– I din periode har antall katolikker i ditt bispedømme nesten firedoblet seg. Noen vekstmerter har det vel medført?

– Ja, innimellom har det vært litt vondt. Innvandringen fra land med overveiende katolsk befolkning har vært både stor og rask. Hvordan skal man få de forskjellige nasjonale gruppene til å eksistere og fungere sammen? På søndagene feires det 14 messer på forskjellige språk

i St.Olav domkirke og St Josephs kirke rett over gaten. Det er tungt å administrere for sognepresten og hans stab. På den annen side er det jo ikke bare et problem, men en glede. Da jeg var ganske ny i embedet hadde jeg besøk av et par lutherske biskoper som ga uttrykk for at de syntes synd på meg som ikke hadde kirker nok, prester nok, penger nok osv. Til slutt spurte jeg dem: ville dere ikke heller hatt mine problemer enn deres egne? Da innrømmet de at de nok heller ville hatt fulle kirker!

– Hvordan har ditt forhold til Den norske kirke i det hele vært?

– Jeg konverterte heldigvis ikke fra noe, men til noe. Det gjorde konversjonen mye lettere. Da jeg vokste opp på Rjukan, var det gode prester og søndagsskolelærere

der. Riktignok ble jeg aldri helt innforstått med en rekke lutherske eiendommeligheter. Jeg søkte videre og var så heldig å finne det jeg lette etter. Men jeg følte aldri noe behov for et ungdomsopprør mot barnetroen eller mot Den norske kirke. Og som biskop fikk jeg et godt og vennskapelig forhold til en rekke lutherke biskoper fra Andreas Aarflot til Kari Veiteberg og Sunniva Gylver. Mitt personlige vennskap med Ole Christian Kvarme har betydd mye for meg. De er alle intelligente folk med sosiale talenter. Vi kunne være uenige i konkrete saker, men det hadde ingen negativ effekt. Jeg er ikke avhengig av at folk er enig med meg.

– Du har en mer mangfoldig erfaringsbakgrunn enn de fleste katolske prester. Du har bant annet vært »

AVSKJEDSINTERVJU

ARRESTERT: I 1976 ble Eidsvig arrestert av sovjetiske myndigheter da han delte ut flygeblad med anti-sovjetisk innhold. Her fra pressekonferansen i Oslo etter at han ble utvist fra Russland.
Foto: Erik Thorberg / NTB.

luthersk teologistudent, lærer, journalist, aktiv i Høyre og i riksmålsbevegelsen, og du har sågar sittet i russisk fengsel. Hva har din livserfaring betydd for deg sammenlignet med dem som går rett fra videregående til et presteseminar?

– De tingene du nevner er ikke noe jeg beklager å ha erfart. Ikke alt ville jeg riktig nok ønske å oppleve en gang til, men jeg ser på dette som en god ballast, som har kommet meg til nytte. Jeg var 18 da jeg begynte på teologistudiet ved Universitetet i Oslo, og ferdig da jeg var 24. Det er jo noen år. Og så måtte jeg ha teologisk tilleggsutdanning, en fornuftig avgjørelse av biskop Gran den gang.

– Allerede i 2006 tok jeg beslutningen om å opprette et norsk katolsk presteseminar. St.Eystein seminar fikk god tilgang på studenter, men mange av dem hadde en utenlandsk bakgrunn og kjente lite til de kirkelige forhold i det lutherske – og det sekulariserte – Norge. Og de ville ikke lære mer om sitt nye hjemland dersom de skulle utdannes f.eks. i London eller Roma. Men det er viktig at den formative utdannelsen av prester i Norge ikke begrenser seg til innenlandske impulser. Så det første, forberedende året har våre studenter i det 400 år gamle *Royal English College of St. Alban* i Valladolid i Nord-Spania. Og siden har de en viktig periode ved *The Venerable English College* i Roma. Opprettelsen av denne norgesbaserte utdannelsen ser jeg virkelig tilbake på med stor glede. Det kostet bispedømmet en god del penger, men vi fikk heldigvis generøs støtte fra både Josefsøstrene og Bonifatiuswerk i Tyskland.

– Er det fortsatt tilgang på kall?

– Mens en del andre presteseminarer rundt om i verden har rekrutteringsproblemer, går vårt for fullt hus – ja, i år har vi faktisk én student mer enn strengt tatt var plass til! Det har skjedd et eller annet i løpet av de siste fem årene. Vi merker det på veksten i antall kall. Og vi merker det på det vitale liturgiske livet både i domkirken og i andre kirker.

– Det gir grunn til optimisme for kirkens fremtid?

– Ja, dette ser lovende ut. Mange har spådd kirkens undergang. Noen vil ha det til at bare gamle damer går der. Det er ikke riktig. De gamle damene er nå for det første svært velkomne, men det er også mange andre grupper

«Jeg ser med glede frem til ordensliv i gode omgivelser. Kanskje får jeg også lyst til å skrive – hvem vet?»

av befolkningen som søker kirken. For eksempel skrives det for tiden om at det gjelder mange yngre menn. Vi har mange konversjoner for tiden. Og den store medieoppmerksomheten rundt pave Frans' bortgang og valget av pave Leo er vel et symptom på at verden ikke bare er interessert, men også innser at den globale, katolske kirke er en betydningsfull åndelig og sosial kraft. Det er en god tid. Det er bare å håpe at vi klarer å svare fornuftig på dens utfordringer.

Også biskoper trenger rekreasjon. Biskop Bernt forteller at han gjerne leser, hører musikk og lager mat. Eller er sammen med gode venner. Han er svak for kriminallitteratur og synes det har vært interessant å følge utviklingen i den genren fra 1920-30-tallet og frem til våre dager. Han er også svak for god, gammeldags revykunst og kan flere tekster av revykongen Einar Rose utenat! Mange bånd knytter ham til Norge, men nå gjøres det klart for ham hos augustinerkorherrene utenfor Wien, der han var vel installert da han til sin overraskelse ble kalt til biskop av Oslo i 2005.

– Når jeg kommer dit, vil sikkert ønsket om å reise til Norge melde seg etter hvert. Der vil nok dessverre mine knær begrense mulighetene. Men noen besøk kan det vel bli. Da skal jeg selvsagt avholde meg strengt fra å ytre meg om saker knyttet til OKB. For øvrig ser jeg med glede frem til et ordensliv i gode omgivelser. Kanskje får jeg også lyst til å skrive – hvem vet? •

MINNER FRA BERGEN

Gymnastikk-lærer Eidsvig

Sommeren 1988 flyttet familien min fra Bodø til Bergen. Fra den lille St. Eystein menighet til St. Paul, den nest største i Norge.

Det var en stor og spennende overgang som fra en norskspråklig kjernefamilie til en storfamilie med flere prester og messer på forskjellige språk. Sognepresten i Bergen het Bernt Eidsvig. En ung, omsorgsfull, pålitelig og samtidig sjarmerende og fremtidsorientert prest.

MED MINE ERFARINGER fra Bodø, ble jeg fort involvert i menighetsarbeid i St. Paul. Det var hver gang en fornøyelse å delta i menighetsrådsmøtet hvor alle ble lyttet til, ja, alle ble oppfordret av sognepresten og menighetsrådsleder Hjørdis Danbolt til å si sin mening. Og alle torde det til tross for våre varierende språkferdigheter.

For å skape bedre samhold, inviterte sognepresten rådets medlemmer til en årlig weekend hos søstrene i St. Olav senter på Voss. Legfolk ble verdsatt og lyttet til, og det skapte glede og motivasjon til videre engasjement og teamarbeid. Ingen hadde den gang hørt om synodale prosesser, men det var nettopp det sognepresten innførte. Han så fremover mot en voksende innvandrerkirke og forstod våre behov.

EIDSVIG FANT etter hvert sitt kall som korherre i Klosterneuburg utenfor Wien, og forlot Bergen i 1991, etter nesten fem år. Disse årene huskes av den eldre delen av menigheten som betydningsfulle. Flere grunnsteiner ble lagt for den videre utviklingen. Dette gjaldt ikke minst for St. Paul skole.

Eidsvig var ofte på skolen. Han var der ikke bare som skoleprest eller sogneprest, men også som lærervikar, ikke bare i kristendom eller norsk, men overraskende nok, også i gymnastikk. Han ble med på turer til leirstedet PAX på Osterøy, eller på skiturer med småskoleklasser til Kvamskogen. Gamle elever husker ham godt og forteller gjerne historier fra den tiden, minner fra skigåing og morsomme kvelder med lek og moro og mye humor.

Da St. Paul skole måtte forlate de gamle tyskerbrakkene på Florida på grunn av veibygging, kom spørsmålet om skolens fremtid på bordet. Sognepresten var ikke i tvil: det var viktig å opprettholde en katolsk skole i Bergen og gi plass til flere elever. Det gamle menighetshuset/presteboligen ved kirken ble revet for å gi plass til skolen som sto

ferdig til skoleåret 1991-92, like før Bernt Eidsvig forlot Bergen.

Tidligere samme år ble Gunnar Wicklund-Hansen utnevnt som den første permanente diakon i St. Paul menighet. Permanent diakonat ble gjenopprettet av pave Paul VI i 1967, men for de fleste av oss var det fortsatt en nyhet den gang. Det viste seg fort hvor viktig og nødvendig diakontjeneste er i en voksende menighet.

DET VAR EN STOR glede da St. Paul kirke fikk ny utsmykning, i samsvar med dens arkitektur inspirert av italiensk renessanse. Det ikoniske tavlekorset, alterfrontalen og lesepukenes fronter ble malt av kunstner Solrunn Ness og ferdigstilt i 1992. Planene ble utarbeidet av sogneprest Eidsvig sammen med Solrun Ness og en gruppe kunstekspert fra menigheten, med applaus fra menighetsrådet og de troende.

For meg, fra Polen, og jeg tror også for andre av oss som hadde erfart kommuniststyre og politisk trakassering i våre hjemland, var sogneprest Eidsvig, med sine erfaringer fra Lefortovo-fengselet i Moskva, én som forstod hvor ydmykende og traumatisk det er å leve under slike forhold. Det var ingen fare for at noe kunne gå tapt i oversettelsen. Han var en klok person med mye medmenneskelig erfaring.

Etter at pater Bernt ble Dom Markus i Klosterneuburg, så vi ham ikke så ofte i Bergen. Det var et savn, men kontakten fortsatte. I 2003 etablerte korherrene seg i Bergen og St. Paul menighet fikk en korherre som sogneprest. Om kort tid flytter Eidsvig tilbake til Klosterneuburg for å nyte en fredeligere pensjonstilværelse. Vi ønsker ham alt godt for årene fremover der nede.

PAX et BONUM!

EWA SIARKIEWICZ-BIVAND

Illustrasjonsfoto: Shutterstock

Habemus papam!

«Uten noen fortjeneste ble jeg valgt, og med frykt og beven kommer jeg til dere som en bror som ønsker å tjene deres tro og deres glede, å vandre sammen med dere på Guds kjærlighets vei. Han ønsker at vi alle skal være forent i én familie.»

Pave Leo XIV, valgt til den 267. paven
under konklavet i mai 2025

FOTO: GIANNI CIPRIANO/THE NEW YORK TIMES

INNSETTELSESMESSEN: Pave Leo i hvit, ull-pallium og med fiskerringen under innsettelsesmessen søndag 18. mai 2025. Foto: NTB/Reuters

Pave Leo XIVs preken ved innsettelsesmessen:

**«Vi er kalt til å bringe Guds
kjærlighet ut til alle»**

Søndag 18. mai ledet pave Leo XIV messen for sin innsettelse.
Her følger hans preken.

FÅR GULLRINGEN: Pave Leo får fiskerringen i gull av kardinal Luis Antonio Tagle under innsettelsesmessen. Fiskerringen (Annulus Piscatorius) symboliserer pavens rolle som «fisker» av sjeler og er et symbol på hans autoritet. Foto: NTB/Reuters

HVIT RØYK: Torsdag 8. mai klokken 18:08 kom det hvit røyk ut av pipen på Det sixtinske kapell. Foto: NTB/Reuters

Kjære brødre kardinaler, brødre i episkopatet og i presteskabet, ærede myndigheter og medlemmer av det diplomatiske korps! En hilsen til pilegrimerne som er kommet i anledning brødre- og søsterskapenes jubelårsfeiring!

BRØDRE OG SØSTRE, med hjertet fylt av takknemlighet hilser jeg dere alle ved begynnelsen av den tjeneste som er blitt betrodd meg. Den hellige Augustin skrev: «Du har skapt oss til deg, [Herre], og vårt hjerte er urolig inntil det finner hvile i deg» (Bekjennelser, 1, 1.1).

Den siste tiden har vært meget intens. Pave Frans' død fylte vårt hjerte med sorg. I noen vanskelige timer følte vi oss som de folkemengdene som evangeliet sier var «som sauer uten gjeter» (Matt 9,36). Men nettopp påskedag fikk vi hans siste velsignelse, og i lys av oppstandelsen møtte vi denne tiden i visshet om at Herren aldri forlater sitt folk, han samler det når det er spredt, og «vokter det slik en gjeter vokter sin flokk» (jf. Jer 31,10).

I DENNE TROENS ÅND kom kardinalkollegiet sammen til konklave. Uansett bakgrunn la vi vårt ønske i Guds hender: ønsket om å velge Peters nye etterfølger, biskopen av Roma, en hyrde i stand til å bevare kristentroens rike skatt og samtidig til å skue langt og vidt, for å gå dagens spørsmål, uro og utfordringer i møte. Ledsaget av deres bønn kunne vi fornemme Den hellige ånds virke. Han visste å stemme de ulike musikkinstrumentene og fikk våre hjertestrenger til å vibrere i én og samme melodi.

Uten noen fortjeneste ble jeg valgt, og med frykt og

beven kommer jeg til dere som en bror som ønsker å tjene deres tro og deres glede, å vandre sammen med dere på Guds kjærlighets vei. Han ønsker at vi alle skal være forent i én familie.

Kjærlighet og enhet: Dette er de to dimensjonene ved den sendelse som Jesus betror Peter.

EVANGELIETEKSTEN forteller oss det. Den tar oss med til Tiberiassjøen, nettopp dit hvor Jesus hadde begynt den sendelse han hadde fått av Faderen: å «fiske» opp menneskeheten, å frelse den fra det ondes og dødens vann. Ved den sjøen hadde han kalt Peter og de andre første disiplene til å være «menneskefiskere», som han selv. Og nå, etter oppstandelsen er det opp til nettopp dem å fortsette denne sendelsen. Stadig på nytt må de kaste garnet og senke evangeliets håp ned i verdens vann. De må navigere på livets hav, for at alle skal få kjenne Guds omfavnelse.

Hvordan kan Peter klare dette? Evangeliet sier oss at det er mulig bare fordi han i sitt eget liv hadde erfart Guds uendelige og betingelsesløse kjærlighet, selv i nederlagets og fornektelsens time. Når Jesus taler til Peter, anvender evangeliet derfor det greske verbet *agapao*, som viser til Guds kjærlighet til oss, til hans selvoppofrelse uten forbehold og uten beregning, mens det anvender et annet verb i Peters svar, et verb som i stedet beskriver vennskapelig kjærlighet, oss mennesker imellom.

SÅ NÅR JESUS spør Peter: «Simon, sønn av Johannes, elsker du meg?» (Joh 21,16) er det altså Faderens kjærlighet han viser til. Det er som om Jesus sa: Kun om du selv har kjent ➤

HILSER FOLKET: Nyvalgt pave Leo XIV hilser folkemassene på Petersplassen torsdag 8. mai. Foto: Vatican Media

og erfart denne Guds kjærlighet, som aldri svikter, kan du føle lammene mine. Kun i Gud Faderens kjærlighet vil du kunne elske dine søsken med det 'mer' som går ut på å gi ditt liv for dine søsken.

Så Peter er betrodd oppgaven med å «elske mer» og gi sitt liv for flokken. Peters tjeneste er kjennetegnet nettopp av denne selvoppofrende kjærligheten, for Kirken i Roma fører forsetet i kjærligheten og dens sanne myndighet er Kristi kjærlighet. Det dreier seg aldri om å skulle fange andre med tvang, religiøs propaganda eller makt, men det dreier seg alltid og utelukkende om å elske som Jesus.

Han er «stenen som ble vraket av dere bygningsmenn, han som er blitt hovedhjørnesten», slik apostelen Peter sier (Apg 4,11). Og om steinen er Kristus, må Peter føle flokken uten noen sinne å gi etter for fristelsen til å være en eneveldig leder eller selvopphøyd leder, en som gjør seg til herre over dem han har fått ansvar for (jf. 1 Pet 5,3). Tvert imot er han kalt til å tjene sine søskenes tro og vandre sammen med dem. For vi er alle blitt gjort til «levende steiner» (1 Pet 2,5), kalt ved vår dåp til å bygge Guds hus i søskenskapelig fellesskap, i Åndens harmoni, i mangfold. Slik den hellige Augustin sier:

«Kirken består av alle som er samstemt med sine søsken og som elsker sin neste» (Tale 359, 9).

Brødre og søstre, dette ønsker jeg skal være vårt første store ønske: *en enhetlig Kirke, som er et tegn på enhet og fellesskap, som blir surdeig for en forsonet verden.*

I VÅR TID ser vi fortsatt altfor mye disharmoni, altfor mange sår forårsaket av hat, vold, fordommer, frykt for andre, og et økonomisk system som utnytter jordens ressurser grovt og marginaliserer de fattigste. Og i denne deigen ønsker vi å være en liten surdeig som fremmer enhet, fellesskap og søskenskap. Vi ønsker å si til verden, med ydmykhet og glede: Se til Kristus! Kom til ham! Ta imot hans opplysende og trøsterike ord! Hør på hans tilbud om kjærlighet, og bli hans eneste familie: *I den ene Kristus er vi ett.* Og dette er den veien som vi bør gå, sammen med hverandre, men også sammen med våre kristne søsterkirker, med dem som går andre religiøse veier, med dem som urolig søker Gud, med alle menn og kvinner av god vilje, for sammen å bygge en ny verden der det råder fred.

Dette er den misjonerende ånd som vi bør være besjelet

HØYTIDELIG: Kardinal Robert Francis Prevost mottar sin røde biretta av pave Frans den 30. september 2023. Foto: Vatican Media

FEIRER: Pave Leo under Pro Ecclesia-messen fredag den 9. mai. Foto: Vatican Media

av. Vi bør ikke lukke oss inne i vår lille gruppe, og heller ikke føle oss overlegne verden. Vi er kalt til å bringe Guds kjærlighet ut til alle, for at den kan bli til virkelighet, den enhet som ikke visker ut forskjeller, men som verdsetter den personlige historien til hver enkelt og den sosiale og religiøse kulturen til hvert enkelt folk.

BRØDRE, SØSTRE, dette er kjærlighetens time! Guds kjærlighet, som gjør oss til søsken, er evangeliets hjerte. I dag kan vi, med min forgjenger Leo XIII, spørre oss: Om dette kriteriet «fikk råde i verden, ville da ikke straks all strid opphøre, ville da ikke freden vende tilbake?» (*Rerum novarum*, 21).

La oss ved Den hellige ånds lys og kraft bygge en Kirke som er grunnlagt på Guds kjærlighet og et tegn på enhet, en misjonerende Kirke som åpner sine armer for verden, som forkynner Ordet, som lar seg utfordre og uroe av historien, og som blir en samstemthetens surdeig for menneskeheten!

La oss sammen, som ett eneste folk, som søsken, gå Gud i møte og elske hverandre!

Oversatt av Vuokko-Helena Caseiro

Fakta om pave Leo

Den 8. mai ble kardinal Robert Francis Prevost valgt til pave Leo XIV av kardinalkollegiet som den 266. etterfølgeren til St. Peter, noe som gjør ham til den 267. paven og den første fra USA.

- Robert Francis Prevost ble født 14. september 1955 i Chicago som sønn av Louis Marius Prevost, av fransk og italiensk avstamning, og Mildred Martínez, av spansk og kreolsk avstamning. Han har to brødre, Louis Martin og John Joseph. Han er både amerikansk og peruviansk statsborger.
- Faren var marineveteran og skoleinspektør, mens moren var bibliotekar og svært engasjert i menighetslivet.
- Den nye paven snakker flere språk, blant annet engelsk, spansk, italiensk, fransk og portugisisk.
- Han tok en bachelorgrad i matematikk ved Villanova University i 1977 før han valgte å følge sitt religiøse kall.
- Han fullførte videregående studier ved augustinerordenens mindre seminar i 1973 i Michigan. I 1977 ble han medlem av augustinerordenen, og avla sine høytidelige løfter i 1981.
- Han fullførte en mastergrad i teologi ved Catholic Theological Union i Chicago, og tok en licentiatgrad og doktorgrad i kanonisk rett ved det pavelige Thomas Aquinas-kollegiet i Roma. Han underviste deretter i kanonisk rett på seminarer i Peru.
- Han ble ordinert til prest 19. juni 1982 av erkebiskop Jean Jadot i Roma.
- Han tjenestegjorde i Peru fra 1985 til 1998, hvor han arbeidet som menighetsprest, seminarlærer og bispedømmefunksjonær. Han var også en del av ledelsen i Caritas Peru, Kirkens veldedighetsorganisasjon.
- Etter å ha blitt valgt til leder for augustinerprovisen i Chicago, vendte han tilbake til USA i 1999. Han ble valgt til augustinerordenens generalprior i 2001 og gjenvalgt i 2007, og fungerte som ordenens overhode frem til 2013.
- Pave Frans utnevnte ham til apostolisk administrator og deretter til biskop av bispedømmet Chiclayo i Peru i henholdsvis 2014 og 2015, og han ble bispeviet den 12. desember 2014 i Maria-katedralen i Chiclayo.
- Han ble utnevnt til kardinal av pave Frans 30. september 2023.
- Mens han tjente kirken i Peru, gjorde Frans ham til medlem av Dikasteriet for presteskaper i 2019 og deretter til medlem av Dikasteriet for biskopene i 2020. I 2023 utnevnte Frans ham til prefekt for bispedikasteriet.
- Hans bispemotto – som er en biskops personlige motto – er «In illo uno unum», som betyr «I ham som er én, er vi én».
- Før han ble pave, hadde han en aktiv X-konto – den første som hadde sin egen konto på sosiale medier før han ble pave. (Kilde: CNA)

«Likevel kan jeg forestille meg at pave Leo, med sin milde fremtoning, kan lykkes i å nå ut til verdens mektige med evangeliets budskap om fred og forsoning.»

Kardinal Anders Arborelius om pave Leo XIV

■ «Da den hvite røken steg opp fra Det sixtinske kapell og det ble kunngjort at Robert Francis Prevost var valgt til pave, var det mange som ble overrasket.

For oss som kjente ham litt bedre, var det en stor glede at han nå var Leo XIV. Få hadde forutsett at det skulle bli denne milde og ydmyke personen som hadde arbeidet så tett sammen med pave Frans.

Som prefekt for bispedikasteriet, kunne han møte paven nesten hver uke og presentere mulige bispekandidater. Det er dermed en av de viktigste stillingene i Kirken, men samtidig noe skjult. Siden jeg selv er knyttet til dette dikasteriet, vet jeg hvilken samvittighetsfull og innsiktsfull person pave Leo er. Stille og ydmyk, men samtidig med en fast hånd, har han ledet dette arbeidet.

Mange reagerte på at vi for første gang fikk en amerikansk pave. Samtidig har han bodd og arbeidet mer i Peru enn i sitt hjemland. Hans familie har innvandrerbakgrunn, og det samme har hans fødeby Chicago. Det er vanskelig å tenke seg noen som er mer ulik ham i karakter enn en annen amerikaner som har spøkt og kledd seg ut som pave.

Likevel kan jeg forestille meg at pave Leo, med sin milde fremtoning, kan lykkes i å nå ut til verdens mektige med evangeliets budskap om fred og forsoning. Under sin første tale i Det apostoliske palass sto fred og forsoning i sentrum for hans budskap. Det var også betegnende at han refererte til jomfru Maria i denne sammenhengen. På denne dagen hedrer Italia «Maria i Pompeis helligdom».

Leo XIV tilhører augustinerordenen, den ordenen som Luther en gang forlot. Han er påvirket av det åndelige budskapet til Augustin. Samtidig er han ekspert på kanonisk rett og skrev sin avhandling om «Priorens rolle i augustinerordenens regel».

Selv om mediene alltid vil dømme pavekandidater etter politiske kategorier, kan man ikke sette en slik merkelapp på pave Leo XIV.

De troende tar imot ham som Kristi stedfortreder som vil hjelpe dem til å komme nærmere Kristus. Som Peters etterfølger vil han la Kirkens stemme bli hørt i spørsmål om fred og rettferdighet på vår jord, og sette de fattige og forfulgte først.» (Kilde: katolskakyrkan.se) ➤

«Leo XIII sto overfor utfordringene fra den første industrielle revolusjon. I dag står vi overfor en ny revolusjon: omveltningene med kunstig intelligens og dens innvirkning på rettferdighet, arbeid og menneskeverd»

En sosial pave for en ny tid

I sin første tale til kardinalkollegiet etter at han ble valgt til pave, forklarte Leo XIV hvorfor han valgte navnet «Leo» - og hvorfor han med det staket ut en klar retning for sitt pontifikat: sosial rettferdighet, teknologisk ansvar og en kirke som gir håp til en verden i endring.

■ Pave Leo XIV minnet i sin tale om den smertefulle avskjeden vi alle hadde med pave Frans. Han gikk deretter over til å tale om den åndelige dybden og håpet som valget av en ny pave bringer med seg.

«Det er nettopp fordi jeg føler meg kallet til å fortsette på denne veien, at jeg har valgt navnet Leo XIV», forklarte den nye paven. Han refererte spesielt til pave Leo XIII, som satte det sosiale spørsmål i sentrum for katolsk lære med sin banebrytende encyklika *Rerum novarum* i 1891:

«Leo XIII sto overfor utfordringene fra den første industrielle revolusjon. I dag står vi overfor en ny revolusjon: omveltningene med kunstig intelligens og dens innvirkning på rettferdighet, arbeid og menneskeverd».

ÅNDELIG OG SOSIAL ARV

Valget av navnet «Leo» er derfor alt annet enn symbolsk eller tilfeldig. Den nye paven bygger snarere på en rik åndelig og sosial arv som han bevisst ønsker å gjøre levende i vår tid:

«Også i dag tilbyr Kirken en av sine skatter – sosiallæren – for å gi mennesker veiledning», sa Leo XIV. Han viste med det til at han vil fortsette den linje som pave Frans påbegynte med sitt arbeide for de fattige – og utvide denne til å omfatte utfordringene vi står overfor i den digitale moderne tidsalder.

I sin tale snakket Leo XIV videre om det ansvaret som påligger paveembetet.

«Paven er en ydmyk tjener for Gud og sine brødre, ikke noe mer», understreket han, samtidig som han hyllet forgjengerens «enkle hengivenhet og essensielle livsstil». Den nye paven uttrykte sin takknemlighet for støtten fra kardinalkollegiet og minnet dem om at ingen kan bære dette embetet ved egen kraft: «Jeg vet at jeg alltid, alltid kan regne med Herrens hjelp.»

KIRKENS FREMTID

Pave Leo XIV la også spesiell vekt på Kirkens fremtid. Med henvisning til Det annet Vatikankonsil oppfordret han til å fortsette på veien mot «synodalitet», misjonær omvendelse, større kollegialitet og et kjærlig fokus på de marginaliserte.

Han siterte sin forgjengers brev *Evangelii gaudium* og nevnte eksplisitt «pietà popolare», den folkelige fromheten, som et uttrykk for *sensus fidei* - trosfølelsen til Guds folk.

«Kirken er som Israels vandrende folk i ørkenen: på vandring under skystøtten og Guds ildlys», sa pave Leo, og la til at han ønsket å fortsette på denne veien sammen med kardinalene og hele Kirken, i håpets og fornyelsens tegn. Han minnet om Paul VI's ord da han tiltrådte: «Måtte en stor flamme av tro og kjærlighet spre seg over hele verden.» (*Vatican News*)

STATSLEDERE: Pave Leo har møtt mange statsledere og regjeringssjefer siden konklavet. Her med Ukrainas president Zelenskyj. Foto: Vatican Media

«Han er en utmerket sjåfør og elsker grillmat»

Før pavevalget visste vi lite om kardinal Prevosts private vaner. Etter at han ble valgt til pave Leo XIV, har det sivet ut noen ørsmå hemmeligheter.

For eksempel har en av hans tidligere ansatte i Peru fortalt om den nye pavens matvaner til den italienske avisen *Corriere della Sera*.

MÜSLI OG MELK

Daværende biskop Prevost startet alltid dagen med müsli og melk, forteller Fidel Purisaca Vigil, leder for avdelingen for sosiale medier i bispedømmet Chiclayo.

Robert Francis Prevost, som er pavens dåpsnavn, var

biskop der fra 2014 til begynnelsen av 2023. Utover müsli på morgenkvisten, liker pave Leo XIV det meste av mat. «Han er veldig glad i grillmat og grillet kjøtt», sier Vigil.

Han fremhever også flere gode egenskaper ved sin tidligere sjef, blant annet hans eminente kjøreegenskaper: «Kardinal Robert er en utmerket sjåfør. Han elsker å kjøre bil og kan gjøre det i timevis.»

TENNIS

Vigil understreker også den 69 år gamle pavens entusiasme for sport. I Peru likte Prevost å spille tennis og bordtennis, og han var en flittig bruker av treningsutstyret i bispeboligen. Så kanskje vil man se pave Leo XIV på tennisbanen i Vatikanet? spør den italienske avisen *Corriere della Sera*. (KNA)

PERU: Biskop Prevost måtte også bruke hest som transportmiddel da han var biskop av Chiclayo. FOTO: AFP PHOTO / Chiclayo Doisece / HANDOUT

«Alle liker ham»

Som biskop i Peru var pave Leo XIV en sann sjelesørger og en biskop som sto folket nær.

Det forteller den peruvianske fransiskanersøsteren Karina Gonzales Risco til Vatican News. Hun arbeidet sammen med biskop Prevost da han var stiftsbiskop av Chiclayo bispedømme. Det ligger nord i Peru og strekker seg fra kysten til Andesfjellene.

RIDENDE PÅ HEST

Hun bekrefter dermed rapporter og bilder som i økende grad har sirkulert på sosiale medier siden Prevost ble valgt til pave. Disse viser den nåværende paven ridende på en hest eller iført gummistøvler under omfattende oversvømmelser i bispedømmet hans på den tiden.

For å tilbakelegge de enorme avstandene i bispedømmet, måtte han ri i timevis på stier og langs smale grusveier, forteller søster Karina:

«For å være nær folket brukte han folkets transportmidler. Det var hans måte å være en av oss på og det er slik han er. Han dro av gårde til hest for å nå Sierra del Norte-området», en fjellrik region i Andesfjellene. I Peru måler vi avstander med tiden det tar oss å komme dit. Fra bispedømmet til dette området er det tre, fire timer. Det går ingen vei-er dit, bare kronglete stier.»

HØYT ELSKET

Biskop Prevost arbeidet i det peruvianske bispedømmet

fra 2014 til 2023. Da ble han kalt til tjeneste i Vatikanet. «Vi elsket ham veldig, veldig høyt. Vi var lei oss da han dro. Vi følte oss som foreldreløse barn i tomrommet etter en far som var så viktig for oss. Men vi visste at han var den rette til oppgaven som pave Frans hadde betrodd ham.»

Søster Karina forteller til Vatican News at Prevost var godt likt av alle:

«I 2023 ble for eksempel den nordlige delen av Peru rammet av El Niño, voldsomt uvær med intense nedbørsmengder og oversvømmelser som ødela jordbruket. Prevost jobbet utrettelig for de mange som var rammet. Han ønsket å hjelpe til det siste, selv om han var på vei til Roma. Han ba om støtte til de eldre som var blitt hjemløse, til barna som hadde mistet alt.

GLEDESTÅRER

Valget av kardinal Prevost til ny pave ble et helt spesielt øyeblikk for søster Karina og hennes kommunitet. Så snart de hørte fornavnet hans under «Habemus Papam»-seremonien den 8. mai – Robert Francis – visste de at deres tidligere biskop var blitt pave.

Og da Leo XIV endelig nevnte bispedømmet Chiclayo i sin tale på spansk fra Peterskirkens balkong, klarte de ikke lenger å holde gledestårene tilbake. De omfavnet hverandre og var enige om én ting: «Vi kommer til å be mye for ham. Virkelig mye!» (Vatican News/KNA)

HISTORISK: Robert Prevost og pave Benedikt XVI.

UNG PREST:
P. Robert Prevost møtte pave Johannes Paul II kort tid etter sin presteordinasjon i 1982.

Oppløftende øyeblikk

■ Tysklands forbundskansler Friedrich Merz (CDU) beskrev innsettelsen av pave Leo XIV som et «opp-løftende øyeblikk». Han ønsker ikke bare stor fremgang for Den katolske kirke, men fremfor alt ønsker han pave Leo XIV en god og lykkelig hånd i det han vil gjøre for Kirken i de kommende årene.

Den tyske forbundsdagspresident Julia Klöckner håper pave Leo XIVs stemme ville bli hørt i den globale samfunnsdebatten:

«Den nye paven representerer en spesiell nærhet til mennesker. Jeg tror at han kan bygge broer og bringe mennesker sammen på en spesiell måte og med sin milde autoritet. Hans store popularitet og den enorme interessen for innsettelsen, viser at Kirken med rette representerer kravet om universelle verdier og fredelig sameksistens. Hans første preken oppfordret oss til å takle verdens konflikter med ydmykhet, nestekjærlighet og i Jesu etterfølgelse. Det er ikke dominans og kommando, men kjærlighet og likeverdig samarbeid som bringer løsninger», sier Klöckner. (stz/KNA)

KARDINAL PIZZABALLA:

– Kirkens liv er ikke adskilt fra verdens liv

■ – Kontinuitet og mangfold, samt spørsmål om krig og fred, var de viktigste samtaleemnene for de 133 kardinalene som var samlet for å stemme i konklavet 7.-8. mai, sier kardinal Pierbattista Pizzaballa, latinsk patriark av Jerusalem.

Kardinal Pizzaballa, selv nevnt i forhåndsspekulasjonene før konklavet, kom med uttalelsen under en pressekonferanse i gamlebyen i Jerusalem i slutten av mai etter konklavet, melder National Catholic Reporter (NCR).

KIRKEN KAN IKKE VÆRE TAUS

Diskusjonene rundt situasjonen i Gaza og i Ukraina, samt mer enn 50 andre konflikter i verden, hadde en viktig plass i konklavets samtaler, sa Pizzaballa, ifølge NCR.

Han understreket at konklavets kardinaler kom fra hele verden.

– Det var kardinaler fra Sør-Sudan, hvor situasjonen ikke er så veldig annerledes. Alle hadde med seg sine bekymringer: Krig og arbeidet for fred sto sentralt. Man kan ikke snakke om teologi uten å nevne livet selv. Kirkens liv er ikke adskilt fra livet i verden, livet er veldig nærværende, sier Pizzaballa.

Kardinalen poengterte at selv om Kirken ikke vil involvere seg i politiske diskusjoner, kan den ikke være taus. Den må ta til orde for fred og være en religiøs stemme.

«UFATTELIG»

Pizzaballa omtalte situasjonen i Gaza som «ufattelig».

– Vi kan ikke forstå dette, og vi kan ikke akseptere dette. Vi oppfordrer alle mennesker til å løse denne konflikten på en annen måte. Sult løser ikke situasjonen, det gjør den bare verre. Dette er ikke akseptabelt. Dette er ingen måte å løse en konflikt på, det skaper bare hat om situasjonen i Gaza, sa Pizzaballa.

Pizzaballa ble utnevnt til kardinal av pave Frans i 2023, samtidig med den nyvalgte pave Leo XIV. Han har møtt den nye paven to ganger, den ene da de ble utnevnt til kardinaler.

MICHELANGELO

Pizzaballa fortalte pressen at konklavets prosess generelt sett «var rolig og høytidelig», men ikke uten høydepunkter.

Ett høydepunkt var da pave Leo ble valgt, det andre da han fikk den spesielle muligheten til å sitte under freskene av Michelangelo i Det sixtinske kapell da konklavets prosedyrer ble innledet. Pizzaballas plass var rett under fresken av «Adams skapelse», og han tilbrakte litt av ventetiden med å «bare se og nyte» freskene. Han hadde bare sett dem én gang tidligere, som turist, så han hadde ikke hatt tid til å reflektere over dem, sa den italienske kardinalen til pressen ifølge *National Catholic Reporter*.

GRATULERER: Pave Frans gratulerer fotballaget Napoli med seieren i den italienske fotballigaen.
Foto: Vatican Media

PAVEBIOGRAF:

Leo XIV lar seg ikke lett kikke i kortene

Vatikaneksperten Stefan von Kempis har skrevet en av de første biografiene om pave Leo XIV.

I et intervju med nettstedet *katholisch.de* forteller han hva han fant under researcharbeidet, hvor han kjørte seg fast og hvordan det var mulig å ha klar en bok bare uker etter pavevalget.

ET FORSØK

– En slik første biografi er selvfølgelig først og fremst et forsøk på å bli kjent med den nye paven. Dette er ikke en endelig biografi eller en bok autorisert ovenfra, påpeker Stefan von Kempis. Han er til daglig redaksjonssjef i den tyskspråklige avdelingen i Vatican News.

Han forteller til *katholisch.de* at han har snakket med kilder fra pavens tid i Peru, lest rapporter og intervjuer fra hjembyen Chicago, snakket med folk i Vatikanet og sett på pavens gamle meldinger på sosiale medier.

FORBLØFFET

Han sier bildet som tegnet seg av den nye paven, forbløffet ham.

– Noe lignende skjedde under researchen til min biografi om pave Frans: Man finner stadig nye detaljer, men til

slutt gjenstår noe mystisk, jeg vil nesten si noe selvmotsigende. Pave Leo er også en person som er vanskelig å gripe og definere.

Alle er enige om at han er en utmerket lytter - men det er ikke så lett å si hva han mener i alle saker. Det tror jeg også vil gjelde for hans pontifikat. Han er en overraskende pave, sier von Kempis, som har fått inntrykk av en pave full av energi og med ideer som han ønsker å realisere. Han er vennlig og god til å kommunisere.

CHICAGO

Von Kempis mener pave Leos dypeste røtter ligger i familien i hjembyen Chicago.

– Det var der det hele begynte. For øvrig var forholdet til faren åpenbart enda bedre enn forholdet til moren - selv om hun nå er spesielt interessant på grunn av sitt mulige kreolske opphav. Og de to eldre brødrene hans lever fortsatt. Han holder kontakt med dem begge, og de har ofte tilbrakt ferier sammen.

På spørsmål om pavens bror John Prevost kan komme til å få en rolle som ligner den til pave Benedikts XVI bror, Georg Ratzinger, svarer von Kempis:

– John Prevost er synlig og har gitt mange intervjuer. Men han er ikke prest, så jeg tror ikke han kommer til å bli like viktig for pontifikatet som Georg Ratzinger var for Benedikt pontifikat.

IVRIG TVITRER

Von Kempis forteller at biskop og kardinal Prevost tvitret mye, blant annet om amerikansk politikk, og at meldingene var både spennende å lese og å analysere.

– Men heller ikke her er det noen klar profil. Noen ganger går det i den ene retningen, andre ganger i den andre. Dette gjelder for øvrig også hans «velgerprofil» i de amerikanske primærvalgene. Noen ganger var han registrert som demokrat, andre ganger som republikaner, men til syvende og sist kan man ikke utlede noe bestemt av dette, sier pavebiograf Stefan von Kempis til *katholisch.de*. •

DE TOLV SISTE PAVENE

NR. 255

Pius IX

(pave fra: 1846–78)

NR. 256

Leo XIII

(1878–1903)

NR. 257

Pius X

(1903–14)

NR. 258

Benedikt XV

(1914–22)

NR. 259

Pius XI

(1922–39)

NR. 260

Pius XII

(1939–58)

NR. 261

Johannes XXIII

(1958–63)

NR. 262

Paul VI

(1963–78)

NR. 263

Johannes Paul I

(august–september 1978)

NR. 264

Johannes Paul II

(1978–2005)

NR. 265

Benedikt XVI

(2005–2013) (pave emeritus
fra 2013, død 2022)

NR. 266

Frans

(2013–2025)

Ingrid Rosendorf Joys: – En pave for rettferdighet og solidaritet

■ – Vi trenger en pave som viser oss at det verden trenger, er nestekjærighet, omsorg og solidaritet, særlig med verdens mest sårbare, sier Ingrid Rosendorf Joys, generalsekretær i Caritas Norge.

Hun håper den nye paven vil styrke Kirkens arbeid for rettferdighet i en verden preget av store ulikheter.

– Kirken er i vekst. Ikke bare i verden, men også her i Norge. Det gir mer makt, og med makt følger ansvar. Jeg håper den nye paven er seg bevisst dette og tar ansvar for å styrke Kirkens sosiale oppdrag.

Hun mener det er viktig at paven har erfaring både fra Latin-Amerika og fra sentrale posisjoner i Vatikanet.

– Han kjenner verdensdelen der mange av de fattigste katolikkene bor, og han kjenner systemet han nå skal lede. Det gir et godt utgangspunkt.

Rosendorf Joys legger også vekt på verdien av kontinuitet etter pave Frans.

– Det er viktig at vi ikke får et brudd, men en videreføring av det pave Frans har løftet frem: omsorg for de fattige, vern om skaperverket og en synlig kirke for de marginaliserte.

Reaksjoner Norge rundt

KART: FREEVECTORMAPS.COM

– Gir et stort håp for Kirken

■ Biskop Bernt Eidsvig uttrykker stor glede over pave Leo XIVs navn og det historiske ankerfestet det representerer.

– At han knytter an til pave Leo XIII gir et stort håp for Kirken, for det ligger en slags programerklæring i valget av det navnet. Pave Leo XIII var en moderne teolog for sin tid. Han argumenterte blant annet sterkt for arbeidernes rettigheter og for demokratisering av eiendom.

– Ut over det er pave Leo XIV – den amerikanske kardinalen Robert Francis Prevost – en person jeg ikke kjenner, men det første inntrykket er udelt positivt, han snakket

direkte til folk og virker som en god leder.

På spørsmål om han tror det kommer en ny kurs:

– Det er nok altfor tidlig å snakke om en ny kurs nå. Kjernebudskapet i hans første hilsen betonert rettferdighet og fred, det signaliserer muligens en vei mot sentrum av Kirken på en annen måte enn tidligere.

Eidsvig, som er augustinerkorherre, kommenterer også ordenstilknytningen:

– Augustinerordenen er fra høymiddelalderen, vi er fra 400-tallet. Men felles er at vi begge følger St. Augustins regel som beskriver klosterlivet, rettigheter og plikter.

Sr. Karolina Bogoczová CSSE: - Paven må gå sammen med oss

■ – Paven er vår tids Peter, han som skal lede Kirken i verden i dag. Men han må også gå sammen med oss.

Sr. Karolina Bogoczová, priorinne for St. Elisabethsøstrene i Tromsø, ber for pave Leo XIV og håper han vil videreføre pave Frans' viktige innsats mot overgrep.

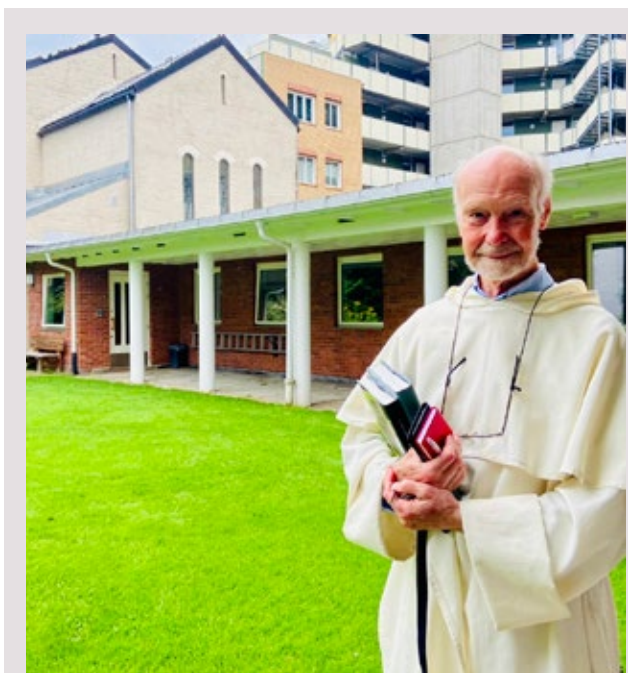
– Vi trenger en pave som ser, lytter og forstår – og som tar tak i utfordringene, også de vanskelige. Forebygging av overgrep i Kirken må ikke glemmes. Det handler om rettferdighet

for ofrene, men også om Kirkens troverdighet, sier sr. Karolina, som er ansvarlig for Kirkens forebyggingsarbeid.

Hun trekker også frem pavens plikt til stadig å styrke Kirkens åndelige liv og fellesskap.

– Jesu eukaristiske tilstedeværelse må gi næring til alt vi gjør. Jeg håper den nye paven vil oppmuntre til en dypere tro og et sterkere bønneliv, sier hun og fortsetter:

– I nord opplever vi ofte å være langt fra sentrum. Derfor trenger vi en pave som vet hvordan det er å være kirke i periferien, og som inkluderer alle, ikke bare de store og sterke.

Pater Arne Fjeld OP: - Viktig med lokalt selvstyre

■ P. Arne Fjeld har fulgt ordtakene «Den kardinal som går inn i konklavet som pave, kommer ut som kardinal» og sier han har fulgt ekspertens prognoser på stor avstand. Han kjenner ikke den nye paven, men synes det er bra vi får en pave som har erfaring fra Latin-Amerika.

– Hva er ditt håp for Kirkens fremtid?

– Mitt håp for Kirken er at den skal nå menneskene med forkynnelsen av Evangeliet. Og jeg gleder meg over at den forsvaret menneskeverdet, nå når det krenkes på så mange plan, på så mange steder.

P. Arne sier videre at pavens virke har følger for de troende, men at vi ikke må kimse av det lokale selvstyret gjennom våre egne biskoper.

Sr. Ingeborg-Marie OP: - Håp om enhet og rettferdighet

■ – Jeg håper paven vil være en tydelig stemme for kristen enhet, for rettferdighet og for vern om skaperverket.

Sr. Ingeborg-Marie av Den oppstandne Kristus O.P. ønsker at pave Leo XIV skal være en leder som samler, ikke splitter. For henne er det økumeniske engasjementet en avgjørende del av paveoppdraget.

– Jeg håper også på en seriøs søken etter enhet mellom alle kristne. Det må ikke bare være ord, men konkret handling. Her har paven stor symbolkraft og innflytelse, sier priorinnen ved Lunden kloster.

Hun advarer samtidig mot å sammenligne Leo med forgjengeren Frans.

– Det er lite konstruktivt å snakke som om det bare finnes to muligheter: enten som Frans eller ikke som Frans. Vi må la ham tre frem og tale selv, før vi kategoriserer.

Klima og sosial rettferdighet er også høyt på sr. Ingeborg-Maries prioriteringsorden.

– Kirken må være en profetisk stemme i møte med klimaendringer og sosial urett. Det er vår plikt som kristne å verne om skaperverket og støtte dem som lider mest.

1 UKRAINA

Zelenskyy håper på videre støtte

■ Ukrainas president Volodymyr Zelenskyy sier at han håper Vatikanet vil fortsette å støtte ukrainerne «moralsk og åndelig». – I dette avgjørende øyeblikket for landet vårt håper vi på fortsatt moralsk og åndelig støtte fra Vatikanet i Ukrainas innsats for å gjenopprette rettferdighet og oppnå en varig fred, skriver Zelenskyy på plattformen X. Han har allerede invitert paven til Ukraina. (NTB)

2 AUSTRALIA

Australia inviterer til besøk

■ Australias statsminister Anthony Albanese sier at han vil invitere den nye paven til Den romersk-katolske kirkes internasjonale eukaristiske kongress. Kongressen holdes hvert år, og i 2028 er det Sydney som skal være vertskap. Som den første nordamerikanske paven kommer hans lederskap «på et viktig tidspunkt», påpeker Albanese. «Måtte hans tid som pave fremme arbeidet for fred og sosial rettferdighet for hele menneskeheten», sier Albanese. (©NTB)

3 RUSSLAND

Putin håper på konstruktiv dialog

■ Russlands president Vladimir Putin sier at han håper å fortsette dialogen med Vatikanet etter valget av den nye paven. «Jeg er sikker på at den konstruktive dialogen og samarbeidet som er etablert mellom Russland og Vatikanet vil fortsette å utvikle seg basert på de kristne verdiene som forener oss,» sier Putin i en melding fra Kreml etter valget av pave Leo XIV. (NTB)

Reaksjoner verden rundt

4 VATIKALET

Kardinal Koch: En pave for dialog og forsoning

■ Vatikanets økumeniske sjef, kardinal Kurt Koch, prefekt for Dikasteriet for fremme av kristen enhet, hyller Leo XIV og håper at han vil reise til Tyrkia i forbindelse med 1700-årsjubileet for det første konsilet i Nikea.

«Kirkemøtet i Nikea i 325 fant sted på et tidspunkt da Kirken fremdeles var uskadd av splittelse. Det ville derfor være et sterkt tegn om alle kristne samfunn kunne feire dette jubileet sammen og fornye sin tro på Jesus Kristus», sier Koch.

Kardinal Koch ble positivt overrasket over pavens valg av navn. «Først trodde jeg at han ville kalle seg etter Sankt Augustin - han er jo tross alt augustiner. Desto mer glad ble jeg for navnet Leo», sier Koch og viser til Leo XIII, paven med sosiallæren, mediene og Maria-tilbedelsen.

Koch mener valget av en 69 år gammel pave betyr at konklavet ikke ønsket en overgangspave: «Kanskje står vi overfor et pontifikat som Leo XIII - langt, formativt og åpent for dialog.» Koch sier Kirken må være seg bevisst sitt eget kall: å være et forbilde for en verden der enhet og mangfold ikke er en motsetning, men en felles vei. (Vatican News)

5 UNGARN

Kardinal Erdö: En original og modig pave

■ Den ungarske kardinalen og erkebiskopen av Budapest, Peter Erdö, som selv var i finaleheatet sammen med kardinal Parolin, sier Kirken med pave Leo XIV har fått en «original, modig pave som streber etter harmoni». Erdö roser pave Leos omfattende erfaring fra flere virkeområder. «Denne allsidigheten og det brede utsynet ble satt stor pris på», sier han. Med tanke på den nye pavens første gudstjeneste med kardinalene, sa Erdö at med Leo XIV har Kirken fått en «liturgisk forsiktig, men samtidig medfølende pave som kan feire sammen med folket. Dette er viktig, fordi liturgien er et sentralt tema i Kirkens liv – men ofte også gjenstand for diskusjoner». (KNA)

PAVE LEO XIV

6 USA

FN-sjefen ser fram til samarbeid

■ FNs generalsekretær António Guterres gratulerer den nye paven og ser frem til å samarbeide med ham. – Jeg ser frem til å bygge videre på den lange arven av samarbeid mellom FN og Den hellige stol – som pave Frans nylig har gitt næring til – for å fremme solidaritet og forsoning og bygge en rettferdig og bærekraftig verden for alle, sier Guterres, som selv er katolikk, i en uttalelse. Han legger til at pave Leo er valgt i en tid der en urolig verden trenger fred, sosial rettferdighet, menneskeverd og medfølelse. (©NTB)

«Jeg ser frem til å bygge videre på den lange arven av samarbeid mellom FN og Den hellige stol – som pave Frans nylig har gitt næring til – for å fremme solidaritet og forsoning og bygge en rettferdig og bærekraftig verden for alle.»

3 RUSSLAND

Kirill gratulerer

■ Den russisk-ortodokse patriarken Kirill sendte en varm gratulasjon til den nye paven, Leo XIV. For tre år siden kritiserte den russiske kirken pave Frans' ordbruk da han oppfordret Kirill til ikke å bli Russlands president Putins altergutt. I budskapet til pave Leo holder Kirill imidlertid muligheten åpen for å bygge bro.

I budskapet skriver Kirill at Leo starter sin gjerning som overhode for Den romersk-katolske kirke på et viktig punkt i historien, med en rekke utfordringer, men også tegn på håp. – I denne konteksten er forholdet mellom det kristne øst og vest spesielt viktig for verdens skjebne, skriver han.

Den russisk-ortodokse kirken har vært en mektig alliert av president Putin, med full støtte til krigen i Ukraina og hans kampanje for det han kaller tradisjonelle verdier, i kontrast til «det dekadente Vesten». (©NTB)

Pave Frans

1936–2025

PAVE FRANS' BEGRAVELSE:

Han samlet verden både i sitt liv og sin død

Da pave Frans første gang sto frem for folket, var det med de enkle ordene: «Buona sera!» Da folket tok avskjed med ham på samme sted, 12 år etter, ga hans enkle trekiste et lignende signal. Det var ikke en kirkefyrste som ble stedt til hvile, men en Guds tjeneres tjener.

TEKST: NILS HEYERDAHL

KJÆRLIGE OG HERLIGE ORD: – Med vår bønn betror vi nå Gud vår elskede paves sjel, og ber om at han skal gi ham den evige lykke i sin store kjærlighets herlige lys, sa kardinal Giovanni Battista Re i sin preken under rekviemmessen for pave Frans på Petersplassen, Vatikanet, 26. april 2025. FOTO: NTB / Reuters, Remo Casilli

HAN HVILE I FRED: Pave Frans lukter på en rose under generalaudiensen 12. februar 2025, to dager før han ble innlagt på sykehus for siste gang. FOTO: NTB / Reuters, Guglielmo Mangiapane

Men det er ikke enkelt å gjøre en paves begravelse enkel. Rammen er storslått og fylt av et fargerikt oppbud av mennesker: hele kardinalkollegiet i rødt, en hær av biskoper og prester, sveitsergardister i sine fargerike uniformer, statsledere fra hele verden og et hav av katolsk fotfolk på Petersplassen og i via della Consolazione. Ritualet er langt og symboltungt og kan være vanskelig å forstå i detalj for den som ser det utenfra. Men med katolske øyne er det lett å skjelne den enkle liturgiske kjernen i det hele: en messe.

MANGE MILLIONER FULGTE BEGIVENHETEN over fjernsyn. Også i det protestantiske og sekulariserte Norge ble avskjeden med den avholdte paven oppfattet som så viktig at ikke bare den katolske kanalen EWTN Norge, men også statskanalen

NRK og TV2 overførte hele den flere timer lange seremonien.

De som fulgte NRKs sending fikk god hjelp av innkalt kompetanse. Ikke bare katolikkene pater Josef Ottersen, biskop Bernt Eidsvig, pater Pål Bratbak, professor Janne Haaland Matlary, medisineren Morten Selle og tidligere NUK-leder Vivian Phan opplyste og forklarte, men også preses i Den norske kirke, biskop Olav Fykse Tveit, redaktør Vebjørn Selbekk i Dagen og nasjonalbibliotekar Aslak Sira Myhre og sportsjournalist Jan Petter Saltvedt kommenterte – den siste om paven som fotballsupporter.

DET ER LENGE SIDEN DEN KATOLSKE KIRKE er blitt viet så stor og lang oppmerksomhet fra mediene. Man ser klart pavens viktige posisjon og hans store innflytelse, både som person og som innehaver av embedet som «den store brobygger», Pontifex

ENORMT OPPMØTE: 250 000 sørgende deltok i rekviemessen på Petersplassen og nedover Via della Consolazione. De lyttet til blant annet til Alle helgens-litaniet, som forente Kirkens døde og levende i bønn for pave Frans. FOTO: NTB / Reuters, Yara Nardi

maximus. To ikke-katolikker, ateisten Sira Myhre og lutheraneren Selbekk, ga klart uttrykk for en slik oppfatning under NRKs sending. Ateisten festet seg ved den revitaliseringen som har skjedd i Kirken i vår tid og hvilket stort potensial en verdensomspennende religion som Den katolske kirke har. Lutheraneren var slått av hvordan det største kirkesamfunn i verden med sin lange, historiske linjer ikke er bakoverskuende, men står midt i vår

tids problemer og konflikter, og blir respektert av verdens ledere, uansett tro.

BILDER SOM VIL LEVE LENGE i manges minne fra pave Frans' bisettelse:

- Kisten med evangelieboken som eneste «dekor».
- Den 91 år gamle kardinal Res preken om paven som ville møte alle, hjelpe alle og åpne Kirkens dører for alle.
- Alle helgens-litaniet som forente Kirkens døde og levende i bønn for ham.
- Kirkelederne av østlig ritus som sang og ba ved kisten.
- Presidentene Zelenskyj og Trump i intens samtale i Peterskirken før seremonien begynte.
- Kisten på transport gjennom Romas gater i paven hvite bil, på vei til det siste hvilested: Santa Maria Maggiore. •

«Man ser klart paven viktige posisjon og hans store innflytelse, både som person og som innehaver av embedet som *den store brobygger*.»

VENNER I ØST: Den melkittiske gresk-katolske patriarken Youssef Absi velsigner pave Frans' kiste under rekviemmessen på Petersplassen, Vatikanet, 26. april 2025. FOTO: NTB/Reuters, Dylan Martinez

SISTE REISE: Pave Frans' kiste kjøres gjennom Romas gater i den hvite pavebilen. FOTO: NTB / Reuters, Hannah Mckay

MEKTIGE MENN MØTTES: Ukrainas president Volodymyr Zelenskyy og USAs president Donald Trump møtes like før de deltar i pave Frans' begravelse. Vatikanet 26. april 2025. FOTO: NTB / Reuters

KLIPP

– Pave Frans var en viktig og klar stemme for sosial rettferdighet og menneskelig verdighet. Han utfordret både politikere og samfunn til å ta større ansvar for de mest sårbare og bygget broer i en verden preget av splittelse.

JONAS GAHR STØRE, SITERT AV AFTENPOSTEN

– Den katolske kirkes norske representanter vil programmessig betegne sin pave som konservativ i ordets positive forstand og intuitivt være kritisk til merkelapper som «liberal». Men slik liberal brukes i norsk dagligtale, kan det gi god mening å betegne enkelte av pave Frans' ståsteder som brudd med det konservative.

OLE JAKOB LØLAND I MORGENBLADET

– Det siste me som var saman med han på jorda, vil gløyma, er det gode smilet hans, den milde røysta og dei meiningstunge gestane i møte med alle slags menneske. Han vart ein sokneprest for heile verda.

KJELL ARILD POLLESTAD I DAG OG TID

– Den tidligere biskopen av Buenos Aires brakte en latin-amerikansk pastoral tradisjon til Roma. Han snakket med folk, ikke til dem. Han brukte vennlige ord. Han engasjerte seg for fattige og minoriteter. Han prøvde å røske skjeletter ut av katolske skap.

FRANK ROSSAVIK I AFTENPOSTEN

– Paven har ei røyst alle lyttar til, anten dei er katolikkar eller ikkje, anten dei er samde eller usamde. Det er ei svært klok, fredsam og kjærleg røyst som no har tagna.»

JON FOSSE I INTERVJU MED VÅRT LAND »

«MARIA KNUTELØSER»

Et bilde som sto pave Frans nær

– Vi samler oss foran deg, vår jomfru moder, æret i dette bildet som den som løser knuter. Det er faktisk mange knuter som binder våre liv og våre aktiviteter. De er knutene av selviskheter og likegyldighet, økonomiske og sosiale knuter, knutene av vold og krig, sa pave Frans da han innledet en rosenkransbønn i Vatikanhagen i mai 2021.

TEKST: THERESE SJØVOLL

Bildet pave Frans refererte til under rosenkransbønnen var en kopi av *Maria knuteløser*. Originalen, malt omkring 1700, stammer fra en kirke i Bayern i Tyskland. Pave Frans hadde et nært forhold til bildet av *Maria knuteløser* og til andaktsformen knyttet til dette maleriet.

BILDET OG DEVOSJONEN til *Maria knuteløser* er særlig utbredt i Latin-Amerika, takket være pave Frans som fremmet denne andaktsformen, mens han virket som prest og erkebiskop i Argentina. Devosjonen ble verdenskjent da Jorge Mario Bergoglio ble valgt til pave i 2013, og tok navnet pave Frans.

Bildet av *Maria knuteløser* henger i St. Peter am Perlach i Augsburg, Tyskland. Maleriet er utført av den nokså ukjente tyske maleren Johann Georg Melchior Schmidtner (1625–1707), i en italiensk påvirket, barokk stil. Ikonografisk er bildet beslektet med fremstillinger av Den uplettede unnfangelse, der Maria kommer til syne på himmelen stående på en månesigd med hodet omkranset av stjerner, som et visuelt ekko av Johannes' åpenbaring:

«Et stort tegn viste seg på himmelen: en kvinne som var kledd i solen, med månen under sine føtter og med en krans av tolv stjerner på hodet» (Åp. 12:1).

Marias oppmerksomhet er rettet mot å løse opp knutene i et langt hvitt bånd, og samtidig trækker hun på slangen – det onde som har knyttet seg. Den helige ånd er representert ved duen, og Maria er omgitt av engler. Under Marias vern, nede på jorden,

går Tobias – og erkeengelen Rafael viser vei til en bygning i det fjerne.

DEVOSJONEN TIL MARIA KNUTELØSER oppstod i Tyskland på slutten av 1600-tallet. Vi vet lite om de historiske omstendighetene omkring dette, annet enn at motivet har tidligkristne røtter. Motivet kan knyttes til St. Ireneus av Lyon (125–202) og hans meditasjoner over Vår frues dyder. I forbindelse med *Maria knuteløser* siterte pave Frans ofte St. Ireneus: «Knuten av Evas ulydighet ble løst av Marias lydlighet. Hva jomfruen Eva knøt med sin vantro, forløste jomfru Maria ved troen.»

Bildet av *Maria knuteløser* i Augsburg er et ex-voto, et takksigelsesbilde, gitt til minne om en ekteskapskrise som ble løst ved Marias hjelp.

Wolfgang Langenmantel og hans kone Sophia Rentz' ekteskap var i 1612 i alvorlig krise og skilsmisse ble vurdert. Wolfgang bestemte seg for å gå til fots til Jesuittkollegiet i Ingolstadt 70 km nord for Augsburg, for å oppsøke jesuittpateren Jakob Rem og be ham om råd. I maleriet representerer Tobias muligvis Wolfgang selv, som ble ledet til Ingolstadt av Guds engel.

FIRE GANGER GIKK Wolfgang til Ingolstadt for å be sammen med pater Rem i kollegiets Maria-kapell, foran et mirakuløst bilde kalt *Mater ter admirabilis*. Dette bildet blir ofte kalt for *Jomfruen av snøen* eller *Jesuittmadonnaen*, og det er en kopi av det mirakuløse *Salus Populi Romani*-ikonet i Santa Maria Maggiore i Roma. Pave Frans hadde forøvrig også en særlig devosjon til *Salus Populi Romani*.

På den fjerde søndagen, 28. september, 1615, gav Wolfgang sitt bryllupsbånd til pater Rem. Under ekteskapsinngåelsen hadde bryllupsbåndet, slik tradisjonen var den gang, blitt brukt til å knytte brudeparet sammen som et konkret uttrykk for ekteskapets evige og usynlige bånd. Pater Rem tok båndet, løftet det opp, knøt opp en og en knute, og sa:

«I denne religiøse handling løfter jeg ekteskapets bånd, for å løse alle knuter og glatte dem ut». Da alle knuter var løst ble båndet med ett skinnende hvitt som snø. Denne mirakuløse inngripen fra Gud, ved Marias hjelp, løste alle problemer og ekteparet kunne nå tilgi og forsone seg med hverandre.

«Pater Jorge fikk laget flere kopier av maleriet da han virket i Argentina, og en stor kopi ble installert i kirken San José del Talar i Buenos Aires den 8. desember 1996.»

MARIA KNUTELØSER: Originalen henger i St. Peter am Perlach i Augsburg, Tyskland. Maleriet er utført av den nokså ukjente tyske maleren Johann Georg Melchior Schmidtner (1625–1707).

Bildet av *Maria knuteløser* ble flere år senere gitt som takk for denne guddommelig inngripen, og installert i Langenmantel-familiens kapell i St. Peter am Perlach. Giveren var Wolfgangs barnebarn Hieronymus Ambrosius Langenmantel (1641–1718), som var prest og kannik ved St. Peter am Perlach.

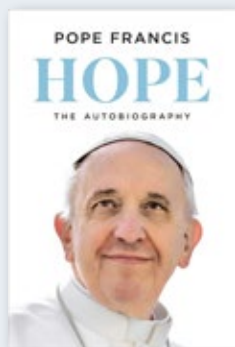
Devosjonen til *Maria knuteløser* var lite kjent før den ble popularisert av pave Frans. I 1986 reiste p. Jorge Mario Bergoglio til Tyskland for å studere, og det blir ofte sagt at han oppdaget bildet og andaktsformen da han var i Tyskland. Pave Frans har selv forklart at han aldri så bildet i Augsburg, men fikk et julekort med *Maria knuteløser* fra en tysk ordenssøster og ble begeistret. Selv pleide han å sende postkort med *Maria knuteløser*, og han oppfordret

også prestene som arbeidet i Buenos Aires' slum til å spre bildet og devosjonen blant folket.

PATER JORGE FIKK laget flere kopier av maleriet da han virket i Argentina, og en stor kopi ble installert i kirken San José del Talar i Buenos Aires den 8. desember 1996. Den 8. i hver måned kommer de troende i stort antall til San José del Talar for å ære Maria knuteløser, og for å be om Marias hjelp med små og store problemer.

I dag, verden over, finnes det flere kirker og heligdommer viet til *Maria knuteløser* der de troende kommer for å be: *O Maria, du som vet å løse knutene i vår eksistens og som kjenner våre hjerters ønsker, kom oss til hjelp.* •

PAVE FRANS OG
CARLO MUSSO
**HOPE. THE
AUTOBIOGRAPHY**
OVERSATT FRA ITALIENSK
AV RICHARD DIXON
PENGUIN RANDOM
HOUSE, 2025

Pave Frans' livsfortelling som testamente

OMTALT AV **KNUT W. RUYTER**

Et steds midt i boken skriver pave Frans at han tror på sin egen livsfortelling. Den har blant annet lært ham at «mennesker er viktigere enn dogmer.»

Selvbiografien, ført i pennen av Carlo Musso, ble utgitt samtidig i 60 land på 16 forskjellige språk, i januar 2025. Den kan absolutt anbefales da den gir innsikt i hvordan pave Frans tenkte om sitt eget liv og sine ulike lederroller – fra novisemester til pave. Han foretar et langt tilbakeblikk og viser hvordan ulike erfaringer har preget ham og vært formgivende for hans tro, sosiale engasjement og kirkeforståelse; Kirken som et feltsykehus.

Ett aspekt fremstår sentralt: pastoral omsorg, nærhet og forståelse for personer i vanskelige livssituasjoner, migranter, krigs ofre, sexarbeidere, fanger, fattige, klimautsatte, fordrevne – forankret i sin egen familiehistorie som migranter til Argentina fra Italia, oppvokst i «respektabel fattigdom» i en multi-etnisk, multi-religiøs forstad til Buenos Aires, med russiske jøder og tyrkiske muslimer.

ET BUDSKAP OM OMSORG OG HÅP

Da det allerede foreligger en rekke biografier som pave Frans har medvirket til, (se egen spalte), er det grunn til å spørre hva det er som skiller denne fra de øvrige, hva som motiverer til enda en utgivelse?

Vi får vel egentlig ikke vite noe nytt, samtidig som vanskelige tema fortsatt unngås eller omtales i vage vendinger. For meg ser det derfor ut til at motivasjonen har vært todelt: å gi en helhetlig og ærlig fortolkning av sin egen livsfortelling og forkynne et budskap om omsorg og håp, i en tid med et stadig dystre verdensbilde som bakteppe.

Boken er derfor ikke primært en selvbiografi, men en form for et testamente. Han utvikler en autoteori som rammer inn en stor fortelling mellom sin egen livshistorie og de kirkelige og samfunnsmessige strukturene han lever innenfor, nesten på samme måte som den

kanadiske sosiologen Erving Goffman – etterkommer av jødiske immigranter fra Ukraina – fremstilte det i *The presentation of self in everyday life* (1959). Selv om paven selvfølgelig vil fremstille seg selv i best mulig lys, er det ikke bare inntryksstyring (Goffmans uttrykk) han driver med. Man kunne nesten si at pave Frans har evnet å kaste (noen av) de maskene ulike roller har utstyrt ham med – for å kunne bli og være en kirkeleder med et menneskelig ansikt, troverdig, sympatisk og utadvendt.

FORVANDLINGEN

Men det er noe mer i maskefallet. Jeg tror det skyldes at han gjennomgikk en betydelig forvandling under sine to år i eksil i Cordoba. Ordensledelsen fratok ham rollen som provinsial på grunn av betydelige konflikter mellom jesuittene under det daværende militærstyret i Argentina – og ba ham tenke seg om i ro og mak, gjerne ved hjelp av de åndelige øvelsene. Denne forvisningen forbigås i boken som «overføring» til annen tjeneste, dulgt omtalt som «Cordobas mørke natt».

De som kjente ham før forvisningen – og som møtte ham senere – har fortalt at de to årene forvandlet ham som menneske, fra å være ganske autoritær til å bli dialogorientert, fra å være primært opptatt av rett tro og moral til å bli opptatt av pastoral omsorg, fra å være motstander av frigjøringsteologi til å innse at det kunne ha noe for seg for å bekjempe fattigdom med sosial rettferdighet. Resultatet av denne forvandlingen er åpenbart til stede i måten å være på og i Aparecida-dokumentet, ofte kalt et veikart for hele Kirken, og i *Laudato si*, hvor grunnstammen er hentet fra frigjøringsteologene Gustavo Gutierrez og Leonardo Boff, dessverre uten at det anerkjennes i teksten.

Når han nå kunne se tilbake på sitt liv, er det lett å spore at refleksjonene også er et resultat av tilbaketrukkenhet i Cordoba, og jevnlig praktisering av åndelige øvelser, som innebærer en skjelningsprosess som oppøver

“
**Han foretar et langt tilbakeblikk
 og viser hvordan ulike erfaringer
 har preget ham og vært
 formgivende for hans tro, sosiale
 engasjement og kirkeforståelse;
 Kirken som et feltsykehus.**
 ”

evnen til indre fristilthet og det å søke og finne Gud i alle ting.

ØVELSER MED HÅPET FOR ØYE

I hvert kapittel kan man se spor etter slike øvelser. Det tas utgangspunkt i en konkret livserfaring som søker Guds nærvær og som knyttes til et skriftsted som utlegges i en større kontekst, gjerne også ved hjelp av litteratur, musikk, teologi, film, for å fremheve et budskap om håp, tross all observert håpløshet i en verden full av kriser og krigsforbrytelser. Det er imponerende hva han husker og hva han har lest og sett. Formen er ofte assosiativ og springende – og blir ofte prekenaktig og

formanende. Men de enkelte fortellinger og møter kan i seg selv være svært gripende, og det er lett å bli sterkt berørt, f.eks. når han omtaler en sexarbeider som et godt menneske, tar med seg syriske flyktninger fra Lampedusa til Vatikanet eller vasker fangers føtter.

Pavens pastorale innstilling og omsorg er nok det som vil kjennetegne hans tjeneste som Kirkens øverste leder – og det er *tjenesten* han er opptatt av, også ved eksemplets makt i eget levesett, ikke fyrstelige titler og ytre staffasje.

Hans «program» har vært todelt: å integre alle i Kirkens liv, uavhengig av trosstyrke og moralske idealer, og så mane til Kirkens oppdrag i verden for i siste instans også å »

2021: Pave Frans besøker flyktningeleiren Karatepe på øya Lesbos i Hellas.
 FOTO: AP Photo/
 Alessandra Tarantino

Ett aspekt fremstår sentralt: pastoral omsorg, nærhet og forståelse for personer i vanskelige livssituasjoner – forankret i sin egen familiehistorie som migranter til Argentina fra Italia.

minne om at man aldri må gi opp håp om at det er mulig å skape rettferdig fred og ivareta natur og klima i en konfliktfylt og brutal verden. Han sier det selv: «Mennesker er viktige enn dogmer.» «Troen kan ikke bare være en ideologi, men en levd erfaring.» Rettferdighet må gå foran politisk sjåvinisme.

I verden har han da også fått stor anerkjennelse for bl.a. *Laudato si* og møtt lite aktiv motstand, selv om han både er blitt vennlig avvist (av f.eks. Lavrov), avfeid som venstreorientert eller blitt oppfattet som realpolitisk naiv (f.eks. i sin enkle fordømmelse av at all krig er ondskap). Selv sier han at den største motstanden møtte han innenfra, ikke minst fra kuriehold som blant annet uttrykte engstelse for at det sosiale engasjementet for fattige ble oppfattet som politisk venstrevridd og at den inkluderende pastorale innstillingen undergravet Kirkens såkalte uforanderlige lære, (men kanskje også sine egne privilegier og posisjoner). Han legger ikke fingrene mellom når han skriver at denne motstanden skyldes kunnskapsløs skinnhellighet! Her kan han komplimenteres for noen reformer i kurien: vi skal ikke være et fyrstelig hoff, illojale og uforbederlige ble avskjediget, svært begrenset bruk av latinske messe: liturgi skal ikke brukes som ideologi, innsettelse av kvinner i ledende stillinger som tidligere var forbeholdt geistlige og strengere tiltak for å forebygge og straffe seksuelt misbruk.

INKLUSJON UTEN ENDRING

Men han har møtt motstand også fra annet hold, ikke minst skuffelsen over at den åpne dialogorienterte konsultasjonen om den synodale veien ikke har ført til noen endringer i Kirkens lære eller strukturerer. Dette glatter han over i boken ved å si at man ennå ikke har fanget Den hellige Ånds vind. Alt blir ved det gamle. Velsignelse av dem som lever i «irregulære forhold» (*Fiducia supplicans*) er en vennlig

pastoral gest, uten aksept for homofilt samliv. Hvis det er slik som han sier, at «Gud elsker dem som de er», burde det jo være kort vei til anerkjennelse av likekjønnet ekteskap. Men slik er det ikke.

I omtale av kjønnsteori er den pastorale holdningen også fraværende: «all ideologisk kolonisering er ekstremt farlig» og langer ut mot «mekaniske systemer», (som kjønnsbekreftende behandling, surrogati og mer til) som visstnok kansellerer forskjellene mellom kjønnene og til slutt også vår menneskelighet. Intet mindre.

Når den tyske bispekonferansen foreslo konkrete endringer i styresett og i noen moralspørsmål, som følge av omfattende høringer om den synodale vei i Tyskland, fikk den en kraftfull reprimande av pave Frans. Lytte ja, endre nei. Og hvis dere fortsetter på deres egen synodale vei, setter dere «Guds folk i Tyskland» utenfor den universelle kirke, slik tyskere har gjort før!

Pave Frans fremhever kvinners rolle i Kirken. «Det er viktig å finne nye metoder og kriterier for å innlemme kvinner i alle aspekter av Kirkens liv», men lar for eksempel spørsmål om å vie kvinner til diakoner «forbli» et åpent spørsmål. Når han henviser til det marianske prinsipp – og forskjellene mellom mann og kvinne (komplementær antropologi) – er det lite trolig at noen endring kan forventes. Og han sier da også at den tjeneste kvinner kan gjøre i dag «er viktigere enn prestatetjeneste». Så da så.

INNTRYKKSSTYRING

«Jeg har gjort mange feil. Og jeg har lært mye av dem.» I fortellingene gjentas disse setningene mange ganger, også om å være en synder som alle andre. Men hvis noen skulle tro at vi her har å gjøre med bekjennelser à la Augustin og hva han faktisk har lært, redegjøres det ikke for annet enn bagatellmessige forseelser og et

budskap om at også syndere bærer på hellighet og kan alltid tilgis og få en ny start.

I det som har vært en svært omstridt sak – og som også førte til at han ble forvist til en to-årig retrett – er jeg redd for at han driver med det som Goffman kalte inntrykksstyring, når han fremstiller seg selv som en aktiv motstandsmann under Videlas militærdiktatur og som en forsvarer av forfulgte aktivister, frigjøringssteologer og pastorer i basismenighetene. Han forteller at han truet en militær sjef med helvete dersom han ikke løslot en mann som hadde forsvunnet. Det skal ha hatt sin virkning. Her finnes imidlertid ingen innrømmelse av noen feil, annet enn at det var en krevende tid med mye stress.

STERKE MENINGER OG VAGE VURDERINGER

Særlig i siste del av boken kommenterer han en del aktuelle problemer og konflikter, som oftest på grunnlag av møter og erfaringer med dem som er rammet, krigsofre, fattige, migranter, klimaforbredere, med stor innlevelse og sympati for hvilke lidelser de gjennomlever, hvor også Edvard Munchs «Skrik» fremheves som et bilde på alles fortvilelse.

Møtet med en jesidisk kvinne formidler hjerteskjærende overgrep. Men de påfølgende refleksjonene fører oss ikke ut av medfølelsen til hva Kirken burde og kunne gjøre for å skjelne med god dømmekraft. I stedet får vi enkle og generelle bedømmelser. All krig er ondskap, som om det ikke fantes også rettferdige grunner til å gå til krig, migrasjon er ikke invasjon (med Sveriges gjestfrihet som eksempel til etterfølgelse), mens vurderinger og handlinger blir vage og omtrentlige.

Konflikten i Midt-Østen er et godt eksempel. Hamas er «diabolske», Israel driver med «ufattelig barbari», mens paven retter en underlig bønn til Gud om at våpnene «blir smartere enn de som bruker dem.» Med enda en liten visitt

til Norge fastslår han kategorisk: «Den eneste mulige vei til fred» er Oslo-avtalen fra 1993. Da gjenstår bare oppfordring om at «vi aldri må gi opp håpet om å få til fred.»

HÅP ER VIKTIG, MEN IKKE NOK

Det er vel og bra, også helt i tråd med jubileumsårets fremhevelse av håp, med lede-tråden fra Romerbrevet om at håpet skuffer ikke. Likevel. Håp alene kan ikke bidra til rettferdig fred. Håp alene bringer ikke endringer i kirkelige strukturer og morallære. Skal håp bli noe mer enn ønsketenkning, må det ledsages av dømmekraft og handling. Her viser paven vei i store spørsmål om integral økologi, fattigdomsbekjempelse og gjestfri migrasjon – og i sitt pastorale sinnelag og løsninger – og i åpenhet for dialog, men noen særlig endringsagent ble han aldri. For meg ser det ut til at han ble handlingslammet av konsekvensene av reelle reformer. Han åpnet dører, men lot dem lukke seg igjen. Uten at endring skjer, kan håp også føre til skuffelse. •

VIDERE LESNING

- Fabio Marchese Rago: *Life: My story through history*. Harper Collins 2024
- Massimo Borghesi: *Catholic discordance: Neoconservatism and the field hospital church of Pope Francis*. Liturgical Press Academic, 2021.
- Massimo Borghesi: *The mind of Pope Francis: Jorge Bergoglio's intellectual journey*. Liturgical Press Academic, 2018
- Austen Ivereigh: *Let us dream: The path to a better future*. Simon and Schuster, 2020.
- Austen Ivereigh: *Wounded Shepherd: Pope Francis and his struggle to convert the Catholic Church*. Henry Holt, 2019.
- Austen Ivereigh: *The great reformer. Francis and the making of a radical pope*. Henry Holt, 2014.
- Paul Vallely: *Pope Francis: Untying the knots. The struggle for the soul of Catholicism*. Bloomsbury, 2015.
- Elisabetta Piqué: *Francis: Life and Revolution: A Biography of Jorge Bergoglio*. Darton, Longman & Todd Ltd, 2015.
- Chris Lowney: *Pope Francis: Why He Leads the Way He Leads. Lessons from the First Jesuit Pope*. Loyola Press, 2013.

Pave Frans sto i hjertet av den katolske tradisjon

Mye av kritikken mot ham synes å overse hans teologiske og intellektuelle bakgrunn.

TEKST: STÅLE JOHANNES KRISTIANSEN

Da Jorge Mario Bergoglio ble valgt til Romas biskop i 2013, var forvirringen langt større enn ved årets pavevalg. Hvem var argentineren Bergoglio? Hadde vi fått en progressiv frigjøringsteolog på pavestolen? Noen var mest bekymret over om han kunne fylle skoene til sin teologisk lærde forgjenger, pave Benedikt. Pave Frans' nye stil, hans måte å tale både til de troende og verden på, skapte raskt reaksjoner og fra «konservativt hold» kom det stadig bekymringer om at han ville komme til å endre kirkelæren. Fra andre grupperinger var bekymringen den motsatte: kom Bergoglio til å gjøre store nok endringer?

TEOLOGEN BERGOGLIO

Muligens vil noen av de sunneste fruktene av det forrige pontifikatet vise seg å være at det avdekket en større pluralitet i Kirkens liv. Det er mulig at «frontene» ble steilere i denne perioden, men det har også blitt tydeligere hvor kontraproduktivt det er å snakke om to eller tre «fløyer» i Kirken. Sagt på en annen måte: Bak hver av de tre ordene i den gamle statiske modellen – konservativ, progressiv og moderat – skjuler det seg, på mer personlig nivå, et utall teologiske nyanser og en bevegelighet fra tema til tema. I den grad vi skal bruke de gamle begrepene, bør språket vårt være mer oppfinnsomt og kanskje mer paradoksalt, som når John Allen og andre har betegnet pave Frans som «en konservativ radikaler».

Store deler av kritikken mot pave Frans og hans kirkereformer kan knyttes til en manglende kjennskap til hans teologiske og intellektuelle formasjon. Først noen år inn i pontifikatet begynte det å komme mer seriøs faglitteratur om Bergoglios intellektuelle og teologiske bakgrunn. I 2017 kom Massimo Borghesi *Jorge Mario Bergoglio: Una biografia intellettuale* (engelsk oversettelse i 2018) og i 2019 gav Brian Y. Lee og Thomas L. Knoebel ut antologien *Discovering Pope Francis: The Roots of Jorge Mario Bergoglio's Thinking*, med bidrag av blant andre Robert Barron. Borghesi fremhever særlig den store tyske teologen Romano Guardinis og den franske jesuitten Gaston Fessards betydning for Frans.

I tillegg til den latinamerikanske formasjonen, som er mer kjent, er det tydelig at Bergoglio var influert av de nye strømningene i katolsk kontinental teologi fra midten av 1900-tallet, kjent som *Ressourcement*. Betegnelsen sikter til et fornyet studium av kildene for den kristne tradisjon: Bibelen, kirkefedrene og liturgien. De konservative kritikerne omtalte dette prosjektet som «en ny teologi», *la Nouvelle Théologie*. Samlet sett ledet disse fornyelsesimpulsene frem til Det annet vatikankonsil (1962–65) og fornyelsen av moderne katolsk kirkeliv. De tre nyteologene som fikk størst innflytelse på konsilet, var Yves Congar, Henri de Lubac og Hans Urs von Balthasar (Ratzinger tilhørte andre generasjon i det samme miljøet). Og nettopp disse tre er blant Bergoglios/Frans' viktigste inspirasjonskilder. »

VNA FIDES

AGNO S

ROSKEIS I

MV

INSPIRASJON: Den franske dominikanerpateren Yves Congar (t.v., 1904–1995) og den tyske teologiprofessoren Romano Guardini (1885–1968) inspirerte den argentinske jesuittpateren Jorge Mario Bergoglio.

«Frans
etterstreber
et fornyelsesideal
som ligger
tett opptil
Congars.»

Det meste av den konservative kritikken mot pave Frans synes å overse denne teologiske bakgrunnen. Det har trolig medvirket til bildet av Frans som en progressiv pave, ettersom man ikke umiddelbart gjenkjenner den teologiske grunntenkningen hans som klassisk katolsk. Frans er en *radikal*

pave som setter de kristne grunnsannhetene i spill på nye måter, men fundamentalteologisk er han helt på linje med de nevnte fornyelsesteologene. Mange kritikere undervurderer pave Frans fordi de tror han manglet teologisk skoloring. Den misforståelsen kunne Frans selv forhindre dersom han hadde referert tydeligere til kildene for sin undervisning. Men mye tyder på at han vegret seg for en slik bevisføring. Han var mindre opptatt av teologiske referanser enn sine forgjengere, og henvendte seg ikke først og fremst til intellektuelle, noe som til tider har skapt et bilde av ham som populist.

I HJERTET AV DEN KATOLSKES TRADISJON

Vi bør skjelle mellom en direkte «innflytelse» hvor Bergoglio/Frans refererer eksplisitt til sine teologiske inspirasjonskilder (først og fremst Guardini og de Lubac), og «paralleller» i de tilfeller hvor referansene er sjeldnere, men forbindelsen ikke mindre tydelig av den grunn (Balthasar og Congar). Påvisningen av Frans' teologiske bakgrunn viser at han står *in medio ecclesiae*, i hjertet av den katolske tradisjon. Først og fremst ut fra måten han integrerer trinitets- og inkarnasjonsteologien på i sin mystisk-teologiske forkynnelse. Heller ikke i sin mest omstridte nytenkning av ekteskapsteologien bryter han med dette fundamentet.

Et fokus på forbindelsen mellom pave Frans og katolsk kontinental teologi er viktig, som et tillegg

til den latinamerikanske formasjonen og betydningen av «folkets teologi». I en tekst fra hans tid som kardinal, beskrev Bergoglio folkets teologi som en «folkelig spiritualitet» (*espiritualidad popular*). De fattiges konkrete og selvoverskridende hverdagstro fremholdes som forbilde og motvekt mot vestlig sekularisering. Fiorito-gruppen, som Bergoglio var en del av, var godt informert om impulsene fra Ressourcement og Det annet vatikan-konsil. Bergoglio mottok sin teologiske utdanning like etter det store konsilet i Roma, og har sagt at pave Paul VI var hans «store lys».

KIRKEN SOM «EN SYMFONI AV MOTSETNINGER»

Massimo Borghesi omtaler Bergoglios tenkning som en «symfoni av motsetninger». Dette perspektivet forutsetter en dialektisk tenkning (dialektisk polaritet), som Bergoglio møtte tidlig innenfor den jesuittiske tradisjon. For Bergoglio ble særlig den franske teologen og jesuitten Gaston Fessards nytolkning av Ignatius av Loyola en viktig inspirasjonskilde. Ifølge Fessard (1897–1978) ser Ignatius verdenshistorien som en arena hvor fremfor alt to krefter utspiller seg: Guds frie nåde og menneskets frihet til å ta imot eller avvise denne. Fessard trakk også linjene fra denne dialektikken mellom Guds nåde og individets frihet til den sosiopolitiske sfære, og hans antimarxistiske forståelse ble sentral for Bergoglio. Likevel var Bergoglio selv mest opptatt av å applisere dialektikken inn mot den åndelige veiledningen.

I 1986 dro Bergoglio til Frankfurt for å innlede arbeidet med en doktoravhandling om Guardinis antropologi. Avhandlingen ble ikke fullført under oppholdet, men Bergoglio arbeidet videre med prosjektet under en periode i Cordoba mellom 1990 og 1992. Da han tok teksten frem igjen for

å ferdigstille den i 2011, ble arbeidet avbrutt av opptaktene til pavevalget i 2013. Tittelen på denne ufullførte avhandlingen var «Polare motsetninger som struktur for hverdagens tenkning og den kristne forkynnelsen». Der drøftet han Guardinis teologi om det konkrete, om betydningen av motsetninger i menneskelivet – i det personlige liv så vel som det sosiopolitiske. Guardini ville vise at polaritetsdynamikken er til stede i livet som sådan. Polaritet og motsetning er noe av livskraften i «det konkret-levende».

Motsetningene, slik de er representert i de ulike troendes oppfatninger og ulike trosperspektiver, gjenspeiler menneskelivets dynamiske vitalitet – og disse motsetningene utfyller hverandre og finner hverandre i den enhet som bare Kirken kan gi – uten at ulikhetene oppheves. Denne visjonen av en symfonisk motsetning er gjenkjennelig i pave Frans' forkynnelse.

Allerede i sin tid som kardinal, fremholdt Bergoglio at det er Den hellige ånd som skaper harmoni i Kirken, og at det her ligger en sunn spenning mellom enhet og motsetninger: «I Kirken skapes harmoni av Den hellige ånd. En av de tidligste kirkefedre skrev at Den hellige ånd 'ipse harmonia est' [Han er i seg selv harmoni]. Han alene er den som gir pluralitet og enhet på samme tid.» Den hellige ånd bringer ikke bare enhet, men ulikhet, pluralitet og mangfold i Kirkens liv. Mennesket selv evner ikke å skape denne balansen, sier kardinal Bergoglio: «Når vi forsøker å skape mangfold, skaper vi splittelse; når vi søker å skape enhet, skaper vi uniformitet og homogenitet.»

PAVE FRANS OG HENRI DE LUBAC

I artikkelen «Pope Francis and the Ecclesiology of Henri de Lubac» peker Susan Wood på paralleller mellom Frans' dialektiske tenkning og de Lubacs paradoks-teologi. Også de Lubacs (1896–1991) tenkning tar utgangspunkt i den konkrete eksistensen. Han tar et skapelsesteologisk innsteg når han fremholder at universet selv har karakter av paradoks, både i sin eksistens og i måten det utvikler seg på. De stedene i hans skrifter hvor Bergoglio/ Frans refererer eksplisitt til Henri de Lubac, dreier det seg nærmest utelukkende om sistnevntes begrep om «åndelig verdsliggjøring». Begrepet blir brukt i de Lubacs bok *Meditasjoner over Kirken* og sikter til en forskyvning i det åndelige livet, hvor troslivet eller Kirkens arbeid ikke lenger drives av ønsket om å ære Gud, men av prestisje og anseelse blant mennesker. Frans har i flere sammenhenger advart mot en Kirke som blir «selvrefererende», det vil si lukket inne i sine egne problemstillinger, i en form for teologisk narsissisme.

KJENNETEGN FOR EKTE KIRKEREFORM

I det meste av Bergoglios/ Frans' skrifter og undervisning

merker vi et målrettet driv i retning av Kirkens fornyelse. Vi ser samtidig at han har tydelige kriterier for hva som kjennetegner en slik fornyelse eller reform. Her henter han direkte inspirasjon fra Yves Congars ekklesiologiske tenkning i dennes banebrytende verk *Sann og falsk reform i Kirken*.

Congar (1904–1995) mente selv at Det annet vatikankonsil hadde vært et pastoralt konsil og et ekte reformkonsil. Bokens andre kapittel har overskriften «Kriterier for autentisk reform uten skisma». Her presenterer Congar fire hovedkriterier:

1: nestekjærlighetens og de pastorale anliggenders forrang; 2: å forbli i kommunion med hele Kirken; 3: tålmodighet med forsinkelser; 4: genuin fornyelse gjennom en tilbakevending til tradisjonens prinsipper (ikke gjennom påtvungen innføring av det nye).

Det er det første og fjerde kriteriet som er enklest å relatere til Frans. Han sammenholder blant annet tanken om lærens utvikling med viktigheten av troens inkulturasjon. Med henvisning til pave Johannes Paul II ser han ulike kulturers trosuttrykk som synliggjøringen av Kirkens katolisitet og «skjønnheten i hennes mange ansiktsuttrykk».

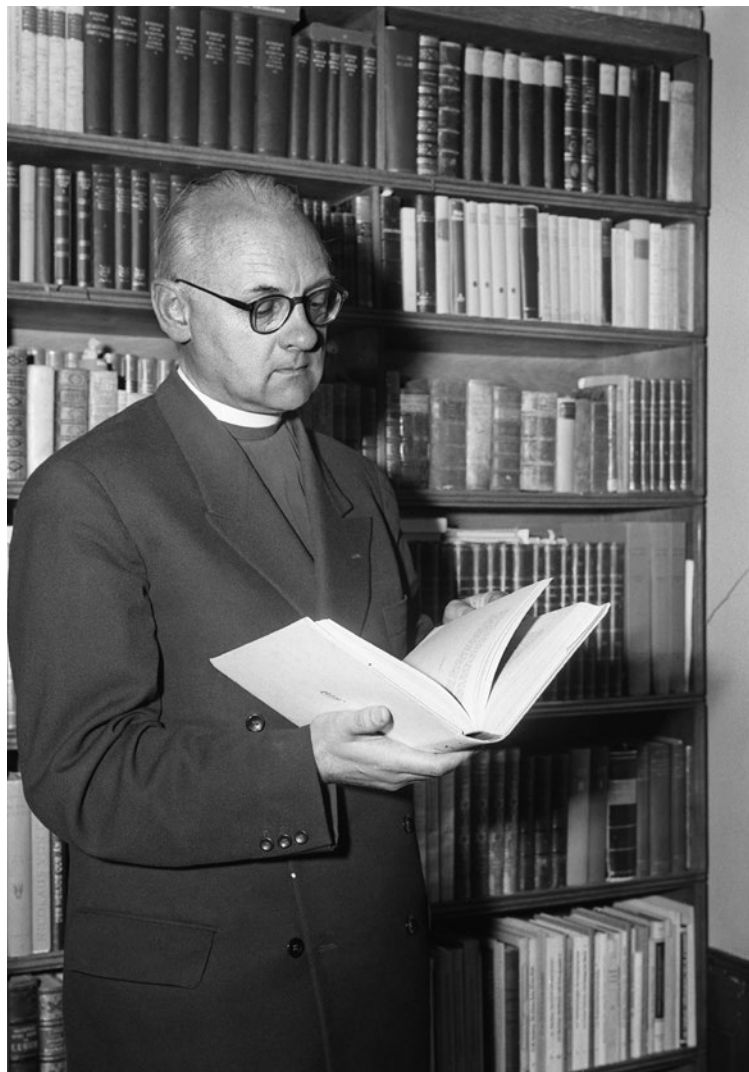
Frans etterstreber et fornyelsesideal som ligger tett opptil Congars, men det er en tendens i tekstene hans til å avgrense seg tydeligere overfor det Congar kaller overfladisk troskap (repetisjon av tradisjonens formuleringer) enn overfor innovasjonens overdrivelser.

GUARDINI OG TEKNOLOGIENS KRISE

Også i den pavelige formanningen *Evangelii gaudium* ser vi fruktene av avhandlingsarbeidet. Guardini er dessuten den moderne forfatteren som siteres »»

LEDENDE TEOLOG: I Jorge Mario Bergoglios skrifter refereres det mange ganger til teologen Henri de Lubac SJ (1896–1991), som er blitt kalt «katolsk teologs Bruce Springsteen!». I 1983 ble han utnevnt til kardinal av pave Johannes Paul II.

KIRKEFEDRE: Nok en inspirasjonskilde for den senere pave Frans var den sveitsiske teologen Hans Urs von Balthasar (1905–1988), som øvet stor innflytelse på konsilet, ikke minst gjennom sine studier av kirkefedrene. Han ble utnevnt til kardinal av pave Johannes Paul II, men døde to dager før han skulle motta kardinalhatten.

«Pave Frans var dypt influert av de store fornyerne av katolsk teologi ved midten av forrige århundre.»

Joseph Ratzingers teknokrati-kritikk fra 1960-tallet. Den unge Ratzinger understreker også at teknologisk kunnskap ikke frigjør i seg selv, og ser det som avgjørende at vi utvikler kritiske normer i vurderingen av hvorvidt fremskrittet tjener mennesket og personens frihet. Både for Ratzinger og Guardini er dette et hovedkriterium for hva som er ekte fremskritt for mennesket.

IN MEDIO ECCLESIAE

Pave Frans var dypt influert av de store fornyerne av katolsk teologi ved midten av forrige århundre – både den delen av ressourcement-bevegelsen som løftet frem kirkefedrene og den delen som tok til orde for en nylesning av Thomas Aquinas egne skrifter. Det finnes tydelige paralleller mellom måten disse fornyerne ble avvist på av sine konservative kritikere og den avvisningen pave Frans til tider er blitt møtt med. Kritikerne leser hans reform som noe helt nytt, mens andre gjenkjenner nyteologene og eldre katolsk tradisjon som en undertone i hans undervisning. Og viktigere: Mange – særlig legfolk – gjenkjenner evangeliet og betoningen av barmhjertighet i møte med alle mennesker, fremfor alt de fattige og andre som tidligere har hatt vanskelig for å se Kirken som en mor.

Leser vi Frans på bakgrunn av hans realistiske teologi og metafysikk, er det nærliggende å minne om at barmhjertighet ikke er et rent etisk begrep i hans tenkning. Frans hadde mot til å fastholde sammenhengen mellom barmhjertighet, sannhet og skjønnhet, og han minnet oss om at *barmhjertighet er sannhetens form*. •

Denne teksten er en bearbeidet versjon av artikkelen «Pave Frans' forhold til katolsk kontinental teologi», i Teologisk tidsskrift, 4-2020, s. 230–244.

Ståle Johannes Kristiansen er professor i teologi og filosofi ved NLA Høgskolen og en av redaktørene for SEGL: Katolsk tidsskrift for religion og samfunn.

hyppigst i *Laudato si'*. Frans henter flere begrep og formuleringer fra ham som blir sentrale i miljøensyklikaens utforming av en mer human økologi. Han siterer Guardinis *Den nyere tids undergang* fire ulike steder, og løfter ham frem som en profetisk røst med aktualitet for dagens miljøutfordringer. Guardinis bok fra 1950 hevder at nytiden går mot slutten, og at en ny epoke er i ferd med å avløse moderniteten. Et av kjennetegnene for overgangen er det han kaller «det teknisk innstilte menneske», som har fjernet seg fra naturen og mistet vesentlige sider ved sin skapende kreativitet. Guardinis bok har fått helt ny aktualitet i de senere årenes diskusjon om kunstig intelligens.

I en annen referanse i *Laudato si'* understreker Guardini at det vitenskapelige fremskrittet må gå hånd i hånd med en oppøvelse av frihet hos det moderne mennesket, ikke minst fordi teknologisk fremskritt medfører større makt både på individ- og samfunnsplan. «Det moderne menneske er ikke opptrent til å bruke makten godt», skriver Guardini. Her er det interessante paralleller til

MUSIKK

AMUND DAHLEN er organist i St. Paul kirke i Bergen og leder av orgelklubben Ferdinand. Han skriver om musikk for St. Olav tidsskrift.

Minnes Frans med musikk

Pave Frans er død. Musikkspalten denne gang bærer preg av denne hendelsen.

Etter det jeg har lest, var pave Frans glad i blant annet fotball og tango. Han fremstod som folkelig, empatisk og livsbejaende. Etter fattig evne prøver jeg å anbefale musikk som bærer preg av dette – med en undertone av vemod.

HÅPET

Ifølge biografiene var Jorge Mario Bergoglio, som pave Frans het før han ble pave, glad i å danse tango. For mange blir argentinsk tango forbundet med komponisten og musikeren Astor Piazzolla. Med sine musikere ble tango i argentinsk tapning kjent over hele verden.

Men for å lytte til noe av den samme «tango-sounden» som man kunne høre i Buenos Aires 1950-1960 tallet, anbefaler jeg samleinnspillingen Tango Argentino. På denne innspillingen kan du låne øre til den ene smektende tangoen etter den andre med sangere, strykere, klaver og ikke minst bandoneon, ofte kalt argentinsk trekkspill.

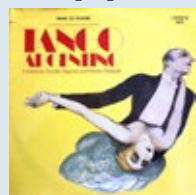
Da, kjære leser, er det bare å gi seg hen i tangoens forførende univers!

Et noe annet «tango-uttrykk» finner vi i Norsk salmebok 479.

Der står Håpstango av den argentinske presten Frederico José Pagura. I refrenget heter det: *Så kan vi holde ut i vonde tider, så vet vi Gud er nær selv når vi lider, så kan vårt brutte håp som solen stige, så kan vi se at kommet er Guds rike.* (oversettelse H. Lissner)

Det finnes en utgave fra en konsert med noen eldre herrer + allsang på Youtube.

Som dere vil oppdage ved å se på dette gamle opp-taket, formidles det glede, en stor glede og da skal vi tenke på pave hva Frans sa om å ha «oppovermunn»

i stedet for omvendt. Tiden vi lever i kan virke skjør og omskiftelig, og vi ber om troens kraft og sinnets munterhet.

LP fra 1986 Label: Atlantic

TROEN

Magnificat, Marias lovsang, var en stadig tilbakevendende tekst i pave Frans sitt fromhetsliv:

*Min sjel opphøyer Herren,
og min ånd fryder seg i Gud, min frelser.*

*For han har sett til sin tjenestekvinne i hennes
fattigdom.*

*Og se, fra nå av skal alle slekter prise meg salig,
for store ting har han gjort mot meg,
han, den mektige; hellig er hans navn.*

*Fra slekt til slekt varer hans miskunn
for dem som frykter ham.*

*Han gjorde storverk med sin sterke arm;
han spredte dem som bar hovmodstanker i
sitt hjerte.*

*Han støtte herskere ned fra tronen
og løftet opp de lave.*

*Han mettet de sultne med gode gaver,
men sendte de rike tomhendte fra seg.*

Han tok seg av Israel, sin tjener,

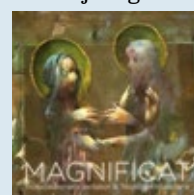
og husket på sin miskunn

slik han lovet våre fedre,

Abraham og hans ætt, til evig tid.

Den norske komponisten Kim André Arnesen (f. 1980) har skrevet et iørefallende og velklingende *Magnificat* for solist, kor, strykere og orgel. Han har gjort seg bemerket med sin kormusikk over hele verden i de senere år. *Magnificat* ble utgitt på 2L i 2014, og albumet ble nominert til GRAMMY-pris for 2016. Her er noe av teksten som følger plateinnspillingen:

«MAGNIFICAT er Marias lovsang i et av Bibelens største under: Engelen Gabriel besøker Maria med budskap om at hun skal bli mor til Guds sønn. Komponisten Kim André Arnesen uttrykker noe av det en ung og fattig kvinne må ha kjent på ved et slikt budskap: Undring, hengivenhet, takknemlighet, glede, ydmykhet, håp og barmhjertighet.»

Innspilt i Nidarosdomen med blant annet Nidarosdomens jentekor og TrondheimsSolistene.

FELLESSKAP: Vicente (f.v.), Hanne, Susanne og Bodil
Sødal nyter avslappet samvær i stuen.

MARIAHuset 50 ÅR:

– Hvert menneske er unikt

I en stor murvilla på Frogner i Oslo lever fire helt både vanlige
og uvanlige mennesker sammen i et fellesskap.

TEKST: ELISABETH SOLBERG FOTO: KRISTIN SVORTE

SAMSPILL: Bjarte
spiller gitar og Susanne
trakterer fiolinen.

TID FOR MAT: Suppemåltid rundt kjøkkenbordet. Fra venstre: Åse, Helga Sofia, Susanne, Anne-Kari, Vicente og Hanne.

Bodil Sødal, Laila og Susanne har bodd sammen i snart 50 år i «Mariahuset», en kommunitet av mennesker med og uten funksjonshemninger. Nå venter de på at nye mennesker skal komme og bære dette spesielle fellesskapet inn i fremtiden.

ROPTE ETTER VENNSKAP

Mariahuset ble startet av forfatter og psykolog Wera Sæther og Bodil Sødal i 1975.

– I september 2025 feirer vi 50 årsjubileum. Jeg var med på oppstarten sammen med Wera Sæther. Wera hadde, ved siden av sin erfaring fra psykiatrien, kommet i kontakt med en bevegelse som fikk navnet «l'Arche», Arken. Den ble grunnlagt av teologen og filosofen Jean Vanier i Frankrike på midten av 1960-tallet.

Vanier var blitt sterkt berørt av livsvilkårene til mennesker med sammensatte handicap. Han opplevde at blikkene deres ropte etter vennskap. Slik ble han kalt til å flytte sammen med to av mennene han lærte å kjenne. Snart oppsto flere

lignende fellesskap i den verdensomspennende l'Arche-bevegelsen, forteller leder for Mariahuset, Bodil Sødal og fortsetter:

– Grunntanken i l'Arche er at vi som mennesker, uansett funksjonsevne, trenger hverandre og kan utfylle hverandre. Mariahuset har alltid hatt nær kontakt med l'Arche, men er ikke en del av organisasjonen. Ut fra l'Arches virksomhet oppstod også «Tro og lys»-grupper og retrettbevegelsen «Tro og fellesskap» med funksjonshemmede, deres familier og venner.

BLE 53 ÅR

Bodil er begeistret over tilværelsen i det vesle fellesskapet.

– I de første årene bestod Mariahuset på det meste av syv medlemmer. Fire var barn og ungdom med utviklingshemming. Disse hadde tidligere bodd på institusjoner. Den eldste av de fire, Bunte, døde etter to år, sier Bodil.

Buntes gave til Mariahuset er sterkt beskrevet i Wera Sæthers bok «Barnet, døden og dansen». Noen vil huske Synnøve, som døde i 2021. ➤

«Grunntanken i l'Arche er at vi som mennesker, uansett funksjonsevne, trenger hverandre og kan utfylle hverandre.»

ELSKER Å DANSE: På gulvet danser (f.v.) Laila, Susanne, Bodil og Bjarte.

SANGGLEDE: Laila er spesielt glad i musikk og sang. Her sammen med Åse.

LAGER SELV: Produksjon av hjemmelagde kort. På bildet Laila og Bjarte.

– Hun var sterkt multihandikappet og blind. Legene mente hun ikke ville overleve tenårene. Tenk, så ble hun 53 år, sier Bodil og understreker hvor viktig det er for alle å bli verdsatt som den personen de er.

ALLE KAN BIDRA

De to gjenlevende er nå godt voksne kvinner. De har mange utfordringer, men med en stabil og meningsfull tilværelse er de vitner om hvor givende og stort livet kan være. Bodil Sødal poengterer at vi alle har vårt å stri med som mennesker.

– Får vi gode og meningsfulle omgivelser, kan de fleste av oss bidra konstruktivt i et fellesskap. Hvert menneske er unikt og har noe å gi. «Alle er like nødvendige for helheten» står det formulert i idégrunnlaget til Mariahuset. Menneskene med utviklingshemming er en stor gave til kommuniteten og har berørt, ja, endret livet til mange som har levd eller vært med i dette samfunnet, forteller Bodil.

ØKUMENISK

Mariahuset ble i 2006 anerkjent som økumenisk kommunitet av både Den norske kirke og Den katolske kirke. Biskop Ole Kristian Kvarme

og biskop Bernt Eidsvig skrev under dokumentet. Dette har visstnok ikke skjedd før i Norge.

Ved det kommende 50 års jubileet, er Bodils største ønske: flere hender.

– Vi er for tiden fire som bor i Mariahuset og syv ansatte medarbeidere. Flere av dem har vært knyttet til huset i mange år. I tillegg har huset mange venner. Alle er en del av fellesskapet.

GJENBRUK OG NØYSOMHET

Mariahuset en stiftelse med eget styre, og bydelen finansierer driften. De forsøker å etterleve idealene gjenbruk og nøysomhet.

– Vi er opptatt av å leve bærekraftig og enkelt. Til hverdags spiser vi gjerne vegetarisk, men fisk står stundom på menyen. Vi reparerer klær og gjenstander som går i stykker og resirkulerer papir. Kort og godt: Vi har alt vi trenger, sier Bodil og smiler fornøyd.

«Får vi gode og meningsfulle omgivelser, kan de fleste av oss bidra konstruktivt i et fellesskap. Hvert menneske er unikt og har noe å gi.»

FARGERIKE: Utstilling med hjemmelagde kort.

TIRSDAGER: I «Lillekirken» holdes det messe eller gudstjeneste hver tirsdag. Ved alteret p. Paul-Dominique Masiclat OP.

Bønn rammer inn hverdagen i Mariahuset. Dagen starter med stille morgenbønn i Lillekirken. Og dagen avsluttes med kveldsbønn. Ved siden av livet og arbeidet hjemme, er beboerne Laila og Susanne på dagsenter fra kl 10 til 14 på hverdager.

– Vi går også mye på tur, og noen ganger på museer, kunstutstillinger og konserter. Alle er spesielt glade i musikk. Laila kan sitte bergtatt og høre på jazz eller klassisk musikk. Hun kommer i lyttemodus, sier Bodil.

SAMLING OM DET VESENTLIGE

Annenhver tirsdag er det henholdsvis katolsk messe og luthersk gudstjeneste i Lillekirken. Kapellet er lunt og intimt, med alter og tabernakel. På veggene kan man hvile blikket på ikoner. Folk sitter på benker og stoler, noen vandrer litt rundt under messen. Laila følger godt med og istemmer første stavelse på de faste bønnene før presten rekker å formulere dem. Her skal ingen prest komme ut av teksten!

I Bergprekenen står det: «Salige er de fattige i ånden, for himlenes rike er deres.» I Mariahuset fornemmer man noe som er dypere og viktigere enn rasjonelle analyser og teologiske utlegninger. Bodil setter ord på denne opplevelsen:

– I møte med mennesker som er annerledes kan man oppleve en helt ny dimensjon, en måte å erfare verden på som utvider oss som mennesker. Kanskje blir vi urolige i møte med det ukjente. Uroen har en spesiell stemme, en skapende stemme. Her kan vi møte det hellige, i ordløs enhet og fred. Jeg vil kalle disse menneskene fredsforkjempere.

I sin nøydsomhet og enkelhet bærer Mariahuset på en rikdom. Man fornemmer en dypere virkelighet som man ikke kan unngå å bli berørt av. •

MARIAHUSET

- Wera Sæther og Bodil Sødal etablerte Mariahuset i Oslo i 1975.
- Mariahuset er et fellesskap etter mønster av Jean Vaniers l'Arche-felleskap i Frankrike, hvor såkalt funksjonsfriske og funksjonshemmede deler livet sammen. Huset har i dag tre faste beboere; to med utviklingshemming og husets ansvarlige, Bodil Sødal. Flere venner av huset bidrar i de daglige gjøremålene.
- Det er et økumenisk fellesskap, med både protestantiske gudstjenester og katolske messer i husets kapell. Huset bygger på det dobbelte kjærlighetsbudet, om å elske Gud, og vår neste som oss selv.

(Kilde: Vårt Land)

Katolsk triumfalisme i kirken for lombarder og nordmenn

San Carlo al Corso er for nordmenn, og særlig for norske katolikker, først og fremst kjent for å huse Romas eneste alter viet til en norsk helgen – St. Olav.

TEKST OG BILDER: KRISTIN B. AAVITSLAND

Siden middelalderen har Italias regioner – som før samlingen også var ulike stater – hatt sine egne kirker i Roma. Lombardene fra landskapet rundt Milano har sin store barokkirke på selveste Via del Corso. Den ligger med Augustus' mausoleum i ryggen høyt oppe på Corsoen, litt tilbaketrukket fra gateløpet, og går under navnet San Carlo al Corso. Fem trappetrinn opp fra fortauet

FIG. 1. San Carlo ed Ambrogio, fasade mot Via del Corso.

FOTO: WIKIMEDIA COMMONS (DELLA GHERADESCA)
CREATIVE COMMONS ATTRIBUTION 4.0 INTERNATIONAL

reiser en ruvende fasade i gult og hvitt seg: Kolossalpilastre løper over to etasjer og gjør at kirkens tre portaler ser mindre ut enn de er. En storslagen dedikasjonsinnkrift strekker seg over hele fasadens bredde, og på toppen kneiser en brutt trekantgavl (Fig. 1).

SIDKAPELLET MED OLAVSALTERET er ofte omtalt i norske katolske medier. Det ble innviet da den forrige pave Leo, den 13. i rekken, satt på Peters stol, og dets historie er trolig velkjent for dette magasinets lesere. Derfor skal denne teksten handle om resten av kirken, og dermed invitere norske Roma-farere til å se seg nøyer om neste gang de besøker den.

Lombardenes kirke kalles altså San Carlo, men som innskriften på fasaden viser, har den egentlig en dobbelt dedikasjon: *Divis Carolo et Ambrosio dedicatum*. Carolus (Carlo, Karl) og Ambrosius er Lombardias mest berømte helgener. Begge to var (erke)biskoper av Milano med enorm kirkepolitisk innflytelse, med de var født med 1200 års mellomrom: Karl Borromeo (1538–1584) er en nøkkelfigur i den katolske reformasjonen og en av Trent-konsilets viktigste ideologer, mens Ambrosius (339–397) er en av de latinske kirkefedrene fra Kirkens tidligste tid. Innvielsen til denne senantikke kirkefaderen er den opprinnelige, og stammer fra en liten kirke på samme sted. Den ble gitt av pave Sixtus IV i 1471 til Romas lombardiske minoritet, som en takknemlig gest til de dyktige »»

A wide-angle, low-perspective photograph of the interior of the church of S. Carlo al Corso in Rome. The view is down the central nave, flanked by rows of dark wooden pews. The architecture is highly ornate, featuring large, fluted columns of reddish-pink marble. The arches and ceiling are covered in intricate gold leaf decorations and frescoes. At the far end, the altar area is visible, with a large fresco above the altar. The floor is made of polished stone tiles with a geometric pattern. A small yellow sign with an upward arrow is in the foreground.

«Når man kommer inn i den lombardiske kirken, blir man ikke bare slått av forgylling og mangefarget marmor – både ekte og virtuost imitert – men også av hvor stort og åpent kirkerommet er.»

FIG. 6. Interiøret i S. Carlo al Corso, godt opplyst av kuppelens og midtskipets vinduer.

FIG. 5. Relikvriet med St. Karl Borromeos hjerte.

lombardiske steinhuggerne som hadde bygget hans sixtinske kapell i Vatikanet. Omtrent halvannet hundre år senere, i 1610, da den folkekjære milanesiske erkebiskopen og reformatoren Karl Borromeo ble kanonisert, ønsket Romas lombarder å hedre sin nye helgen med en staseligere kirke. Den gamle Sant'Ambrogio ble revet, og den nåværende kirken ble påbegynt kort etter kanoniseringen.

MANGE ARKITEKTER VAR INVOLVERT i utformingen av den nye lombardiske kirken. Av de mest kjente var Francesco Borromini og Pietro da Cortona (1596–1669). Den første satte sitt umiskjennelige preg på detaljering i eksteriøret, og den andre var ansvarlig for den høye kuppelen, som fortsatt rager opp over de omkringliggende bygningene (Fig. 2). Da lombardenes kirke omsider sto ferdig i

«Utsmykningens katolske triumfalisme og kraftige antiprotestantiske symbolikk har nok mistet noe av sin retoriske kraft med århundrene.»

FIG. 2. Pietro da Cortonas kuppel over S. Carlo al Corso.

FIG. 4. Giacinto Brandi (1621–1691): Karl Borromeo blant de pestrammede.

1684, var den blitt en av Romas største og mest praktfulle barokkirker.

På kirkens altertavle, malt av Carlo Maratta (1625–1713), ser vi begge de to milanesiske helgenene som den nye kirken var viet til. De er avbildet sammen i en himmelsk scene, begge i røde kapper og med blikket vendt mot Kristus, som viser seg på en sky omgitt av engler (Fig. 3). St. Ambrosius sitter nederst med bok og mitra, og St. Karl kneler foran Vår frue, med armene utstrakt mot Herren. Små engler holder opp et skilt med innskriften *humilitas* (ydmykhet), som var Karl Borromeos valgspråk. Men dette er kirkens eneste avbildning av den ærverdige kirkefaderen Ambrosius, som ellers er stilt ettertrykkelig i skyggen av sin etterfølger på Milanos bispestol. Karl Borromeo dominerer kirkerommets utsmykning, som i apsismaleriet av Giacinto Brandi (1621–1691), der han går med krusifikset blant de pestrammede mens himmelen står åpen over ham (en referanse til hans innsats under pesten som brøt ut i Milano i 1575) (Fig. 4).

KIRKEN HAR DESSUTEN KARLS HJERTE i et relikvieskrin bak høyalteret (Fig. 5). Det kan

FIG. 3. Altertavlen i S. Carlo al Corso, malt av Carlo Maratta (1625–1713).

man komme til via ambulatoriet, en slags gangvei omkring koret. San Carlo al Corso er nemlig den eneste kirken i Roma som har et slikt ambulatorium, et arkitektonisk trekk som er vanlig nord for Alpene og i Milano, men fremmed i den romerske arkitekturen. Det gylne skrinet med Karls hjerte ble gitt til kirken 30 år etter hans død av kardinal Federico Borromeo, som var den nye helgenens yngre fetter. På en skyformasjon under den hjerteformede beholderen synes både Karls biskopsmitra og fetterens kardinalhatt. Her ser altså from hengivenhet, familieprestisje og klerikale ambisjoner ut til å ha gått i ett. Med en slik innsats fra Karls ærgjerrige slektning var det ikke så rart, kanskje, at Ambrosius falt ut av fokus og kirken etter hvert bare ble kalt San Carlo.

NÅR MAN KOMMER INN i den lombardiske kirken, blir man ikke bare slått av forgylling og mangefarget marmor – både ekte og virtuost imitert – men også av hvor stort og åpent kirkerommet er (Fig. 6). Den besøkendes blick dras mot høyalteret, slik Karl Borromeo faktisk foreskrev i sin traktat om kirkearkitektur fra 1577. Middelalderens korskiller og skranker skulle bort, sikten til høyalteret skulle være fri og den romlige overgangen mellom skip og kor skulle være flytende. Hans egen kirke i Roma demonstrerer altså dette prinsippet fra den katolske reformasjonen. Store vinduer i midtskipet og kuppelens tambur (den sylindriske underbygningen som bærer kuppelen), sørger for at det overdådig dekorerte hovedskipet er jevnt og godt opplyst, slik at utsmykningenes budskap lar seg lese. Og budskapet er et stykke katolsk propaganda, i tråd med 1600-tallets motreformatoriske triumfalisme. Den kommer tydelig til uttrykk i

FIG. 7. Giacinto Brandi (1621-1691): Opprørsenglenes fall. Takmaleri i S. Carlo al Corso.

maleriene som tematiserer Karl Borromeo som troshelt, men også i kirkeskipets tønnehvelv, der Giacinto Brandi har malt opprørsenglenes fall (Fig. 7).

DETTE ER ET SVÆRT UVANLIG MOTIV, men det egner seg til illusjonistiske, barokke kirketak, der himmelen skal åpne seg over betrakteren. Vi ser en hvitkledt Gud Fader båret av engler i gyllent lys med en bydende gest, mens engleskikkelser i forvridde positurer raser nedover til motsatt side av bildet. Deres svanehvite vinger blir gradvis mørkere og likner mer og mer på flaggermusvinger, før de liksom forsvinner i en mørk sky. Valget av motiv kan forstås i lys av den katolske reformasjonens kamp mot kjettere og skismatikere. Det er ingen tvil om at i motreformasjonens tankegang var protestantene å forstå som falne engler. Utsmykningens katolske triumfalisme og kraftige antiprotestantiske symbolikk har nok mistet noe av sin retoriske kraft med århundrene, i hvert fall nok til at norske lutheranere deltar i den årlige Olavsmessen som feires under fresken med de falne englene uten å føle ubehag. •

Bedrageren som ville bli erkebiskop i Norge

I jubelåret 1450 reiste mange til Roma, den gang som nå. De fleste var pilegrimer, men tyskeren Marcellus hadde et annet ærend. Han ville bli erkebiskop av Nidaros, og søkte pavens godkjennelse.

TEKST: NILS HEYERDAHL

Den mektige erkebiskopen Aslak Bolt av Nidaros var nettopp død. Hans etterfølger ville få en betydelig posisjon: førerretet i riksrådet og ledelsen av en kirkeprovinns som omfattet Norge, Shetland, Orknøyene, Hebridene, Færøyene, Island og Grønland.

Norge, Danmark og Sverige var den gang forenet i Kalmarunionen, med felles monark og utenrikspolitikk, men ellers med stor grad av selvstyre. Unionskongen Kristoffer var død et par år tidligere. Svenskene hadde valgt Karl Knutsson som hans etterfølger, mens danskene ville ha Christian av Oldenburg. Begge strebet etter å bli anerkjent av Norge. I dette maktspeilet rundt både kirke og stat ble erkebiskpekandidaten Marcellus en viktig brikke.

BORTLØPEN FRANSISKANER

Han var født i landsbyen Nievern i Rhinland-Pfalz ved århundrets begynnelse. Som voksen hevdet han at han hadde solid utdannelse, med akademiske grader både fra flere universiteter og fra flere fakulteter. Det var antagelig bløff. Men talefør var han, og kunnskaper snappet han opp underveis i livet, ikke minst i kirkerett.

Som ung trådt han inn i fransiskanerordenen, men etter en tid brøt han over tvert, forlot klosteret, la seg til fullskjegg og fotsid kjortel, og ga seg ut for å være ridder av Den hellige gravs orden. Den selvutnevnte ordens-ridderen dro til Venezia, der han begikk flere bedragerier, ble arrestert og kastet i et fangehull. Der lot han som han var syk og ba vokterne om å skaffe en medisin han selv skrev ut resept til. Han fikk medisinen, som var et sovemiddel. Så ba han om å få besøk av en skriftefar, helst en fransiskaner. Det lot seg ordne. Marcellus talte lenge og vel med fransiskaneren, og bød ham til slutt på

den gode drikken han hadde forordnet. Munken sovnet. Marcellus dro på seg klærne hans og ropte på vokterne. Med munkeheten som skjul for ansiktet, gikk han ut. Dagen etter hørte vokterne rop fra fangehullet og fant en forvirret fransiskaner der – men ingen Marcellus.

KARRIERE SOM BEDRAGER

Hans videre karriere som eventyrer og bløffmaker er mangfoldig og full av bisarre detaljer.

Sammen med en likesinnet dro han på en slags bedragerturné rundt om i de tyske land. De ga seg ut for å være pavelige utsendinger som skulle samle inn penger for å løskjøpe kongen av Kypros, som var blitt tatt til fange av araberne. Marcellus viste også frem en forfalsket pavelig bulle som ga ham fullmakt til å drive avlatshandel. Og slik fortsatte han en stund, inntil han igjen ble avslørt og arrestert, denne gangen på ordre fra biskopen av Lübeck.

Men igjen klarte han å rømme. Med sine talegaver og overbevisende fremtoning, klarte han nå å få tjeneste hos den engelske kardinal Henry Beaufort som den gang var apostolisk legat for de tyske land. Etter en tid ble han igjen avslørt. Nå ble han ført bakbundet til Köln og måtte som straff løpe naken gjennom Kölns gater, hvoretter han ble kastet i fengsel.

«Munken sovnet. Marcellus dro på seg klærne hans og ropte på vokterne. Med munkeheten som skjul for ansiktet, gikk han ut. Dagen etter hørte vokterne rop fra fangehullet og fant en forvirret fransiskaner der – men ingen Marcellus.»

Marcellus' viktigste maktbase var Kristian 1s hoff i København.

Det eneste bevarte bilde av Marcellus skal forestille den avslørte svinlerens spissrotgang gjennom Kölns gater.

Roma på 1400-tallet. Jubelåret 1450 trakk mange pilegrimer til kristenhetens hovedstad.

Igjen fant utbrytereksperten råd for uråd. Erkebiskopen av Köln var syk, og Marcellus påsto at han hadde den rette medisin, hvis han bare fikk slippe til. Det gjorde han, og sannelig ble erkebiskopen frisk, hva enten det var som følge av behandlingen eller ikke. Som belønning ble Marcellus satt fri og tildelt en innbringende kirkelig stilling som kannik.

BISPEUTNEVNELSE

I 1446 dukket han opp på en riksdag i Frankfurt am Main. Der ble han kjent med en annen fargerik skikkelse på denne tiden, italieneren Eneas Silvio Piccolomini, en stigende stjerne på det kirkelige firmament. Han hadde studert teologi i sin ungdom, men brukt mer tid på reiser,

fester og det vi i dag ville kalle nettverksbygging. Underveis ble han far til to barn. Han hadde også litterære ambisjoner, skrev dikt til kvinners pris og en erotisk forviklingskomedie med tittelen *Chrysis*, på latin. Stykket sjokkerte verden da det ble uroppført i 1444. Piccolomini var en fremragende taler, vinkjenner og musiker, flyktig i temperament og interesser, kvinnebedårer og manuskriptsamler, livsnyter og lærd humanist. Først i 40-årsalderen ble han presteviet og kort tid etter utnevnt til biskop av Trieste, senere av Siena. Og det endte med at han ble valgt til pave i 1455. Han tok navnet Pius II og regnes som en av de betydeligste renessansepaver.

Men tilbake til riksdagen i 1446. Marcellus ser med en gang at en mann som Piccolomini, »

Kristian 1 forsøkte å gjøre Marcellus til erkebiskop, men mislyktes.

«Det som nå skjer, er temmelig uhørt: Kongen presser domkapitlet til å nominere Marcellus til erkebispeembedet.»

Målet for Marcellus var erkebispesetet i Nidaros, med staselig residens.

med alle sine kontakter har adskillig innflytelse, og han overtaler ham til å fremme sin sak for paven, Nicolaus V. Et av de to bispesetene på Island er nå ledig. Og sannelig: Det lykkes Marcellus å bli utnevnt til biskop av Skálholt, og samtidig pavelig innkrever av kirkeskatter for Danmark, Sverige og Norge!

KONGELIG RÅDGIVER

I 1450 drar Marcelleus til København og presenterer seg i det kongelige hoff som pavelig sendemann og biskop av Skálholt. Kristian 1 er nå valgt til konge også over Norge, og drar av sted med stort følge for å krones i Trondheim. Fremst i det følget er Marcellus. De ankommer byen og i selve jubelåret 1450 blir kong Christian 1 kronet i Nidarosdomen av den notoriske bedrageren, biskop Marcellus.

På forbausende kort tid har Marcellus klart å innnynde seg hos kongen og blir hans nærmeste rådgiver. Ja, han styrer i flere år den norske kirkepolitikken. Men Skálholt er for lite og perifert for ham. Marcellus streber høyere. Han vil bli erkebiskop av Nidaros. Setet står ledig etter Aslak Bolts død. Når en ny biskop skal tilsettes, er det domkapitlet som nominerer en kandidat. Det som nå skjer, er temmelig uhørt: Kongen presser domkapitlet til å nominere Marcellus til erkebispeembedet. Men om domkapitelet og kongen stiller seg bak en kandidat og nominerer ham, er det ikke nok. Heldigvis.

Det er alene paven som kan utnevne en biskop, og i hvert fall en erkebiskop. Det skjer ved en pavelig beslutning og erklæring, slik man sist kunne høre den opplest i St.Olav kirke her i Oslo, da Fredrik Hansen ble vigslet til biskop i januar i år.

For erkebiskopers vedkommende skjer utnevnelsen dertil symbolsk ved at den utvalgte mottar det såkalte pallium fra pавens hånd, en bestemt type bånd som legges rundt nakken, som et åk, et tegn på erkebispeveridigheten.

SLUTTKAPITTEL

Marcellus må derfor dra til Roma for å få sin nominasjon bekreftet og få sitt palium av paven. Og han legger i vei i selve jubelåret. Men der har de nå omsider oppdagat hvilket rulleblad tyskeren har. Det forberedes rettssak mot ham. Marcellus værer faren i tide, og flykter hals over hode fra den evige stad og nordover, med København som mål. Han kommer ikke lenger enn til Köln. Der blir han arrestert igjen, på ordre fra den pavelige legat for de tyske land, kardinal Nicolaus Cusanus.

Utbryterkongen klarte å rømme nok en gang, og kom seg til København. Men erkebiskop ble slyngelen ikke. Han så heller aldri sitt bispedømme på Island. Han falt overbord på et skip under en storm 27. februar 1460 og omkom utenfor kysten av Sverige.

Og snipp-snapp-snute, så er historien om Marcellus og jubelåret 1450 ute. •

St. Olav bokhandel

– aktuelle utgivelser

398,-

George Weigel:

KRISTUS TIL VERDEN

Det annet vatikankonsils levende arv

Da pave Johannes XXIII den 11. oktober 1962 høytidelig kunne åpne Det annet vatikankonsil (1962–1965), representerte det Den katolske kirkes viktigste begivenhet på fem hundre år. Skjønt seksti år etter konsilets avslutning er dets betydning fremdeles omstridt.

I *Kristus til verden* forklarer den erfarne katolske analytiker og vatikanisten George Weigel hvorfor Det annet vatikankonsil var nødvendig og hvorfor dets budskap er relevant også i dag. Konsildokumentene, som utgjør en stor ressurs for Den katolske kirke, baner vei for en kristussentrert, misjonerende kirke i det tredje årtusen og utfordrer til omvendelse og fordypning i skrift og tradisjon. Slik utgjør Det annet vatikankonsil en mal for en katolisisme som kan virkeliggjøre Guds plan for Kirken og verden – gjennom en fornyet misjonsiver.

449,-

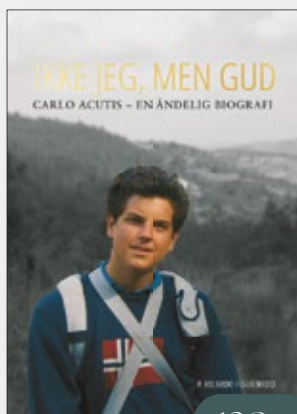
Else-Britt Nilsen OP og Knut W. Ruyter (red.):

KIRKEN OG OKKUPANTEN

Den katolske kirke i Norge og andre verdenskrig

Før den tyske okkupasjonen av Norge i april 1940, talte den lille katolske minoriteten i landet ca. 3000 sjeler. Med tyske soldater på norsk jord ble antall katolikker mangedoblet, og medbrakte feltprester feiret jevnliges soldatmesser i katolske kirker og kapeller. De små menighetene med til sammen 45 prester og 550 ordenssøstre, hvorav en mengde tyskfødte, sto overfor dilemmaet motstand eller tilpasning, og i deres midte fantes både motstandsfolk, NS-medlemmer og konverterte jøder.

Boken tar for seg motstand og undergrunnsarbeid, men også lojalitet og underordning til tyske styringsmakter, tilpasning og samarbeid, innadvendt aktivitet og unnfallenhet.

198,-

Ricardo Figueiredo:

IKKE JEG, MEN GUD

Carlo Acutis – en åndelig biografi

Carlo Acutis (1991–2006) var en italiensk tenåring med en dyp kjærlighet til eukaristien og en lidenskap for teknologi. Han brukte sine IT-ferdigheter til å evangelisere, særlig gjennom en nettside om eukaristiske mirakler. Til tross for sin unge alder levde han et liv preget av bønn, nestekjærlighet og enkle gleder, alltid med blikket vendt mot himmelen.

Carlo døde av leukemi bare 15 år gammel, men hans liv og tro fortsetter å inspirere mennesker over hele verden. I 2020 ble han saligkåret av pave Frans, som kaller ham et forbilde for unge i den digitale tidsalder. Carlo minner oss om at hellighet er mulig i hverdagen – både for unge og voksne – og oppfordrer oss til å bruke våre talenter til Guds ære.

Boken utgis på norsk i forbindelse med hans helligkåring.

«Jeg fikk arbeidet av meg
skuffelsen over å ha mislykkes
som nonne og kunne se at jeg
hadde valgt riktig ved å gå ut
av ordenen igjen.»

METTE NYGÅRD I *FOR ET NONNELIV*

Mette Nygård - en allsidig medisiner

Vi er mange som har gode minner om denne aktive og allsidige trosfellen. Hun var munter og slagferdig, likte utfordringer og var stadig underveis med et eller annet krevende prosjekt.

TEKST: LIV BLIKSRUD FOTO: KATOLSK.NO

Mette Nygård (1935–2020) var lege og psykiater av profesjon, men hun arbeidet også som nonne, romanforfatter, essayist, forsker og oversetter fra flere språk. Som pensjonist tok hun en rekke studieemner ved Menighetsfakultetet, og i 2018 disputerte hun for graden dr.philos. ved Det teologiske fakultet ved Universitetet i Oslo. Hun var da 83 år og Norges eldste doktorand.

KONVERSJON OG KLOSTERDRØM

Mette Louise Nygård ble født i Bærum og vokste opp i trygge omgivelser med musikk og litteratur, men krigen kastet mørke skygger over barndommen og ble et traume i livet hennes. Hun tok artium med toppkarakterer i alle fag og gikk rett inn på medisinstudiet. I 1961 ble hun cand.med, men avbrøt turnustjenesten for å gå i kloster. Hun var blitt opptatt i Kirken tyve år gammel, både ut fra indre overbevisning og av trang til et generasjonsopprør.

I 1962 gikk hun inn i den irske nonneorden Medical Missionaries of Mary (MMM), som besto av kvinnelige leger og sykepleiere. De drev sykehus i Europa og var aktive på misjonsmarken, særlig i Afrika. Som nonne og lege arbeidet Nygård på ordenens sykehus i Irland og Spania, avbrutt av ett års teologistudier i Roma. Men etter iherdige forsøk forlot hun klosterlivet i 1969. Tilbake i Norge utdannet hun seg til spesialist i psykiatri og veileder i psykoterapi. Hun arbeidet ved Lovisenberg og Gaustad sykehus i Oslo og Østmarka sykehus i Trondheim. Hun hadde også mange års erfaring i arbeid med traumatiserte flyktninger ved Psykososialt senter for flyktninger ved Universitetet i Oslo. Etter Biafra-krigen arbeidet hun tre måneder ved et MMM-sykehus i Nigeria, men da som legkvinne og medlem av et

norsk helseteam i regi av Norges Røde Kors. «Jeg fikk arbeidet av meg skuffelsen over å ha mislykkes som nonne og kunne se at jeg hadde valgt riktig ved å gå ut av ordenen igjen.»

Sitatet er hentet fra den selvbiografiske debutboken *For et nonneliv* (1988). Boken ble en suksess. Den er underholdende og lærerik. Nygård øser av sitt forråd av kunnskaper og gir interessante innblikk i den enorme variasjonsbredden innen Kirkens enhet. Den unge legen og nonnen analyseres av den eldre psykiateren med både lattermild selvironi og eksistensielt alvor.

IRLAND

De første årene som nonne arbeidet Nygård i ordenens moderhus i Irland. I boken gir hun skarpe og humorfylte skildringer av det irske katolske miljøet og av nonnene i klosteret – en broket forsamling av imponerende, rørende og pussige kvinneskikkelser. De arbeidet så å si døgnet rundt. Maten måtte slukes på få minutter, fridager fantes ikke. Når de knelte i kapellet for å be, sovnet de momentant. Nesten alle nonnene fikk helseplager, også forfatteren selv. Om denne rovdriften på kvinnelig arbeidskraft skriver hun: «Mange av plagene hos nonnene var nok en ubevisst protest mot det regressive opplærings-systemet [...], mens mange av slitasjesykdommene skyldtes den store arbeidsbyrden».

Som lege var Nygård knyttet både til sykehuset og klosteret. Hun ble ofte pålagt uventede og krevende representasjonsoppdrag. Hun var den eneste nonnen i MMM som snakket andre språk enn engelsk, og måtte derfor trå til når klosteret fikk gjester, enten de var pilegrimer, kardinaler eller fyrsteparet fra Monaco. Hun har mye godt å si om pasientbehandlingen. Særlig pleien av døende pasienter, »►

«Å være i Roma på den tiden var å leve midt oppi en åndelig gjæringsprosess. En kunne føle at noe var i emning.»

METTE NYGÅRD OM OPPHOLDET I ROMA

som fikk dø i fred etter at de var blitt styrket med sykesalvingens sakrament. Denne fredfylte måten å møte døden på mente hun skyldtes overbevisningen om at døden var en naturlig del av livet og intet tabu. «Etter det var det fattigslig og trist å komme tilbake til Norge og å oppleve hvor lite en har å møte døden med i velferdssamfunnet».

ROMA

Mellom klosterlivet i Irland og Spania hadde Nygård ett års studieopphold i Roma under Det annet Vatikankonsil (1962–65). «Å være i Roma på den tiden var å leve midt oppi en åndelig gjæringsprosess. En kunne føle at noe var i emning». Hun studerte ved det pavelige instituttet Regina Mundi, som i 1955 var åpnet for kvinner. Foreleserne var blant de beste hodene i teologi og de underviste i kirkehistorie, moralteologi, Det nye testamente og apologetikk. Innimellom dukket det opp eksperter fra konsilet og rapporterte om Kirkens arbeid med *aggiornamento* – fornyelse. Nygård opplevde også en personlig fornyelse. I Roma fant hun igjen sine egne europeiske røtter etter forsøket på å assimilere seg i Irland.

Under oppholdet i Roma søkte hun ikke norsk selskap, og traff bare én nordmann, cistercienseren John Willem Gran, som nylig var utnevnt til biskop i Oslo og var den eneste norske deltaker på konsilet. Nygård og en medsøster avla biskop Gran et besøk i hans kloster *Tre Fontane* utenfor Roma. Biskopen var imøtekommande og ytterst korrekt og kjørte selv damene tilbake til byen. «Slik stil hadde det ikke vært over noen av de irske biskopene», skriver Nygård fornøyd i nonneboken.

SPANIA

Etter studieåret i Roma ble hun kalt til den spanske byen León, hvor hennes orden bygget et sykehus. Spania var det landet hun satte høyest av alle. Selv om diktatoren Franco satt ved makten, var landet for henne like fullt «den katolske kirke, sol og varme, verdighet og vennlighet, og fremfor alt kultur». Hun sammenlikner Spania med Irland: Spanjolene er seg sin egen historie bevisst liksom irene, «men uten deres bitterhet og hat mot en fremmed overmakt». Arbeidspresset var høyt, men for intet å regne

mot livet i det irske moderhuset. Nonnene fikk til og med fridager og dro på picnic overalt i provinsen. De kjørte rundt i en Renault 4L, populært kalt «cuatro latas» – fire blikkbokser. Et høydepunkt i Spania-kapitlet er nonnens elleville valfart til St.Teresa-klosteret i Avila. Denne Spanias store mystiker på 1600-tallet var en av Nygårds favoritter i helgenskaren. I Spania fornemmet hun at ånden fra St. Teresa fremdeles var virksom.

HVORFOR ENDTE DET SLIK?

Da Nygård besluttet å forlate klosteret, opplevde hun angst, lidelse og smerte. Bruddet kalte hun sitt livs nederlag: «Jeg gråt meg tom av sorg og savn over alt som gikk tapt for meg. [...] Jeg elsket Spania, og jeg ville heller bo i León enn noe annet sted i verden». I klosteret hadde hun vært godt tilpasset og høyt respektert og var nettopp blitt valgt til visepriorinne. Men hun hadde ikke noe valg. Hun hadde sett for seg nonnelivet som et åndelig liv i stillhet og fordypelse, men opplevde å bli utslitt og utbrent. Hun avslutter boken med et håp i St. Teresas ånd: «Når Gud lukker en dør, åpner han et vindu».

TO ROMANER

Etter nonneboken skrev Nygård to romaner: *Mannen uten aura* (1989) og *Shamrock-ekspresen* (1990). Den første er psykologisk roman i jeg-form, den andre en klassisk kriminalroman. På hver sin måte viderefører disse bøkene erfaringer og innsikter fra nonneboken, i begge er krig og krise handlingsdrivende faktorer.

Mannen uten aura er en komplisert, mørk og alvors tung roman. Da hun skrev romanen, var Nygård interessert i «alternative tankebaner». Tibets leder, Dalai Lama, var aktuell som kandidat til Nobels fredspris, og hun ble motivert til å sette seg inn i buddhistisk sjelelære. I romanen installerer hun Dalai Lama som foredragsholder i Oslo og lar hovedpersonen gå på foredraget. Han blir slått av «at det var en slags varmeutstråling fra ham og den kom innenfra, den var ikke bare en kappe som omhyllt ham».

Shamrock-ekspresen er en kombinert krigs- og kriminalroman. Bakteppet er konflikten mellom katolikker og protestanter i Nord-Irland, som også omfatter

SKARPSKODD: Mette Nygård tolket Sigrid Undset i et psykoanalytisk perspektiv og ga litteraturforskningen nye innsikter.

det motstridende forholdet katolikkene har til den irske republikanske arméen IRA. Handlingen foregår i et kloster og dets sykehus, midtveis mellom de to hovedstedene Dublin og Belfast. Sykehuset blir brukt som et transitt-sted for IRAs våpen- og menneskesmugling. Det ble kalt Shamrock-ekspressen, etter et irsk ord som betyr trekløver, Irlands nasjonalsymbol.

UNDSET OG VINJE

Nygård var alltid en ivrig leser av Sigrid Undsets bøker. Hun tolket dem i et psykoanalytisk perspektiv og tilførte litteraturforskningen nye innsikter. I artikkelen «Far og datter hos Sigrid Undset» gjør hun et dypdykk i denne sentrale relasjonen i forfatterskapet. Hun viser hvilken skjebnesvanger betydning fraværet av en far kan ha for en ung kvinnes psykologiske utvikling, og fremmer en hypotese om den psykologiske sammenhengen mellom kvinnelig kreativitet og idealiseringen av en tapt farsfigur. Artikkelen har vært mye brukt i Undset-forskningen.

Aasmund Olavsson Vinje sto Nygård nær: «Jeg er vokst opp med Vinje og *Ferdaminni* og med dølablod i årene; i et miljø hvor gapskratten og sårheten var to sider av samme mynt», skriver hun i essayet «Ferdaminni som pilegrimsberetning». Det er en original nylesning av Vinjes klassiker *Ferdaminni fraa Sumaren 1860*, hvor han forteller om sin ferd

til Trondheim for å bivåne Carl XV's kongekroning. Nygård tolker Vinjes kroningsferd som en pilegrimsreise. Målet for kroningsreisen, Nidarosdomen, leser hun som et symbol for dikterens religiøse kall i livet, gjenreisningen av det norske målet.

PILEGRIMER OG PILEGRIMSREISER

Nygårds mange år i kloster vakte en livslang kjærlighet til kristen spiritualitet og filosofi. Å mislykkes i klosteret hadde ikke kostet henne troen. Det hadde heller ikke de mange årene i psykoanalyse. Men gudsforholdet hennes var blitt preget av større skepsis. «Tiden var kommet til å gjøre noe nytt. Så dro jeg på pilegrimsferd». Dette skriver hun i forordet til i den nevnte boken – *Og vegjine falle så vide – om gamle og nye pilegrimsmål* (1996). I den forteller hun om sine egne pilegrimsreiser til mål både i og utenfor Europa. Det er en opplysende, observant og oppbyggelig bok, etter mitt skjønn Nygårds mest interessante.

Hennes første pilegrimsreise gikk til landsbyen Medjugorje i Hercegovina i 1990. I 1981 åpenbarte jomfru Maria seg gjentatte ganger for noen tenåringer der. Hennes budskap var å oppfordre til bot og bønn om fred og forsoning i verden. Byen samlet snart tusenvis av entusiastiske pilegrimer, og det ble uavbrutt holdt messer på kroatisk, italiensk, engelsk »»

ALLSIDIG: Mette Nygård var litterært svært aktiv og skrev en selvbiografi, romaner, essays, en doktoravhandling og virket også som oversetter.

«Å få sitte i fred i noen minutter og høre Benedikts kloke og likevektige ord [...] var som å bli salvet med en velgjørende olje før dagens arbeid tok til.»

METTE NYGÅRD OM KLOSTERTIDEN

og tysk. Nygård fremstiller det hele med tvisyn, men legger ikke skjul på at hun lot seg rive med.

De neste reisen gikk til Israel, den triumferende pilegrimsbyen Santiago de Compostela, miraklenes by Lourdes, til Irland og til Russlands klostre, kirker og hellige steder. Det siste pilegrimsålet hun oppsøkte, var ikonet Den svarte Madonna, den viktigste helligdommen for katolikken i Polen.

BENEDIKTS REGEL OG BENEDIKTS BARN

Benedikts regel er en lærebok i hvordan man best skal leve i et klostersamfunn, nedtegnet av St. Benedikt av Nursia omkring 530, og et grunnleggende dokument i Vestens kultur- og sivilisasjonshistorie. Da Nygård var i kloster, hørte hun daglig en opplesning fra Benedikts regel. «Å få sitte i fred i noen minutter og høre Benedikts kloke og likevektige ord [...] var som å bli salvet med en velgjørende olje før dagens arbeid tok til». Nygård har oversatt fra latin både Benedikts regel og vitaet om ham. Oversettelsene ble utgitt i boken *St. Benedikt: Regel/Vita* (2009) med en fyldig innledning av kirkehistorikeren Jan Schumacher.

Prinsippene i regelen er fortsatt levedyktige og

anvendelige for alle som søker noe som gir mening utenfor dem selv, det vil si Gud. I sakprosa-boken *Benedikts barn. Fortellinger om å finne seg selv i andre* (2002) skriver Nygård om en rekke slike mennesker. De er Benedikts barn, fordi deres åndelige røtter kan føres tilbake til Benedikt og hans regel. Det gjelder folk fra ulike tider, konfesjoner og livssyn. Noen er kjente og tilhører historien, som Teresa av Avila, William Booth og Ole Hallesby – sistnevnte presenteres som «en mystiker i den europeiske bønnetradisjon». De andre er personer som Nygård har intervjuet, og som i hennes øyne viderefører Benedikts tradisjoner i vår tid, enten de er seg det bevisst eller ikke. De har truffet et selvstendig valg om å bruke livet i tjeneste for sine medmennesker på ulike virkefelt, fra å drive smerteklinikk for AIDS-pasienter i Uganda, til brønnboring for fattige romfolk i Romania, eller i stille bønn for verden, som karmelittene i klosteret i Tromsø.

FILOSOFISK DOKTORGRAD

Hennes siste bok, *Vendepunktet: Den katolske kirkes forhold til jødene før og etter Det annet Vatikankonsil*, er en omarbeidet versjon av Nygårds doktoravhandling. Den gir en oversikt over forholdet mellom jøder og kristne fra Jesu tid til 1900-tallet og frem til Det annet Vatikankonsil, som ble et vendepunkt i relasjonen mellom jøder og kristne. Den tysk-jødiske filosof og karmelittnonne Edith Stein spiller en slags underliggende hovedrolle i doktoravhandlingen – selv om den ikke handler om henne. Det er ikke overraskende, for Edith Stein var Nygårds gamle heltinne og forbilde siden hun var ung. Hun identifiserte seg med henne og valgte Edith som sitt nonnenavn.

Mette Nygård døde 26. november 2020. •

«Vel er det forskjellige nådegaver, men Ånden er den samme, og der er forskjellige krafttytringer, men Ånden er den samme, – men det er den samme Gud som virker alt i alle.» (1. Kor. 12, 4,5).

Den hellige Ånd skaper enhet og mangfold

TEKST: FR. ARNE FJELD, O.P.

Til pinse leste vi fortellingen om folkets ulydighet som førte til Babels forvirring: Gud sørget for at deres onde prosjekt ble hindret, ved at de ikke lenger kunne forstå hverandre. Mens på pinsedag kom Den hellige ånd og gjorde at alle kunne forstå, selv om de snakket forskjellige språk.

Den hellige Ånd skaper fortsatt enhet, ved at vi ved dåpen blir lemmer på samme Kristi legeme, medlemmer av den ene kirke. «En, hellig, katolsk og apostolisk...».

Men Ånden skaper også mangfold. I 1. korinterbrev skriver Paulus om «forskjellige nådegaver» og «forskjellige krafttytringer».

Heller ikke liturgien, gudstjenesteformen, er uniformert. I Urkirken ble messen feiret på forskjellige språk. Også i dag synger vi «Kyrie eleison» til minne om den tid da gresk var det vanlige språket i Midt-østen. Det Nye testamente er skrevet på gresk.

I århundrene som fulgte, ble messen feiret etter lokal skikk. Vi har bevart alterboken fra Nidaros, «Missale Nidrosiense», trykt i København 1517. Denne liturgien har røtter fra 1200-tallets Norge, og også angelsaksiske røtter (Jfr. Store norske leksikon). Fra Toledo i Spania kjenner vi «Mozarabisk» liturgi, påvirket av arabisk språk.

Først ved Tridentinerkonsilet gjorde den katolske kirke i 1570 latin til det eneste liturgiske språk. Det var for bedre å hindre misforståelser, når boktrykkerkunsten gjorde Bibelen tilgjengelig for alle, også de ulærde. «Missale Romanum», den romerske alterboken, ble obligatorisk i den romersk katolske kirke.

Det annet vatikankonsil hadde, foruten slagordet «aggiornamento» – ajourføring – programmet «tilbake

til kildene». Konsilets konstitusjon «De Sacra liturgia» – «Gudstjenestens fornyelse», promulgert 4. desember 1963, ville «gi messen tilbake til legfolket», ved at den ble feiret på folkets språk.

Siden liturgisk musikk følger aksentueringen i tekstene, måtte det komponeres ny musikk. Endel av denne ble i Norge komponert i huset hvor jeg bor, St. Dominikus kloster, av p. Thoralf Norheim. Rolf Østby Egil Hovland og Wolfgang Plagge er også representert i salmeboken «Lov Herren».

Heldigvis kan man synge de «faste ledd» i messen på latin, også i en messe som ellers feires på norsk. Slik gjør vi det fortsatt i St. Dominikus kirke i Oslo. I tillegg fikk enkelte kirker i oppgave å fortsette å feire messen som før konsilet, for at denne formen ikke skulle glemmes, i London bl.a. i Brompton Oratory, og dominikanernes St. Dominic's Church nær Hampstead.

Den hellige Ånd skaper ikke uniformering. Et eksempel på mangfold er liturgien hos de såkalt «uner-te kirkene», øst-europeiske kirker som har østlig praksis, men som anerkjenner biskopen av Romas primat. I Oslo har vi nå fått innredet et kirkerom i St. Hallvard kirke på Enerhaugen etter østlig tradisjon, med ikonostas og ikoner, hvor p. Myron Kuspys, som er av «dob-belt ritus», feirer «den guddommelige liturgi».

«Vinden blåser hvor den vil, du hører den suser, men hvor den kommer fra, og hvor den blåser hen, det vet du ikke. Og slik er det også med dem som er født av Ånden» (Joh. 3.8.)

La oss glede oss over rikdommen som Den hellige Ånd har skjenket oss gjennom tidene, og holde den levende. •

NAVN: **Helge Erik Solberg**
YRKE: **Pensjonert overlege**
ALDER: **87 år**
FRA: **Norge**

Helge Erik Solberg konverterte i 1957. Siden har han bl.a vært medlem av «St.Olav»s redaksjon, formann i Legmannsrådet i OKB og leder for legdominikanernes fraterinitet i La Sainte Baume i Frankrike. Dertil er han en ivrig amatørkokk.

Hvorfor falt valget på akkurat denne retten?

Familien hadde i 18 år et fritidshus i Sør-Frankrike. Blant alle rettene vi lærte å kjenne og å lage, var denne en favoritt. Den er smaksrik og enkel å lage.

Hva kjennetegner for deg det fransk kjøkken?

Fransk mat er svært variert og benytter på mesterlig måte de gode råvarene. Selv enkle restauranter serverer ofte mat i gastronomisk klasse.

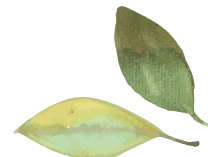
Hva gjør matlaging så lystbetont for deg?

Å lage god mat er mitt bidrag til godt samvær når vi har venner på besøk.

Du og din kone Elisabeth har nå en leilighet i Spania. Var det en stor overgang å bli kjent med spansk kokkekunst?

Det spanske kjøkkenet er også veldig godt, variert og spennende, så overgangen var bare en god opplevelse.

EN «HEMMELIG» OPPSKRIFT PÅ PROVENÇALSK BOEUF EN DAUBE

Boeuf en daube er en klassisk kjøttgryte fra Sør-Frankrike. Tradisjonelt blir denne retten laget i en keramisk gryte med lokk, en «daubière», men en vanlig jerngryte med lokk er like velegnet. Retten kan lages med ulike typer kjøtt, men oksekjøtt er nok det vanligste. Langtids-brasering ved lav temperatur gjør kjøttet svært mørt. Rødvin i sausen er obligatorisk. Bon appétit!

TEKST: NILS HEYERDAHL

INGREDIENSER (4 PERSONER)

800 g oksekjøtt (gjerne høyrygg)

200 g bacon, tykke skiver

3–4 gulrøtter

250 g småløk (vekt før rensing)

1 løk

4–5 fedd hvitløk

litt persille eller annen grønn garnityr

rødvin

4 laurbærblad

salt, pepper, provencekrydder

maizena brun

smør (til fetting av gryta)

stekeolje

FREM GANGSMÅTE

Skjær kjøtt i passende biter, ikke for små, og stek dem raskt i panne til overflaten er pent brun. Skjær bacon i passende biter, ikke for små, som også må brunes. Rens og del løk og hvitløk og stek forsiktig til løken blir myk, men ikke brun. Del gulrøtter i passende biter, ikke for små.

Smør gryta. Legg så i laurbærblader, løk, hvitløk, bacon, kjøtt og gulrøtter. Dryss over litt salt, pepper og urtekrydder. Tøm over rødvin til alt nesten er dekket. (Erstatt eventuelt noe av vinen med buljong eller vann). Kok opp på plate. Legg så på tettsluttende lokk, og sett gryta til langtids-brasering i forvarmet stekeovn ved 110 oC.

Mens det skjer, kan småløk renses. Ta gryta ut etter 3 timer, legg i småløken, kok opp på plate, legg på lokk og

sett gryta inn i ovnen igjen. La trekke én time til ved uendret temperatur. Mot slutten av tiden bør det kontrolleres om kjøttet er blitt helt mørt; hvis ikke, la retten trekke litt mer.

Ta opp alt det faste med hullskje og tøm resten gjennom en sil. Kok eventuelt inn sausen til ønsket volum, juster med salt og pepper, og jevn med brun Maizena.

Servering: Varm om nødvendig saus og det faste. Anrett pent på egnet fat med gulrøtter og småløk oppå kjøttet; tøm evt. over litt av sausen og garner med noe grønt. I Provence spiser man ofte retten med pasta og uten ekstra grønnsaker, men det er kanskje enda bedre med potetstappe og aspargesbønner, gjerne smørdampede. Drikke: rødvin eller et godt alkoholfritt alternativ.

Et spill for Gud?

TEKST: SR. HEDVIG SOPHIE AV KRISTUS KONGEN OG MARIAS UPLETTEDE
UNNFANGELSE, KLOSTERET TOTUS TUUS, TROMSØ

Følgende anekdote fortelles om vår ordens hellige Moder Teresa av Avila:

«En svært så forutinntatt besøkende ba om å få treffe vår Moder i samtalerommet.

Der betrodde den oppriktige karen at han var redd for de uskodde søstrenes botsliv. Han syntes synd på dem, sa han, og ba Gud hjelpe dem til å holde ut. Etter hans skjønn kunne det ikke være annet enn ensomhet og pine bak klostergitteret. «Si meg, Moder Teresa, hva holder de på med akkurat nå, disse nonnene som De holder inne-stengt her?» spurte han. «Når sant skal sies,» svarte hel-genen smilende og i sitt alminnelige toneleie, «De har god grunn til å synes synd på dem. De er helt utrøstelige. Nå er julen like rundt hjørnet og de vet ennå ikke hvilken rolle de skal ha i den komedien som skal settes opp.» «Men hva er det De sier, Moder Teresa! Forteller De meg at dere setter opp skuespill her inne?» svarte den besøkende overrasket. «Ja, selvfølgelig!» svarte Vår Moder, med et skjelsmsk smil.

IKKE BARE DEN GANG, men også i dag kan vi møte et undrende blikk hos dem som får høre at vi setter opp små teaterstykker og tablåer i Karmel. Er da det mulig? Og hva skulle det tjene til? Ja, det er mulig. Fra Sta.Terasas egne skrifter og brev vet vi mye om teaterets rolle i det karmelittiske liv. Hun var i aller høyeste grad utstyrt med sunt bondevett og så nødvendigheten av å gi søstrene et pusterom i det ellers så strengt regulerte liv. Hun tålte heller ikke tanken på at søstrene skulle kle seg i en rigid fromhet. Deres vielse til Kristus, deres selvhengivelse skulle leves med glede og høysinn.

NED GJENNOM HISTORIEN er det bevart dikt, sanger, skuespill og prosatekster som er blitt fremført i karmelittklostrene. Tradisjonen er blitt videreformidlet til stadig nye generasjoner og kulturer. Teresa selv skrev sanger og dikt særlig til søstrenes ikledninger eller løfteavleggelse. Forestillinger om julemysteriet fikk tidlig en fremtredende plass. Etter hvert utviklet det seg også en tradisjon for å fremføre et spill eller andre opptredener i anledning av priorinnens navne- eller festdag. På festen for de uskyldige barn fikk også novisene spillerom. Ofte ble tekstene videreformidlet til andre klostre, og tradisjonen med å benytte seg av tidstypiske temaer, klassiske dramaer, helgenbiografier samt melodier fra populærmusikken har holdt seg til i dag.

OG HVA TJENER SÅ DETTE TIL? Felleskap og samhold i kommuniteten, åpenhet for den andre, for hennes talenter og ideer. Kort sagt handler det om å ta vare på og fordype vårt forhold til Gud og til hverandre. Hos oss forberedes det fortsatt skuespill, mysterier eller tablåer blant annet i anledning

av priorinnens navnedag. Til runde dager og ordensjubileer skrives det gjerne dikt eller sanger. Slike prosjekter krever hele kommunitetens engasjement. Noen må forfatte en tekst, andre forbereder scenografi og kostymer, atter andre tilpasser lys og lyd. Og kanskje den største utfordringen: alt må gjøres i den såkalte «mellomtiden», altså i tillegg til all korbønn, indre bønn, arbeidsoppgaver og fellesliv.

EN VIKTIG GREN PÅ KARMELS TEATER-TRE er Sta.Therese av Lisieux. Den 17. mai i år feiret Kirken 100-årsdagen for hennes helligkåring. Vel kjent er hennes *En sjels historie*, mange kjenner nok også en del av hennes dikt, men hennes åtte iscenesettelser, såkalte oppbyggelige rekreasjoner, er mindre kjent. De spenner fra enkle og noe naive tekster til lengre og dyptpløyende skuespill. Samtidig føyer alle tekstene seg inn i det teresianske karmels tradisjon; de skal inspirere, bringe glede og adspredelse for kommuniteten, samtidig som de har innhold og gir rom for ettertanke. Men et annet aspekt er viktig å få med: hennes evne til å rettlede og forme sine noviser ved å benytte seg av denne tradisjonen, samtidig som hun kunne hjelpe hele kommuniteten i en vanskelig situasjon, uten å heve seg over dem, eller innta en priorinnes rolle. Hun skrev av lydighet, for å glede de andre og Gud. Denne holdningen og hennes Gudgitte innsikt og geni kommer særlig til uttrykk i stykket Ydmykhetens triumf.

I mars 1896 ble Moder Marie de Gonzague valgt til Lisieux-kommunitetens priorinne etter syv valgonganger. Priorinnen tar seg nær av at valget hadde trukket ut, for «hun trodde seg elsket av sin kjære flokk». Situasjonen i kommuniteten er vanskelig, det er en troens prøvelse kommuniteten erfarer, fra priorinnen og ned til den yngste novise. Therese er seg bevisst dette, hun merker seg splittelse og partidannelse, samt en verdslig holdning hos enkelte søstre; de fjesker for priorinnen. Som ansvarlig for novisene er dette noe hun på det sterkeste ønsker å komme til livs. I juni skal priorinnen feire sin navnedag og anledningen byr seg.

MED DETTE SOM UTGANGSPUNKT får kommuniteten servert et stykke skrevet med skarpsinn og glimt i øyet. De får et innblikk i sitt eget liv, med hvilken glede og frigjorthet løftene skulle leves, i motsetning til de fortapte englers interne stridigheter og deres kamp mot Kirken og mot Karmel. De blir forestilt det eneste våpen som de, ved å være lydige mot Guds vilje, kan triumfere over den Onde med: ydmykhet. Slik får Therese på en diskre måte formidlet både til sin priorinnen og alle sine medsøstre hva som står på spill om bitterheten får slå rot, om stridighetene og hykleriet fortsetter – deres kall. For Therese er all åndelig kamp en kamp innad i Kirken og for Kirken, en kamp for at Jesu frelsende verk får seire.

Teater i Karmel – et spill for galleriet, eller for Gud? •

Katter eller katedraler?

I middelalderen ble katter sett på som djevelens dyr. Paven sørget for at man tok livet av millioner. Følgelig var det fritt frem for rotter og Svartedauden. Man kunne til og med ble regnet som heks og brent om man eide en katt.

TEKST: BJØRN ARE DAVIDSEN

Dette er en av mytene med størst gjennomslag i dag, ikke minst hos katteelskere. Venstres tidligere partileder Trine Skei Grande var lite nådig i «Sommer i P2»:

«I middelalderen så hadde katten vel sin dårligste periode, for dem som fant opp heksefordrivelsen og skulle ta bort alt det onde som djevelens verk var, fant ut at katten skulle med i samme runde. Og hekseforfølgelsene var grusomme, men følgene av det at katten ble forfulgt var enda mer grusom.»

HVA SKAL MAN SI om en kirke som ikke bare forfulgte og slaktet katter, men gjorde at titalls millioner flere mennesker døde i Svartedauden? Ikke rart det opprører godhjertede ildsjeler som tidligere leder av Dyrebeskyttelsen, Kari Mills, med Kongens Fortjenestemedalje for å ha reddet tusenvis av katter: «Kirken mente katten var forbundet med det onde som heksekrefter, voodoo og svart magi. Folk ble torturert om de hjalp en syk eller skadet katt, og de som eide en katt ble beskyldt for hekseri».

DET KUNNE GÅTT RETT INN i *Da*

Vinci-koden når grunnen sies å være at kirken forkastet evangelier som omtalte katter. Men nå er slike skrifter som «De Tolv Helliges Evangelium» kommet frem i dagens lys «etter nesten 2 000 år i skjult mørke». For her møter vi en «Jesus som finner og tar seg av en herreløs katt, og sier at katten er vår medskapning». Hadde denne teksten vært med i «den kristne bibel, så ville menneskehetens historie (her i Vesten) vært karakterisert ved større vennlighet såvel overfor katter som for alle andre dyr».

Ikke uventet nevnes ikke at denne *De Tolv Helliges Evangelium* ikke er en hebraisk eller gresk tekst, men engelsk. Ikke fra middelalderen, men 1881. Ikke basert på en tekst funnet i Midt-Østen, men angivelig i et buddhisttempel i Tibet. Og ikke av en forsker, men av Gideon Jasper Richard Ouseley (1835-1906), opptatt av teosofi. Altså en moderne tekst med vekt på vegetarisme, dyrevelferd og en mer spirituell livsstil.

SELV UTEN BELEGG LEVER MYTEN om kirken og katter videre. Den norske *Cat Office* forteller om «tiden som ble kalt 'Dark ages' i Europa, og hvor

vitenskapelig kunnskap og forståelsen av naturen var lav og troen på det overnaturlige og kristendommen var på sitt høyeste». Og behandlingen av katter på det laveste.

«Katter ble også drept og kattepopulasjonen gikk drastisk ned, noe som påvirket rotte- og musepopulasjonen. Dette førte til sykdom som drepte 25 millioner mennesker på 5 år, som de uvitende menneskene igjen tok som et tegn på kattens kontakt med djevelen».

Finnes det noen form for belegg for dette? Var Svartedauden så mye verre i Europa? Nei, den var like ille i Asia og Midtøsten – mellom 40 og 60 % døde. Den kom flere ganger tilbake i senere århundrer, uten sammenheng med antall katter. Nyere forskning tyder på at pesten også spredde seg ved kontakt- og dråpesmitte i områder med lite rotter.

UANSETT ER DET EN MYTE at kirken forfulgte katter. Vi mangler ikke tegninger og tekster der katter går uforstyrret rundt i hus og hage. Det er ingen kilder til at en pave skal ha forbudt katter. Antagelig bygger myten på at pave Gregor IX i 1233 i skriftet *Vox in Rama* gjenga et rituale der en heretisk sekt i Nord-Tyskland involverte en svart katt: «Etter måltidet reiser alle seg, og en statue av en svart katt kommer til live, går baklengs med halen hevet. Den nye innvidde og deretter sektens leder kysser katten på baken.»

«Forestillingen om kirkens store kattejakt er fri fantasi. Katter var ikke mislikte i middelalderen. Et utall tegninger viser at de var utbredte og populære.»

SOM MENNESKER: I middelalderen ble ofte katter fremstilt som om de drev med menneskelige aktiviteter.

Dette ble likevel ikke tolket til at statuer eller svarte katter generelt var demoniske. Man ble ikke regnet som heks bare for å eie en katt. Interessant finnes ingen tilsvarende påstander om store padder – eller avmagrete bleke menn – også nevnt av *Vox in Rama*. For brevet hadde liten betydning, handlet om lokale forhold og ble sent til fem personer.

FORESTILLINGEN OM KIRKENS STORE KATTEJAKT er fri fantasi. Katter var ikke mislikte i middelalderen. Et utall tegninger viser at de var utbredte og populære. Fortellingen vokste for alvor frem i takt med andre myter om kirken i 18- og 1900-tallets populærhistorie,

men kanskje først og fremst i dyrevernlitteratur, som etterordet i Donald Engels *Classical Cats: The Rise and Fall of the Sacred Cat* fra 2001.

Ved siden av *Vox in Rama*, trakk Engel frem *tegninger* av noen som tok livet av en katt. Og påsto uten kilder at man kunne bli mistenkt for å være heks bare for å ha en katt. Det betyr ikke at katter har levd trygt i alle deler av historien. For de ble faktisk svært utsatt i en periode på 15-1600-tallet – altså etter middelalderen. Men årsaken var på mange måter den motsatte av myten om kirken. Man drepte katter og hunder fordi man mistenkte at de var smittebærere – og rett og slett forårsaket pest.

Bakgrunnen var ikke religiøs fanatisme, men rasjonell folkehelse. Vi bør likevel ikke bruke dette til å spre skepsis om helsemyndighetene.

LITTERATUR:

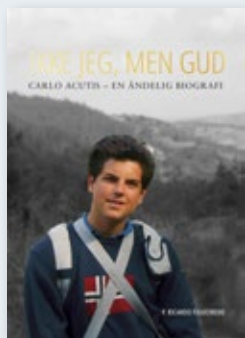
Historien om Sorte Katter, Hekser og Halloween, Cat Office 30.10.2019, oppdatert 19.10.2020.

Trine Skei Grande: *Sommer i P2*, 09.08.2012 (etter 8 minutter).

Kari Mills: *Katten: Elsket og æret, fryktet og hatet*, Dyrenes Forsvarer 3/98.

Spencer McDaniel: *Were Cats Really Killed En Masse During the Middle Ages? Tales of Times Forgotten*, 05.11.2019.

Tim O'Neill: *Cats, the Black Death and a Pope*, History for Atheists, 08.04.2017.

RICARDO FIGUEIREDO
IKKE JEG, MEN GUD
CARLO ACUTIS - EN
ÅNDELIG BIOGRAFI
 ST. OLAV FORLAG, 2025

—“—
**Carlo kan
 nok være et
 forbilde for unge
 katolikker i dag
 på en annen måte,
 fordi han til
 forskjell fra
 disse andre
 vokste opp i en
 verden preget av
 digital teknologi.**

—”—

En håndbok til hellighet i hverdagen

OMTALT AV ØYVIND JOHANNES VARDENÆR EVENSTAD

Dette er en liten og lett bok som får plass i lommen (avhengig av lommens størrelse), og som derfor kan fungere som en håndbok til hellighet i hverdagen. Den er nemlig det også, i tillegg til å være et sammendrag av ulike biografier om den salige Carlo Acutis (1991–2006). Boken, opprinnelig utgitt i 2019, ble oversatt til norsk i forbindelse med at den italienske femten-åringen skulle kanoniseres 27. april 2025. Etter pave Frans' død ble kanoniseringen utsatt, siden den ikke kan gjennomføres uten en pave.

FØRSTE «MILLENNIUMSHELGEN»

Carlo Acutis blir med rette omtalt som Kirkens første «millenniumshelgen», fordi han (når han er kanonisert) vil være den første helgenen som tilhører millenniumsgenerasjonen – det vil si generasjonen som er født mellom 1981 og 1996. Det er ikke fordi han er den yngste helgenen noensinne. Den hellige Dominikus Savio, Don Boscos læregutt, var bare fjorten år gammel da han døde i 1857. De hellige Francisco og Jacinta Marto, to av gjeterbarna fra Fátima, døde henholdsvis ti og ni år gamle.

Carlo kan nok være et forbilde for unge katolikker i dag på en annen måte, fordi han til forskjell fra disse andre vokste opp i en verden preget av digital teknologi. P. Ricardo Figueiredo forteller om hans datatalent, at han spilte videospill, men også at han formidlet troen gjennom nettsider viet til Maria-åpenbaringer (themarianapparitions.org) og eukaristiske mirakler (miracolieucaistici.org). Forfatteren siterer pave Frans, som i sin apostoliske formaning *Christus vivit* fra 2019 skriver:

Det er sant at den digitale verden kan utsette deg for risikoen ved å lukke deg inn i deg selv, for isolasjon eller for tomme gleder. Men ikke glem at det finnes unge mennesker som også innenfor dette

feltet er kreative og til tider geniale. Et eksempel på dette er den unge Carlo Acutis.

I den forstand kan han vel være et forbilde for alle kristne, ikke bare ungdommer, som forsøker å leve ut troen i et moderne og digitalisert samfunn. P. Ricardo anerkjenner også dette: «Hver og en av oss er kalt til å være hellig her og nå, midt i det livet vi lever, med den personligheten og de skavankene vi har». Carlo Acutis er en påminnelse om det universelle kallet til hellighet, som ble vektlagt av Det annet vatikankonsil.

TRINN PÅ VEIEN TIL HELLIGHET

Det er på grunn av sin universelle relevans for katolikker i alle aldre at boken kan beskrives som en håndbok til hellighet i hverdagen. Dette er helligheten «rett utenfor dørstokken», som pave Frans skriver i sin apostoliske formaning *Gaudete et exsultate* fra 2018. Den avdøde paven så hellighet i «foreldrene som oppdrar sine barn med så mye kjærlighet, i mennene og kvinnene som jobber for å skaffe mat på bordet, i de syke, i de gamle ordenssøstre som smiler og smiler».

Selv om Carlo Acutis levde et vanlig liv med skole, fotball og venner, var det noe spesielt ved ham. Da han fikk diagnosen akutt leukemi (blodkreft), sa han: «Jeg er glad for å dø, for jeg har ikke kastet bort et eneste øyeblikk på ting som ikke behaget Gud.» Ved første øyekast kan dette virke uoppnåelig og fjernt. Poenget er nok at det faktisk er mulig å nå dette stadium, også for en som lever midt i verden. Det betyr ikke at man blir født sånn; Carlo måtte også arbeide med sin egen skrøpelighet.

Gjennom boken presenteres deler av Carlos «livsprosjekt» og hans tips for å vokse i hellighet: Gå til messe daglig og skriftemål ukentlig, hvis du kan; be rosenkransen og les et utdrag fra Den hellige skrift hver dag; hjelp de fattige og hjemløse, og så videre. Boken gir en nyttig forklaring av Kirkens kanoniseringsprosess:

En person går fra å kalles Guds tjener (prosessen åpnes) til ærverdig (heroiske dyder anerkjennes), deretter salig og til slutt hellig. Men også en som ikke anerkjennes på denne måten, kan være hellig.

KRISTUS I SENTRUM

Det overordnede temaet i boken er det samme som på veien til hellighet, og gjenspeiles i tittelen: Ikke jeg, men Gud. Carlo Acutis ville ikke sette seg selv, men Kristus i sentrum. Dette kommer til uttrykk i hans store hengivenhet for eukaristien, både i kommunion og tilbedelse. Hans forståelse av realpresensen var imponerende for en tenåringsgut. Da Carlo ble spurt om han ikke ville dra til Det hellige land, sa han: «Vi har Jerusalem rett ved siden av huset vårt.» Dette var en referanse til tabernaklene i kirkene i Milano, der «Jesus er virkelig til stede på samme måte som da han levde i Palestina».

Også vår nye pave, Leo XIV, har slått an en kristosentrisk tone. I sin første preken til kardinalene etter konklave, beskrev han sin forpliktelse som «å forsvinne, slik at Kristus kan bli værende, å gjøre seg liten, slik at han blir kjent og herliggjort». Carlo Acutis beskrev hellighet som «mindre av meg selv for å gi plass til Gud». Det er også en annen forbindelse til vår nye pave: Carlo gikk på skole ved Leo XIII's institutt i Milano, oppkalt etter paven som Leo XIV tok navnet sitt fra.

Den salige Carlo Acutis er forbilledlig i så mangt: å være seg selv, ikke en kopi av andre; å leve et gledesfylt liv, samtidig som man anerkjenner syndens alvor; å snakke med Jesus hver dag og oppsøke ham i eukaristien; å se og hjelpe dem som lider nød; å forene seg med Kristus i sine egne lidelser. Mot slutten av boken gir p. Ricardo en viktig påminnelse om at Carlo ifølge Kirkens lære ikke bare er et forbilde, men også en *forbeder*. Han kan be for at vi må bli hellige som ham. •

BLIKK I ARKIVET

PAVEVALG

Blikk i arkivet er en spalte som trekker frem klipp fra gamle numre av *St. Olav*, og denne gangen også fra *Broen*. Takket være arbeidet med å digitalisere alle bladene er dette blitt enklere enn noen gang.

2013: Pave Frans

Den måten pave Frans har begynt sin tjeneste som Peters etterfølger på, er i tråd med mange av Kirkens hyrders stil i Argentina og i Sør-Amerika. Det er meget jeg kjenner igjen i hans væremåte, og jeg tror og håper at den kan virke forfriskende og inspirerende i Kirken. Det at Kirken har i dag en pave som har en annen erfaring med kirke og samfunn enn i vår del av verden, kan bare være positivt i det lange løp.

P. Arne Marco Kirsebom i *St. Olav*, nr. 3/2013

2005: Pave Benedikt XVI

Pontifex – brobygger – er en av pavens mange ærestitler. Og her er signaler om at den tidligere prefekten (noe malisøst kalt «troens vaktbikkje» eller endog «storinkvisitoren»), nå hyrde for en verdensomspennende, men fragmentert flokk, ønsker både å bygge broer og «lytte» (forøvrig det første ord i hans navnebror Benedikts klosterregel!).

Unni Klepper Joynt i *St. Olav*, nr. 7–8/2005

1978: Pave Johannes Paul II

Valget av den polske kardinal Karol Wojtyła til pave, kom like overraskende som det av hans forgjenger. Likevel bekrefter det en linje som alt er trukket opp: pastoral, ingen erfaring i kurien eller det pavelige diplomati; heller ikke hørte han med blant «pave-kandidatene». Når den nye pave velger navnet Johannes Paul II, må vi tro at han ønsker å følge den kurs som Johannes XXIII og Paul VI staket opp: Fortsette Konsilets virkeliggjørelse.

Redaksjonelt i *St. Olav*, nr. 20/1978

1963: Pave Paul VI

En senere ettertid, som ikke lenger er så opptatt av den menneskelige ulikhet mellom de tre siste paver, vil tydeligere måtte se hvor meget Pius XII, Johannes XXIII og Paul VI egentlig var felles om, og skyldte hverandre innbyrdes. At Kirken, tungt rammet av pavens død midt under konsilet, samler seg til å velge en leder som Paul VI, er et talende vitnesbyrd om dens vitalitet. H. Riber-Mohn i *St. Olav*, nr. 13/1963

1958: Pave Johannes XXIII

En folkemengde på hundretusener, samlet på Petersplassen og tett i tett nedover Via della Conciliazione, kom med et tordnende bifall da den 84-årige kardinal Nicola Canali plaserte den tredoble juvelbesatte krone på pave Johannes XXIII's hode. Den høytidelige handling fant sted tirsdag 4. november kl. 13 på loggiaen foran Peterskirken høyt over mengden.

Redaksjonelt i *St. Olav*, nr. 22/1958

ELSE-BRITT NILSEN
OG KNUT W. RUYTER
**KIRKEN OG
OKKUPANTEN.
DEN KATOLSKKE KIRKE
I NORGE OG ANDRE
VERDENSKRIG.**
ST.OLAV FORLAG 2025

Grundig og tankevekkende om okkupasjonen

OMTALT AV HANS FREDRIK DAHL

Forholdet mellom den katolske kirke og nazismen under andre verdenskrig er omstridt, med tvil om hva som egentlig skjedde. Var katolikken den gang virkelig så resolute nazi-motstandere som de har ønsket å fremstå som siden? Og med hensyn til jødene: Var de kanskje såvidt preget av datidens fordommer at de må ta sin del av ansvaret for den fatale antisemittismen?

Påstandene lever, for og imot. At det nå er kommet en bok som belyser akkurat dette, må hilses velkommen. Enda mer at redaktørene Else-Britt Nilsen og Knut W. Ruyter har undersøkt materialet til bunns, ved å spore opp alle de kildene som måtte eksistere om dette vanskelige forholdet.

IKKE FULL MOTSTAND

Resultatet er at vi definitivt må ta inn over oss at den katolske kirke i Norge ikke ytte den motstand mot nazi-okkupanten som vi kanskje ønsker i dag. Dessuten at kirkens syn på jødeforfølgelsen neppe holdt mål. Den litt selvskrytende formuleringen i St. Olav 1945 om at «Vi var med», ga kanskje norske katolikker en plass i frigjøringen. Det kan man jo forstå. Men landskapet er mer komplisert, for livet under okkupasjonen krevde mer av tilpassing og mindre av motstand og heroisme, enn man kanskje skulle tro.

Antologien «Kirken under okkupasjonen» går grundig til verks når det gjelder å vise dette. Til sammen 13 kapitler, skrevet av fremstående spesialister, presenterer ulike sider av saken, til dels som nye tilskudd til okkupasjonshistorien generelt. Blant annet får vi historien om den tyske okkupasjonen som en overveldende katolsk faktor, både på soldat- og feltprest-plan (av Torbjørn Olsen). Minst halvparten av de 3–400.000 tyske soldatene sto jo som trofeller overfor den lille katolske menigheten i Norge, selv en minoritet i eget land. Vi får også biografi-eksempler over katolske motstandshelter så vel som over norske NS-tilhengere (av Gjermund Høgh og Knut Ruyter). Dette belyser nazismens mangeartede nedslag i Norge, et alltid velkomment tema. Sågar Sigrun Slapgards SIGNAL-bidrag fra 2020 er tatt med, som dokumentasjon av at Sigrid Undset står som en av de få prinsipielle

nazi-motstandere blant oss. Også et visst utvalg av den omfattende internasjonale litteraturen presenteres, ved de bredere perspektiver som anlegges (blant annet av Werner Jeanrond).

EN VANSKELIG SITUASJON

Det fellestrekk som da stiger fram av boka samlet, er den komplekse situasjonen som oppstår når et lite kleresi som det norske, møter en overveldende kontinental okkupant – alle var jo her tyskere eller østerrikere, mens bare et mindretall av de norske katolske prestene og nesten ingen av nonnene hadde norsk opphav. Dette kom naturligvis av at Norge i utgangspunktet var en katolsk misjonsmark og derfor befolket av nederlandske, franske og tyske ordenssøstre, samt av innvandrede prester, folk som i utgangspunktet (trodde de) skulle erobre dette protestantiske landet for katolisismen. Nå ble de stående i en norsk-tysk krig, altså i en typisk nasjonal konfrontasjon. Hvordan dette artet seg for de til sammen 22 hospital-institusjoner som var drevet av internasjonale søster-kongregasjoner, er tematisert i Else-Britt Nilsens storartede kapittel «Nonner under okkupasjonen», et bidrag som må leses i forhold til hennes tidligere bok «Nonner i storm og stille» fra 2001 og tallrike andre publikasjoner. Til utdypelse av hva hun tidligere har sagt, berømmer hun nå søstrenes hemmelige motstand og illegale gjerninger – om enn dette på grunn av kildevurderingen aldri kan belyses fullt ut.

BISKOP MANGERS VAR SENTRAL

I sentrum for det hele står den luxemburg-fødte katolske biskop Jacob Mangers, 51 år i 1940. Hans virke under okkupasjonen blir især tematisert i Knut W. Ruyters mange grundige bidrag, og må regnes som en hovedsak i det sentrale spørsmål om forholdet mellom kirken og nazismen. Det gjelder altså å forstå holdningen hos denne sentrale aktør. Var han – og dermed kirken i Norge – tilpassings- eller motstands-orientert overfor den tysk-nazistiske okkupasjonsmakten? Var han innstilt på en stillferdig ordning, snarere enn på ønsket om å trosse eller bekjempe undertrykkeren?

Begge redaktørene av denne bok nytter uttrykket «tilpassing» i denne sammenheng, og

slår fast at biskopen gikk inn for stillferdige ordninger snarere enn åpen motstand mot okkupanten. Hva mer, de sier at hans direktiver til prester og ordenssøstre om å konsentrere seg om det strengt religiøse, og unngå alle politiske forhold, var ensbetydende med at han nedla *forbud* mot motstand mot nazismen. Kirken som sådan, sier de, var ikke motstandsinnstilt, og de katolikker som tok del i den aktive motstanden, trosset sin egen kirke.

Jeg tror de går litt for langt her. Mangers' ord i det ofte siterte direktivet går ikke ut på å hindre motstand, men å unngå *provokasjon*, det vil si unngå risiko for gjengjeldelser fra tysk side. Enhver motstand – også Milorgs – måtte søke å unngå slike provokasjoner, gjennom hemmelighold og skjult illegal virksomhet. Det var jo nettopp poenget! Direktivet kan derfor neppe leses som at kirken forbød motstand, slik det påstås av redaktørene her. Den kirkelige straffen som Mangers snakket om, ble da heller aldri iverksatt mot dem som faktisk drev slik motstand, til og med om de samarbeidet med kommunistene i NKP, slik noen i realiteten gjorde.

EN KRONGLETE VEI

Det er heller ikke videre skjønnsomt å påstå at frykten for tyske represalier egentlig var ugrunnet. Ingen ansvarlig leder kunne gå ut fra det – ingen gjorde det heller. Når dette belegges av uttalelser fra en enkelt dødsdømt tysker etter krigen, må sannhetsgehalten selvfølgelig bedømmes deretter. Den katolske biskopen i Oslo hadde, med sitt uvanlige korps av utenlandske prester og nonner, en kronglete vei å gå for å nå det som selvfølgelig var hans mål – å bevare kirken i Norge, hindre dens deportasjon og oppløsning. Hvilket også slås fast i denne bok, selvfølgelig. Mangers' oppgave var å beholde kirken. Det er fristende i så måte å sammenlikne hans situasjon med Berggravs. Den norske statskirken kunne oppløses – fordi prestene hadde tilhold (og til dels endog lønn) fra sine menigheter, selv om de forlot kirkene. Den katolske ville tilintetgjøres, der- som prester og nonner ble sendt ut av landet.

Kanskje dette kunne utdypes nærmere ved en betraktning av begrepet «politisk» i denne sammenheng. Både Berggrav og Mangers

skilte mellom det religiøse og det politiske; det siste måtte de love Reichskommissar å holde seg borte fra. Det tilhørte statsmakten, politikerne. Berggrav begrunnet den striden han likevel reiste mot okkupasjonsmakten ved å vise til Grunnlovens ord om Norge som en luthersk stat; kirken sto dermed over staten og det politiske. Mangers måtte på sin side presisere at protesten mot ungdomstjenesteloven (et sentralt poeng i denne sammenheng), var å understreke at hans tilslutning *ikke* gjaldt de politiske følger som lov-protesten fikk, bare det religiøse innholdet av den. Det siste var selvfølgelig for ham – og kanskje ikke så betydningsfullt som det utlegges her. Han mente jo ikke å ta avstand fra at de norske biskopene nedla sine embeter. La det samtidig være sagt at bokas kapitel om den norske kirkekampen (av Hallgeir Elstad) ellers er forbilledlig.

«GROV UNNFALLENHET OG SVIK»

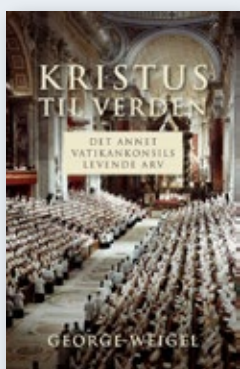
Når det så gjelder den omstendighet at Mangers omsorg for jødene primært angikk de av dem som hadde forlatt den mosaiske tro og gått over til katolisismen, er den forståelig, men absolutt ikke forsvarlig – og fordømmes, her som ellers. Skjønt nå med større styrke enn vanlig, rimelig nok, blant annet med betegnelsen «grov unnfallenhet og svik» (s.266). Vi er alle anti-anti-semitter nå, heldigvis. Kapitlene om bladet St.Olav (Heidi Marie Lindekleiv), om de katolske bokutgivelsene (Ruyter), og om St.Sunniva skole (Cordula Kilfitt Norheim) understreker alle at Mangers ikke var alene i så måte.

Alt i alt en tankevekkende bok! •

— “ —

Var katolikkene den gang virkelig så resolute nazi-motstandere som de har ønsket å fremstå som siden? Og med hensyn til jødene: Var de kanskje såvidt preget av datidens fordommer at de må ta sin del av ansvaret for den fatale antisemittismen?

— ” —

GEORGE WEIGEL
**KRISTUS TIL VERDEN.
 DET ANNET
 VATIKANKONSILS
 LEVENDE ARV.**
 OVERSATT AV
 ØYVIND JOHANNES
 VARDENÆR EVENSTAD
 ST. OLAV FORLAG 2025

— “ —
Denne boken gir et overbevisende grunnlag for å konstatere at Vatikan II var et produkt av Den Hellige Ånds inspirasjon og innflytelse.
 — ” —

Overbevisende analyse av konsilets betydning

OMTALT AV GEORG FREDRIK RIEBER-MOHN

Vatikan II, som fant sted i høstsesjoner i årene 1962-1965, var det 21. konsil i kirkens historie. Som de fleste foregående konsiler, har det sin bakgrunn i stridigheter. Kontroverser fulgte også etter dette konsilet, og fortsatt vekker det diskusjoner. Innledningsvis skriver Weigel at det er en «slående likhet mellom dem som hevder at konsilet var et katastrofalt feilgrep, og dem som insisterer på at det innledet en vidunderlig ny katolisisme. Begge synes i stor grad å være uvitende om årsakene til at Johannes XXIII anså et økumenisk konsil som nødvendig, og også om hva Vatikan II forkynnte».

Weigels mål er å fjerne denne uvitenheten, og han vier stor plass til hva som førte til konsilet. Den lærde forfatters kunnskaper i idéhistorie, teologi og kirkehistorie kommer til sin rett i en grundig gjennomgang av kirkehistorien de siste hundre år før Vatikan II.

HVA ER SÅ DEN DYPERE FORKLARINGEN på at Johannes XXIII tok initiativet til Vatikan II? Kort og sammenfattende kan det sies at kirken fra midten av 1800-tallet og utover på 1900-tallet følte seg truet av en tiltagende ateisme og verdirelativisme. «Modernismen» ble navnet på de destruktive kreftene som styrte mot et sivilisatorisk forfall. Den nytenkende og fremragende engelske teologen John Henry Newman talte og skrev i 1878 om trusselen fra en verden som er fullstendig irreligiøs, preget av «åndelig tomhet» av epidemisk karakter. I et kjent essay formulerte han syv kriterier for å kunne bedømme om en teologisk nyorientering utgjør en genuin utdypning av kirkens forståelse av Guds åpenbaring, eller

om den representerer brudd og avvik fra den sanne lære.

I MAI 1878 UTNEVNT PAVE LEO XIII den kreative John Henry Newman til kardinal, ikke uten skepsis fra ortodokse tradisjonister. Pavens implisitte budskap med denne utnevnelse var, ifølge Weigel, at katolisismen ikke kunne «fortsette og gjenta og gjenta de samme formler som hadde mislyktes i møte med modernitetens ideologier».

Den kjente franske dominikaneren Yves Congar, som hadde en betydelig innflytelse på utfallet av Vatikan II, videreførte tankene Newman utviklet i essayet som stilte opp syv kriterier for å bedømme om en teologisk utvikling er sann eller på ville veier.

OVERRASKENDE NOK peker Weigel også på pave Pius XII som en inspirator til konsilet. Overraskende fordi den romerske kurie mot slutten av hans pontifikat ble stadig mer «irritabel og trangsynt» ifølge forfatteren. Inspirasjonen kom fra encyklikaen *Mystici Corporis*. Denne var en «pavelig anerkjennelse av utviklingen i Kirkens selvforståelse i moderne tid.» Og videre: «Slik åpnet Pius XII en dør til Vatikan II.»

Da Johannes XXIII hadde bestemt seg for å innkalle til et konsil, ble spørsmålet: Hva slags konsil? Hva var hovedspørsmålene som måtte besvares? Under forberedelsene sendte han ut spørsmål til alle biskoper og overordnede for alle mannlige ordenssamfunn. At ikke kvinnelige ordensledere ble konsultert, er nesten sjokkerende for oss i dag. Heldigvis er kirken kommet mye lenger i respekten for kvinners

bidrag på alle plan i kirken, bortsett fra at de ikke kan besette geistlige stillinger. Mange svar uttrykte tilfredshet med den gjeldende situasjonen i kirken. Ett av svarene styrket paven i hans syn på betydningen av et fornyende konsil: Den unge og nytnevnte hjelpebiskopen i Krakow, Karol Wojtyla, den senere pave Johannes Paul II, sendte inn et filosofisk essay om menneskets gudgitte natur og dets iboende søken mot sin egen Skaper. Den gjennom-materialistiske verden søker å kvele denne sanne menneskelige natur – her mer enn aner vi Wojtylas erfaringer med en totalitær kommunisme. Det verden trengte, skrev han, var en Kristus-sentrert humanisme som løftet mennesket og ga det en ny forståelse av sitt transcendentale opphav og bestemmelse.

HER HAR JEG GJENGITT noen av de viktigste inspirasjonskildene til Johannes XXIII. I boken omtales langt flere. Ved åpningen av konsilet holdt paven en imponerende tale. Han var allerede alvorlig syk av kreft og hadde bare et års tid igjen å leve. Talen, *Gaudet Mater Ecclesiae*, var utvilsomt guddommelig inspirert. Kjernen var at konsilet, som kirken selv, må være radikalt Kristus-sentrert. Og da må den nødvendigvis også være misjons-sentrert.

Weigel skriver at denne talen er den beste tolkningsnøkkelen for forståelsen av konsilets to viktigste dokumenter: de dogmatiske konstitusjonene *Dei Verbum* om Guds åpenbaring og *Lumen Gentium* om Kirken. Det fører for langt å gå nærmere inn på disse. Dokumentene i seg selv er meget imponerende, i form og innhold. Og Weigels analyser er dyptpløyende og fruktbringende. De

ga meg en ny opplevelse av hvor viktig dette konsilet var. Det gjelder også hans gjennomgang av øvrige konsildokumenter.

DET ER GIVENDE, ja trosstyrkende, å lese hva biskopene samlet seg om den gang for ca. 60 år siden. Dessverre fikk konsilet ufortjent et rykte som for progressivt og splittende. Og det fikk skylden for frafall fra prestatjenesten utover på 1970-tallet. Det er misforstått og urettferdig. Antiautoritære opprør i hele den vestlige verden og en altomfattende politisering av alle samfunnssektorer bar det meste av skylden. Alle paver etter konsilet bygger mye av sin forkynnelse og encyklikaer på konsilets synspunkter. Og Weigel påviser hvordan særlig Johannes Paul II og kardinal Joseph Ratzinger, senere Benedikt XIV, i sine skrifter gir nøkler til rett forståelse av konsildokumentene.

Denne boken gir et overbevisende grunnlag for å konstatere at Vatikan II var et produkt av Den Hellige Ånds inspirasjon og innflytelse. Dets viktigste resultater avtvinger beundring og respekt. Konsilet oppfylte derved alle John Henry Newmans kriterier for en sann utvikling av den rette kristne lære.

Er boken uten svakheter? Selvsagt ikke. Weigels betraktninger om «den ateistiske humanisme» og de to verdenskrigene er preget av at han ikke er helt hjemme i stoffet. Og hans formidling lider under en forkjærlighet for vanskelige ord og uttrykk, som burde vært forklart eller forklart bedre. Noe av dette kan skyldes oversetteren Øyvind Johannes Vardenær Evenstad, som for øvrig har gjort et utmerket arbeid. •

FLANNERY O'CONNOR 100 ÅR

Troende katolikk og hvit sjåvinist

Hun var en katolsk forfatter, men det er vanskelig å fange noe eksplisitt religiøst budskap i bøkene hennes. Hun støttet likestilling mellom sorte og hvite i prinsippet, men foretrakk segregering i praksis.

TEKST: SINDRE HOVDENAKK

Flannery O'Connor var sammensatt både som forfatter og menneske. I 2025 er det 100 år siden hun ble født. Flannery O'Connor skilte seg ut på så mange måter. Selv om hun bare ble 39 år gammel, rakk hun å sette dype spor etter seg i amerikansk og internasjonal litteratur. To romaner og et tredvetalls noveller er kanskje ikke en stor litterær arv, men likevel nevnes hun som en av de viktigste navnene i det som i amerikansk tradisjon kalles sørstatsgotikken. Andre kjente navn på denne listen er William Faulkner og Tennessee Williams.

EN MINORITET

Flannery O'Connor tilbrakte hele sitt liv i den amerikanske delstaten Georgia, en sørstat så god som noen. Foreldrene hennes var av irsk avstamning, og tilhørte Den katolske kirke. Katolikken var i klart mindretall i Georgia. I dag utgjør de under ti prosent av innbyggerne i delstaten, men mange av disse er innvandrere fra latinamerikanske land.

O'Connors far døde da hun var 16 år gammel. Dødsårsaken var systemisk lupus erythematosus, en alvorlig bindevevssykdom. Tragisk nok skulle den samme sykdommen ramme Flannery selv, og medvirke til hennes tidlige død.

TEGNESERIER

Som ung studerte Flannery O'Connor sosiologi og engelsk litteratur. Senere tok hun forfatterstudier ved Universitetet i Iowa, og knyttet forbindelser til sentrale forfattere og kritikere.

Hun debuterte i 1952 med romanen *Wise Blood*, som på norsk fikk den noe underlige tittelen *Klokt blod*. Allerede her lanserer O'Connor en sentral tematikk i det videre forfatterskapet. Nemlig hvordan religion kan villedde like mye som veilede. Og det med fatale konsekvenser. Det er også på denne tiden at forfatteren kvitter seg med fornavnet Mary, som

ifølge henne selv minnet om en irsk vaskekjerring. Fra nå av var det bare Flannery.

Men før hun debuterte som forfatter hadde Flannery O'Connor utfoldet seg på et annet kunstnerisk område. Nemlig som tegneserietegner. Hun skrev og tegnet et stort antall striper for studentavisen. Så sent som for to år siden ble det også oppdaget en mengde malerier hun hadde etterlatt seg. «Jeg kan ikke skrive, men jeg kan tegne», sa hun selv en gang.

NOVELLEMESTER

Det spørs likevel om hun har dekning for denne tilsynelatende beskjedenheten. For ingen kan vel betvile at O'Connor forsvaret sin plass på det amerikanske litterære parnasset. Især novellene hennes må sies å ha tålt tidens tann svært godt.

På norsk finnes samlingen *Dommens dag*, oversatt av Aase Gjerdrum. Her er det samlet 15 av O'Connors beste noveller, og for den nysgjerrige leser er det bare å stupe rett inn det mørkeste og mest brutale innenfor ekte sørstatsgotikk.

De fleste av historiene tar utgangspunkt i livet til tilsynelatende enkle mennesker på landsbygda i Georgia. Forfatteren har en røff og fartsfylt fortellerstil, som nesten alltid ender i forferdelse, vold og død.

Alle karakterene hennes har feil og mangler, ingen slipper unna forfatterens sylskarpe blikk for menneskelig forfengelighet, feighet og forræderi.

BROTTSJØ AV FORFERDELIGHETER

Et raskt tversnitt av handlingen i de 15 novellene kan kanskje gi et inntrykk av det dystre litterære landskapet som Flannery O'Connor helst beveget seg i. I den første av novelene ender det som skal være en hyggelig biltur til Florida med voldtekt og drap. I den neste drukner en religiøs besatt guttunge. I den tredje novellen etterlater en fremmed mann sin handikappete kone langs veien, overlatt til en svært

— “ —

Alle karakterene hennes har feil og mangler, ingen slipper unna forfatterens sylskarpe blikk for menneskelig forfengelighet, feighet og forræderi.

— ” —

Flannery O'Connor debuterte i 1952 med romanen *Wise Blood*.

usikker skjebne. I den fjerde novellen gjør unggipiken Ruby alt hun kan for ikke å bli gravid og ende opp som sin mor.

Deretter følger historien om gutten Nelson og bestefaren på en togtur til byen. Her møter de på «negere», og skildringen av disse er en blanding av fascinasjon og frastøting. Akkurat denne holdningen var noe som kjennetegnet Flannery O'Connors forfatterskap.

Så følger enda ti historier som enten handler om late og trege «negere», eller om kvinner og jenter – en sjelden gang menn – som blir lurt, sveket eller i verste fall drept.

GROTESK ELLER REALISTISK

Det er ikke mye plass til positivitet, tillit og sunne mellommenneskelige relasjoner i disse tekstene.

Litteraturkritikere er som kjent ivrige etter å sette merkelapper på det de leser. Bøkene til Flannery O'Connor ble tidlig kalt groteske. Til dette repliserte hun lakonisk: «Det er min erfaring at nordstatskritikerne betrakter all sørstatslitteratur

som grotesk – med mindre den er virkelig grotesk; da sier de at den er realistisk.»

Det er et interessant spørsmål i hvilken grad forfatterens katolske tro skinner gjennom i tekstene hennes. Noen litteraturvitere mener at det er en underliggende ambisjon hos O'Connor at personene hun skriver om skal komme nærmere den guddommelige nåden gjennom lidelsene de gjennomlever.

Selv mener jeg at Flannery O'Connors tekster er såpass ironiske og overskridende, at det blir svært krevende å finne noe konstruktivt religiøst budskap i dem.

Påfallende mange av karakterene hennes fremstår som heller enkle sørstatskarakterer. I den grad de er religiøse, er det på en fundamentalistisk protestantisk måte. Akkurat slik vi kjenner det fra utallige andre fremstillinger av bibelbeltet i de amerikanske sørstatene.

DOGMER OG LITTERATUR

Flannery O'Connor skrev selv flere essays der hun drøftet »►

**For å komplisere O'Connors holdninger
ytterligere: I brev til moren Regina
forsvarer og forklarer hun at hun har
fått en afroamerikansk venn ved
Universitetet i Iowa.**

forholdet mellom diktning og religion. Om problemet med å integrere dogmer i skjønnlitteraturen, skrev hun blant annet:

«Den første erfaring som venter den som skriver, er at han ikke kan bevege eller manipulere virkeligheten i en abstrakt sannhets tjeneste. Kanskje lærer forfatteren raskere enn leseren å være ydmyk ansikt til ansikt med det som er(...)De begrensninger enhver forfatter underkaster verket, vil vokse ut av de krav som ligger i selve materialet, og disse vil som regel være mer rigorøse enn noen religion kunne pålegge det.»

Videre understreker hun: «En dimensjon som blir tatt bort er én ting; en dimensjon som blir gitt i tillegg er noe annet, og det den katolske forfatter og leser må huske, er at den ekstra dimensjons overbevisningskraft i et dikterisk verk vil bli bedømt alt etter hvor sannferdig og ubeskåret verket er på det konkrete, naturalistiske plan.»

I en annen sammenheng forklarer Flannery O'Connor hvorfor hun helst skriver om protestantisk troende: «(...)de uttrykker sin tro ved forskjellig slags dramatisk handling som er synlig nok til at jeg kan få tak på den. Jeg kan ikke skrive om noe subtilt.»

LITTERATURKRITIKER

Flannery O'Connor kunne fremstå som både ironisk og distansert, også i sitt forhold til Den katolske kirke. Likevel var hun altså hele livet en hengiven og trofast katolikk. Hun var en ivrig leser av religiøse filosofer, og var særlig opptatt av arbeidene til Gabriel Marcel. Den franske filosofen og forfatteren er blitt karakterisert som en kristen eksistensialist i tradisjonen etter Henri Bergson. Han skrev også flere nokså idétunge skuespill.

I mange år var Flannery O'Connor dessuten en produktiv litteraturkritiker. Hun skrev for lokale katolske aviser, og vek ikke unna for de tyngste og mest krevende bøkene. På denne måten fikk hun også videreført sin interesse for teologiske og etiske spørsmål.

RASISTISK HOLDNING

Den religiøst og intellektuelt anlagte Flannery O'Connor kunne fremstå som et moderne og reflektert menneske når hun ytret seg i offentligheten. Likevel er det altså en enorm elefant i rommet. Nemlig den eksplisitt rasistiske grunnholdningen som gjennomsyrrer bøkene hennes. Det er afroamerikanerne det går utover. Ord som «nigger» og «neger» springer deg i øyne når du åpner bøkene hennes.

Et eksempel jeg allerede har nevnt er novellen *Den kunstige negeren*, der en gutt og bestefaren hans på en bytur

blir de livredde når de forviller seg inn i «negerstrøket.» Fremstillingen av afroamerikanerne er så gjennomført nedlatende og karikert at det sett med moderne øyne nesten blir ufrivillig komisk. Men samtidig er inntrykket så massivt rasistisk at det unektelig gjør inntrykk.

«I DON'T LIKE NEGROES»

Flannery O'Connor var bare fire år eldre enn Martin Luther King jr., og hun må nødvendigvis ha blitt påvirket av borgerrettskampene som foregikk i USA på 1950- og 60-tallet. Martin Luther King jr. var forøvrig også født og oppvokst i O'Connors hjemstat Georgia. Likevel ser det ikke ut til at kampen han frontet vant særlig gjenklang hos henne.

Riktignok støttet hun arbeidet til King utad, på samme måte som hun i 1960 stemte på den unge, liberale – og katolske – presidentkandidaten John F. Kennedy.

Men i et brev til venninnen Maryat Lee, røpet O'Connor sine egentlige holdninger. Her gjengitt på engelsk: «You know, I'm an integrationist, by principle, and a segregationist, by taste. I don't like negroes. They all give me a pain, and the more of them I see, the less and less I like them. Particularly the new kind.»

Et stykke mellom teori og praksis der, altså.

For å komplisere O'Connors holdninger ytterligere: I brev til moren Regina forsvarer og forklarer hun at hun har fått en afroamerikansk venn ved Universitetet i Iowa.

Det er ikke så lett å gripe Flannery O'Connor.

TILBAKETRUKKET

I 1952, samtidig som hun debuterte som romanforfatter, fikk 27 år gamle O'Connor diagnosen systemisk lupus erythematosus. Den samme sykdommen som hadde lagt hennes far i en tidlig grav. De neste årene frem til sin død i 1964, tilbrakte hun for det meste på eiendommen Andalusia i Georgia, en tidligere plantasje fra slaveriets dager. I dag er eiendommen et museum over Flannery O'Connor.

De daglige rutinene på Andalusia besto av bønn, skrive og lesing. Til tross for sykdommen, klarte hun i løpet av disse årene å gjennomføre en rekke foredrag og offentlige opptredener.

Men sommeren 1964 var det slutt. Flannery O'Connor ble 39 år gammel.

100-årsjubileet for hennes fødsel kan være akkurat den anledningen du trenger for å finne fram bøkene til denne utfordrende, uortodokse og underlige forfatteren. •

Ingen skal tro alene!

St. Olav kirkeblad ønsker å bidra til å styrke troen og håpet i det katolske fellesskapet i Norge. Vi håper å gi alle våre lesere – katolikker som ikke-katolikker – innsikt i og utsyn over Kirken, troen, historien og tiden vi lever i.

GRATIS ABONNEMENT:

- ◆ Send en **SMS** til nr. 969 43 490 med kodeord **STOLAV** etterfulgt av navn og adresse
- ◆ Send en **E-post** med navn og adresse til abonnement@katolsk.no
- ◆ Ring 23 21 94 21

Kjell Arild
PollestadJulie
WilhelmsenGeorg Fredrik
Rieber-MohnAnn Jeanette
Ekberg

I evangeliets bakvendtland er tilgivelsen like grenseløs som kjærligheten

Også på en solfylt vårdag går historien sin brutale og forunderlige gang. Det elskes og hates, det fødes og drepes, det hedres og krenkes, og bak hver eneste passive verbalform står aktive menneskehjerter og slites i kampen mellom det gode og det onde.

TEKST: KJELL ARILD POLLESTAD

Det bæres gjennom historien en vel forberedt stafettpinne. En fisker fra Galilea fikk i oppdrag å bli «menneskefisker»: «Simon, Johannes' sønn, elsker du meg? – Ja, Herre, du vet at jeg elsker deg. – Vær hyrde for mine får!» Tre ganger hadde Simon Peter fornektet sin Herre, tre ganger fikk han nå erklære sin kjærlighet.

DEN «KLIPPEN» HERREN BYGGET SIN KIRKE PÅ, var en tilgitt synder. Dermed ble hans hovedoppdrag i stafettløpet å bringe videre til andre den barmhjertighet han selv var blitt favnet av. Peter fikk i utgangspunktet lære at tilgivelsen er grenseløs som kjærligheten. Det var en lære som ofte skulle få trange kår i menneskenes liv og historie.

Men i alle århundrer var det menn og kvinner som lot seg forvandle og foredle av den. Den mest berømte levde på 1200-tallet og heter Frans av Assisi. Han flyttet helhjertet inn i evangeliets bakvendtland og gjorde «saligprisningene» til lov og eneste rettesnor for sitt liv: «Salige er de fattige.»

FOR EN TID SIDEN STOD EN ENKEL TREKISTE på Petersplassen, foran Michelangelos mektige fasade og Berninis favnende søylerekker. I kisten lå pave Frans, nummer 266 i rekken av dem som førte pinnen i Peterstafetten. Til høyre for alteret – sett nedenfra – satt en svartkledt og rekordstor forsamling av denne verdens mektige, til venstre en rødskrudet og like rekordstor skare av eldede kardinaler.

Om vi hadde kunnet se inn i hjertene, og latt det røde være uttrykk for tro og kjærlighet og det svarte for det motsatte, ville det nok kommet til syne en god del rødt blant de svarte, og adskillig svart blant de røde – ja vi ville nok se at de fleste hjerter på Petersplassen var tofarget.

KIRKEN HAR ALLTID VISST AT SLIK ER DET. Pave Frans var aldri naiv når han kysset fangers føtter i

fengslene og holdt barmhjertighetens dør åpen for alle. Han var hjemmekjent i troens mysterium og stod i alle sine prestelige år ved alteret og feiret det ubegripelige offer som er grunnlaget for Guds omfavnelse av sitt falne og elskede skaperverk.

Pave Frans hadde ønsket seg en enkel gravferd, og enkel ble den i all sin overdådighet. Messen ble ledet av en 91 år gammel kardinal, som kraftfullt og helt uten salvelse – men i lyset fra pave Frans' liv – fikk troens riter til å fremstå nærmest som selvfølgeligheter.

HUNDREVIS AV PRESTEHENDER brakte Livets brød ut til de mange tusener på plassen, og på fjernsynsskjermene kunne folk få et gløtt av skjønnheten i den troens verden som pave Frans ved sitt liv og sitt virke gjorde synlig for så mange: Han virkeliggjorde den av pavens mange titler som er mest i samklang med evangeliet: «Servus servorum Dei» – Guds tjeneres tjener.

ET AV DE MANGE BILDER SOM GIKK UT I VERDEN forestilte to menn som satt på hver sin enkle stol i en nesten tom Peterskirke. Det er ikke så mange uker siden de to presidentene satt ved siden av hverandre i Det ovale rom og virket uforsonlige. Nå satt de i det minste ansikt til ansikt og så hverandre inn i øynene.

Så var det også underlig å tenke på at om kort tid skal en av de rødkledte kardinalene stå hvitkledt og vel-signé byen og verden fra balkongen over Petersplassen og sørge for at stafettpinnen fra menneskefiskeren Peter bringes videre. I den verden vi nå lever i, er det all grunn til å ønske ham god fangst. Og håpe at den som velges, er etter Guds hjerte. •

Dette er en kommentar. Meningene i artikkelen står for artikkelforfatterens regning.

«Pave Frans var aldri naiv når han kysset fangers føtter i fengslene og holdt barmhjertighetens dør åpen for alle.»

FEIRINGER

OLSOKSEMINAR OG -MESSE: Biskop Bernt inviterer deg først til Olsokseminaret 2025, deretter til byvandring og pontifikalmesse: – Jeg gleder meg først til å holde foredrag under olsokseminaret, deretter til å feire messen sammen med biskop Fredrik kl. 18.00, sier han.

OLSOK I OSLO 2025: I Olavs fotspor frem mot 2030

Årets olsokfeiring blir biskop Bernts siste som biskop av Oslo. Han er derfor første innleder på årets olsokseminar:

Det gleder jeg meg til. Olav og jeg har fulgt hverandre så lenge jeg kan huske – og å få anledning til å si noe om hvem han er for meg – og for oss katolikker, det er en oppgave jeg griper fatt i med begeistring og respekt; det er jo en konge jeg skal tale om – en med evig herredømme over vårt land, sågar, sier biskop Bernt.

Hans forhold til Olav har endret seg med årene. Jo mer han har lært, jo mer har han forstått – og deres forhold er blitt nærere med årene.

– Særlig på grunn av mine år i Trondheim. Olav og feiringen av ham under olsok var en av mine viktigste oppgaver.

Det gav anledning til å studere ham boklig og å oppleve hans nærvær både i Trondheim og på Stiklestad. I tillegg kommer feiringen av Olav i Roma, som er en ny markering, men som det var behov for, forteller biskop Bernt.

Foredraget bærer tittelen «Vår Olav», og begynner kl. 10.00. Biskop Bernt er opptatt av historie og kontinuitet:

– Det treet som har lengst og sterkest røtter, strekker seg høyest mot himmelen. Våre katolske røtter i Norge strekker seg tilbake til Hellig Olav – og enda lengre, men nå er det om ham jeg skal konsentrere meg. Han er den som lot tro og Kirke få stabile vekstvilkår i norsk jordsmonn.

**Se katolsk.no
for detaljerte
programmer**

JUBELÅRET 2025: Slik markeres det hellige år på Selja

– Alle som har vært på Selja snakker om hvor mektig det er å komme i kontakt med de første kristne på norsk jord, sier biskop Fredrik Hansen som skal på valfart til Selja for første gang.

Årets seljumannamesse feires som en nasjonal valfart og som en del av jubelåret 2025 og de pågående forberedelser til Olavsjubileet i 2030. Selja er av Norsk Katolsk Bisperåd utnevnt til valfartssted i jubelåret og pilegrimer til dette hellige sted kan motta avlat.

Både biskop Erik Varden og biskop Fredrik Hansen vil være med på valfarten. Det vil bli foredrag ved professor i kunsthistorie Henning Laugerud, og et av høydepunktene biskop Fredrik trekker frem blir vigiliefeiring i hulen hvor Sta. Sunniva og Seljumennene skal ha omkommet i et steinras for å unnsnippe de brutale, lokale hedningene.

– St. Sunniva er en viktig forbindelse til kristendommens begynnelse i Norge. Hun vitner om all den «hjelp» vi fikk fra kristne i andre land – ikke minst England, Irland og Frankrike – til å bli kjent med Hvitekrist, sier han.

Polen: Legfolk i bevegelse

Legfolkets engasjement har i lang tid vært sterkt og viktig i Den katolske kirke i Polen. Legfolk var der for å støtte sognepresten sin, for å organisere pilegrimsturer, synge i kirkekor, samle inn penger til reparasjon av taket eller til presteseminaret og for å gi kollekt, som er en stor andel av Kirkens finansgrunnlag.

DUGNADSÅNDEN var sterk da man bygget flere kirker til tross for hindringer fra kommunistiske styresmakter før 1989, og under pave Johannes Paul IIs mange besøk i hjemlandet. Det har også vært mange veldedige initiativ med legfolk som frivillige. I menigheter og ordenshus har det vært utallige bønne- og bibelgrupper og ulike typer åndelige fellesskap. Antall menigheter med menighetsråd har økt fra 20% til 80% i løpet av siste 20 år.

Man kan si at engasjement blant de troende som besøker kirkene hver søndag hittil har vært stort. Dette er dessverre i endring: en av fem *dominicanos* i 2019 – altså de som gikk i messen ukentlig – er borte fem år senere. Samme tendens ser vi for antall barn som deltar i den katolske religionsundervisningen som gis på de offentlige skolene. Antall prestestudenter og noviser speiler en lignende tendens. Man kan anta at kollektbeløpene totalt sett også har gått ned tilsvarende.

DISSE TRENDENE SKAPER bekymring blant polske biskoper, men foreløpig virker analysene deres ufullstendige. Det er lettere å legge skylden på sekularisering og påvirkning fra det dekadente Vest-Europa, enn å se egne feil og finne fremtidsorienterte løsninger med tanke på å snu denne trenden.

Dette er kanskje ikke så overraskende. For halvparten av de 94 biskopene som er medlemmer i Den polske bispekonferanse, ble utnevnt av pave Johannes Paul II, altså for mer enn 20 år siden. De er forskjellige i alder og erfaring, og også i evne og vilje til å finne den beste måten å lede Kirken på i vår tid.

Likevel, det er enklest å håpe at nedgangen «går over» og å fremstille endringene som staten ønsker å innføre i religionsundervisningen på offentlige skoler eller i formålet og bruken av kirkefondet, som «angrep på Kirken» istedenfor en mer dyptpløyende tilnærming.

Og det er enklest å utsette eller bagatellisere saker

som kan være ubehagelige. Et godt eksempel er vegring og utsettelse av det å etablere en uavhengig kommisjon for å belyse omfanget av mangelfull saksbehandling av saker om seksuelle overgrep i kirken.

OG MENS DISKUSJONENE i bispekonferansen pågår, er det stor variasjon mellom bispedømmene hvordan de krenkede blir mottatt og ivaretatt. Mens det for én biskop ikke er aktuelt å akseptere den statlige domstolens bestemmelser, åpner en annen bispedømmets arkiver for politietterforskning.

Frustrasjon blant de troende vises på forskjellig vis. Noen forlater Kirken og erklærer seg som ateister eller agnostikere, noen sprer hatefulle ytringer på sosiale medier, noen fortsetter som kulturkatolikker, kommer til matvelsignelse på lørdag i Den stille uke, og sender sine barn til førstekomunion, men er ellers ikke interessert i Kirkens liv og fremtid.

Samtidig kan man observere et stort engasjement blant de troende som virkelig bryr seg om Kirken. Nye bevegelser og initiativer dukker opp, ofte med god støtte fra de geistlige, men i legfolkets regi. Her snakker vi om mennesker som organiserer seminarer, studerer kirkelige dokumenter, stiller kritiske spørsmål og kommer med forslag til biskopene. Med brev og henvendelser til bispekonferansen, med artikler og debattinnlegg i katolske medier som ikke er i Kirkens eie. Dette er noe nytt og for noen biskoper; nok sjokkerende.

I NORGE ER VI stort sett vant med legfolkets deltakelse og engasjement, og at biskopene våre lytter til hva folk har på hjertet. I Polen er denne utviklingen – hvor bispekonferansen lytter mer til legfolket – et viktig skritt fremover. Legfolkets engasjement i Polen i dag synliggjør i mange tilfeller motstand mot den utbredte klerikalisme som har vært – og fortsatt er – svært utbredt. men det er en motstand som bunner i stor kjærlighet til Kirken.

Ewa S. Bivand

EWA SIARKIEWICZ-BIVAND

Dette er en kommentar. Meningene i artikkelen står for artikkelforfatterens regning.

AKTUELL PROFIL

Hvem: Sr. Else-Britt Nilsen

Aktuell: Ny bok og
50-årsjubilant

Jubilant med bok om Kirken og krigen

TEKST OG FOTO: PETTER T. STOCKE-NICOLAISEN

Nylig feiret sr. Else-Britt sitt 50. år som dominikanerinne; jubileet ble kronet med utgivelsen av boken «Kirken og okkupanten», som hun er redaktør av sammen med prof. Knut W. Ruyter.

– *Hvorfor er boken «Kirken og okkupanten – Den katolske kirke i Norge og andre verdenskrig» viktig?*

– Fordi en slik bok har manglet. Dens tema behandler forhold som har vært noe tabubelagt i Kirken. Jeg tror mange fryktet det som kunne komme frem ved en grundigere undersøkelse av Kirken og krigsårene. Nå feiret vi nettopp 80-årsdagen for frigjøringen, og da er det på tide at også vi forteller åpent om dette tema. Jeg synes at boken er blitt en spennende og viktig historie.

– *Hva har vært mest utfordrende i redaktørgjerningen?*

– Mangelfulle arkiver har vært en stor utfordring. Dessuten: Det har vært vanskeligere enn vi trodde å få annenhåndskilder til å fortelle åpent om det de har hørt; «ting skulle skje i det stille» og «dette skulle det ikke snakkes om» er holdninger som ikke er hjelpsomme for oss historikere. Det er en form for misforstått diskresjon, sier sr. Else-Britt og presiserer at boken er en begynnelse på en lang større historie:

– Kanhende reiser vi flere spørsmål enn vi besvarer, sier hun.

SØSTRE I SKVIS

Sr. Else-Britts bidrag heter «Nonner under okkupasjon – tilpasning og motstand». Andre bidragsytere er prof. Werner G. Jeanrond, prof. Hallgeir Elstad, tidl. skoleråd Gjermund Høgh, lærer Cordula Kilfitt Norheim, journalist Sigrun Slapgard, journalist Heidi Marie Lindekleiv og mgr. Torbjørn Olsen.

– *Hva er ditt viktigste funn?*

– At nonner hjalp jøder på flukt – ofte var det tyske nonner som gjorde det. De trosset biskopens forbud mot å drive

KALLET TIL INNSATS: Sr. Else-Britt Nilsen har bidratt til Kirkens rikdom i 50 år. Nå også som redaktør for boken «Kirken og okkupanten».

illegalt arbeid. De lovet lydighet til sine overordnede, men det å hjelpe medmennesker i nød fikk forrang; de fulgte sin samvittighet.

– *Hva berørte deg mest under arbeidet med boken?*

– Jeg har vært i forsvarsposisjon når det gjelder Den katolske kirken i Norge under krigen; biskop Mangers har fått mye god omtale for sin innsats under krigen, men han gjorde også mange kompromisser, for eksempel ved å skrive under på en del erklæringer, som svekker inntrykket av ham som en motstandens mann.

– *Hvordan vil du karakterisere Kirkens måte å håndtere okkupasjonsmakten på i tre setninger?*

– Biskop Mangers prioriterte det åndelige liv – vi skulle ikke gjøre motstand, ikke ta parti. Det ble til en «sakristikristendom» som konsentrerte seg om det liturgiske liv, sier sr. Else-Britt og legger til:

– Etterhvert ble det så forsiktig, at det kan sies å ha vært feigt.

50 ÅR I KLOSTER

– *Hva har holdt deg trofast til ordenslivet gjennom 50 år?*

– Kallet har holdt meg på plass; det er mer Guds sak enn min.

– *Hvordan har klosterlivet endret seg i løpet av din tid i ordenen?*

SR. ELSE-BRITT NILSEN

Født: 1946, Oslo

Bosted: Sta. Katarinahjemmet, Oslo

Stilling: Priorinne ved Sta. Katarinahjemmet (2022–), statsstipendiat (fra 2001), generalpriorinne i Notre-Dame de Grâce (2003–2022), leder for Norges Kristne Råd (2011–2015)

Utdannelse: Mag.art. i sosiologi (1971), lic.theol. (1982), dr.theol. (1990), første og siste grad fra Universitetet i Oslo

Andre roller: Professor II ved MF vitenskapelig høyskole, redaktør for St. Olav, statsstipendiat, redaksjonsmedlem i SEGL, forfatter og foredragsholder. Koordinator for Kommisjonen for det permanente diakonat.

– Vi har større individuell frihet nå enn dengang. Da jeg gikk inn i 1971, var bare én eller to søstre utearbeidende, ellers var de hjemme. Nå er det anderledes. Jeg tenker ofte på sr. Mildri, som døde i 2016; hun var en viktig referanseperson for oss. Hun kjente tradisjonen og konsentrerte seg om det essensielle. Hun sa fra til oss andre når vi beveget oss bort i det perifere, sier sr. Else-Britt, som kan savne et slikt korrektiv idag.

– *Hvordan har troen din utviklet seg gjennom årene?*

– Da jeg konverterte var jeg med i Katolsk studentlag. De ba meg arrangere et økumenisk seminar. Jeg ble litt sur for det; jeg mente at man skulle få litt tid på seg til å være katolikk før man skulle tilnærme seg andre kirkesamfunn igjen. Men det var en god ting: Økumenikken har åpnet meg for andre troendes tro, forteller sr. Else-Britt.

Hun er glad for å være katolikk, for Kirken har en veldig rikdom, men mener at det kirkelige mangfold også er en gave.

– *Hva gir deg håp for Kirken i dag?*

– Det virker som om det er en voksende interesse – iallfall i visse deler av verden – for kristen tro. Vi opplever det, Den norske kirke opplever det – og også ortodokse kirker. Folk søker etter mening i tilværelsen gjennom kristen tro. Vi lever i en usikker og utrygg tid; kanskje det bidrar til at man tenker mindre på det materielle og mer på de varige verdier? •

NYTT OM NAVN

Pavens bønneintensjoner

Juni

At verden kan vokse i medfølelse

La oss be om at hver og en av oss må finne trøst i et personlig forhold til Jesus, og fra hans hjerte lære å ha medfølelse med andre.

JULI

For øvelse i dømmekraft

La oss be om at vi igjen må lære å skjelne og velge vår livsvei, og avvise alt som fører oss bort fra Kristus og evangeliet.

AUGUST

For fredelig sameksistens

La oss be om at samfunn der det er vanskelig å leve sammen i fred ikke faller for fristelsen til konfrontasjoner av etniske, politiske, religiøse eller ideologiske årsaker.

Pave Leo utnevner kvinne til høy stilling

► Søster Tiziana Merletti, tidligere generalpriorinne for ordenskongregasjonen «Franciscan sisters of the poor» er utnevnt til sekretær for Dikasteriet for det gudviede liv, som har ansvar for kirkens religiøse ordener og sekulærinstitutter. Som overordnet får hun søster Simone Brambilla, den første kvinne som leder et dikasteri, betegnelsen på et departement i Vatikanet, før kalt kongregasjon.

Brobyggeren på Lunden

Sr. Ingeborg-Marie (38) er nylig valgt til priorinne ved Lunden kloster. Hennes forgjenger satt i tilsammen 30 år, og er en levende klosterlegende. – Kanskje blir jeg sr. Anne-Lises rake motsetning, kanskje sitter jeg bare i tre!

TEKST OG FOTO: PETTER T. STOCKE-NICOLAISEN

Driver søstrene valgkamp før et priorinnevalg? Vinner den med de feteste løftene og det største valgkampbudsjettet?

– Nei. Våre valg er ganske anderledes, bekrefter sr. Ingeborg-Marie:

– Vi ber for et godt og opplyst valg – om Den Hellige Ånds veiledning, om at vi ikke lar oss forvirre av alle mulige uvesentligheter: Vi skal finne Guds vilje for oss i de tre kommende årene. Vi ber for fellesskapet og for klosterets enhet, forteller hun – og man kan undres: Har de store nasjonale demokratier noe å lære av søstrenes søken mot det felles gode?

VURDERER KLOSTERETS BEHOV

De har også en såkalt Tractatus, et spesielt valgforberedende møte, som de etterhvert har utviklet en fin tradisjon for.

– Da setter vi av flere dager, og en erfaren dominikanerbroder leder oss gjennom arbeidsplanen, sier sr. Ingeborg-Marie.

På agendaen står poster som hjelper søstrene å undersøke hva den nye priorinnens viktigste oppgaver er – hva søstrene, som fellesskap, vil de kommende tre årene.

– Det vi leter etter, er en leder for de kommende tre år: Hva preger fellesskapet nå? Hva er viktig for oss? Hva er de store utfordringene? Dette er spørsmål som vi forsøker å finne svar på sammen; på svarene kan vi bygge en felles visjon, sier sr. Ingeborg-Marie.

Når det er gjort, melder spørsmålet seg: Hvem er best skikket til å påta seg lederrollen for at søstrene sammen skal få til dette

– Denne personen skal ikke gjøre det alene – vi skal gjøre det sammen – og de som

ikke velges, er forpliktet til å støtte den som blir valgt for den kommende priorinneperiode, forklarer sr. Ingeborg-Marie.

EN GUDS GAVE

– Hva vil du legge vekt på i din priorinnegjerning?

– Å fostre enhet i kommuniteten, sier sr. Ingeborg-Marie, og forklarer hvordan hun tenker at det best gjøres: Å legge tilrette for at alle kan bidra med sitt og å sørge for god kommunikasjon mellom søstrene.

– Hos oss på Lunden er det økumeniske engasjementet stort – det er et særskilt kall for vår kommunitet, som priorinnen er satt til å forvalte godt, legger hun til.

– «Du kom som en gave fra Gud» sa søster Anne-Lise om deg da du kom til Lunden. Og det er nettopp fra henne du overtar priorinneopdraget. Hva tenker du om det?

– Det er vi jo alle sammen når vi kommer; jeg er ikke noe spesielt i så måte – hun er dog spesiell: Nå har hun vært priorinne i 10 x 3 år, altså 30; men dette er ikke som biskop Bernt og etterfølger biskop Fredrik. Jeg tar jo ikke over for deretter å bli sittende i 30 år. Søstrene kan fort ha fått nok. Kanhende er jeg en «tre-årspriorinne», så tar noen andre over, sier sr. Ingeborg-Marie.

Sr. Anne-Lise var sentral i arbeidet med å bygge klosterets norske tilstedeværelse og tradisjon. For den nye priorinne handler det nå om å ta denne arven videre på en måte som både respekterer det som har vært – og som skaper noe nytt.

– Vi trenger å bygge en bro fra det etablerte, det gamle, om du vil, mot noe nytt, men broen er bare halvveis – vi vet ennå ikke helt hvor den slutter, sier sr. Ingeborg-Marie. •

PRIORINNENS HJERTESAK:
– Hos oss på Lunden er det økumeniske engasjementet stort – det er et særskilt kall for vår kommunitet, sier sr. Ingeborg-Marie.

Sr. Ingeborg-Marie (Løvenskiold Grüner Kvam)

Bakgrunn: Født i 1987 i Oslo og oppvokst i Alta og Trondheim. Hun var aktiv i Den norske kirke før hun i 2005 ble opptatt i Den katolske kirkes fulle fellesskap i Trondheim.

Utdanning: Bachelorgrad i språk og litteratur med fordypning i fransk fra NTNU. Senere tok hun en BA (Hons) i teologi og en MA i bibelfag ved The Priory Institute i Dublin.

Klosterliv: Trådte inn i Lunden kloster 8. august 2009. Avla klosterløfter pinseaften 26. mai 2012 og evige løfter 8. mai 2015.

Tjeneste og ansvar: Har ansvar for klosterets liturgi, bibliotek og nettsted. I 2020 ble hun novisemesterinne ved Lunden kloster.

Ledelse og økumenisk arbeid: Ble medlem av Oslo katolske bispedømmes økumeniske kommisjon i juni 2024. 14. mars 2025 ble hun valgt til priorinne ved Lunden kloster.

UTGANGSORD

ILLUSTRASJON: MALGORZATA PIOTROWSKA

PAVE FRANS:

Jeg er bare et skritt

Kirken har alltid en fremtid.

Det underlige er at Kirken har røtter i fortiden, i den levende Kristus som levde i sin egen tid, i hans Oppstandelse, men at den også har røtter i fremtiden, i Kristi løfte, han som fortsatt vil være med oss til tidens ende. I det løftet ligger Kirkens fremtid.

Vil den bli forfulgt? Det har den vært så mange ganger. I noen tilfeller med en viss grunn, fordi den var blitt for preget av denne verden. Andre ganger uten grunn – mange martyrer var slett ikke opptatt av denne verden. Og i dag er det altfor mange martyrer som blir drept ene og alene fordi de er kristne. Selv i det 21. århundre er vår Kirke fremdeles en martyrkirke.

Kirken vil gå videre. Jeg er bare et skritt i dens historie.

Ordene er hentet fra siste kapittel av pave Frans' selvbiografi, ført i pennen av Carlo Musso og oversatt fra den engelske utgaven *Hope*, New York 2025. Pave Frans' bok beretter om veien fra et italiensk innvandrerhjem i Buenos Aires til pavestolen i Roma, under devisen: Gi aldri opp håpet!

Bli fast giver

Noe av det beste du kan gjøre for å bekjempe sult, fattigdom og utenforskap, er å være fast giver til Kirkens karitative arbeid.

Som fast giver i Caritas Norge bidrar du til å redde og forvandle liv. Du gir folk muligheten til å bygge et bedre liv for seg selv, sin familie, og sitt lokalsamfunn.

**Bli fast giver i dag ved å scanne QR-koden
eller ved å gå inn på caritas.no**

For enkeltgave: Vipps til **12135** Gavekonto **8200.01.93433** (merk sommergave)